

UCHWAŁA NR XXI/302/25
RADY MIEJSKIEJ W SIECHNICACH

z dnia 27 listopada 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 oraz art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i 1907), Rada Miejska w Siechnicach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Siechnic.

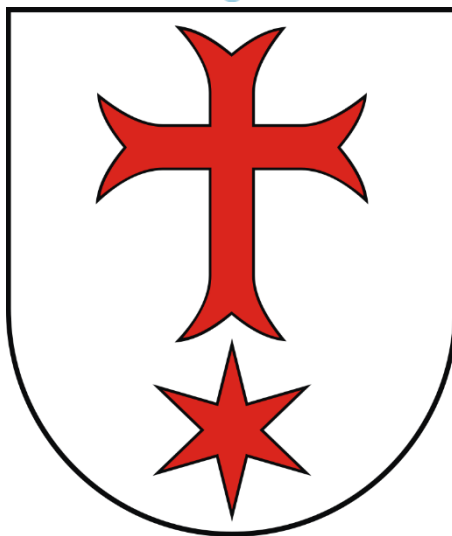
§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady

Miłosz Roman

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SIECHNICE NA LATA 2025 - 2028

Wykonawca:
GEZPRO Daniel Wiśniewski
ul. Traktorowa 50/25
87-100 Toruń

Zamawiający:
Urząd Miejski w Siechnicach
ul. Jana Pawła II 12
55-011 Siechnice

Siechnice, 2025 r.

WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANIU

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski,
CK – Centrum Kultury,
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
EFS – Europejski Fundusz Społeczny,
GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków,
GPONZ – Gminny Program Opieki nad Zabytkami,
GUS – Główny Urząd Statystyczny,
Dz. U. – Dziennik Ustaw,
KEZAL – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego Lądowego,
KGW – Koło Gospodyń Wiejskich,
KOWR – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa,
KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego,
MKIDN – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
NID – Narodowy Instytut Dziedzictwa,
MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego,
SWOT – ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia),
UM – Urząd Miejski,
WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków,
WUOZ – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
1.1. Podstawowe zagadnienia	6
1.2. Metodologia opracowania	9
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	10
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	10
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	12
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	19
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	19
5.2. Charakterystyka gminy i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	28
5.2.1. Położenie gminy	28
5.2.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza	30
5.2.3. Charakterystyka przyrodnicza	33
5.2.4. Zarys historii gminy	34
5.2.5. Krajobraz kulturowy	44
5.2.6. Zabytki nieruchome	51
5.2.7. Zabytki ruchome	51
5.2.8. Zabytki archeologiczne	54
5.2.9. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	63
5.2.10. Dziedzictwo niematerialne	64
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	70
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	76
5.5. Strefy ochrony konserwatorskiej	91
5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	94
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY – ANALIZA SWOT	101
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	103
7.1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami	104
7.2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami	104
7.3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami	104
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	107
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	107
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	109

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW	114
12. BIBLIOGRAFIA.....	116
13. SPISY	117
13.1. Spis tabel	117
13.2. Spis rycin.....	117
13.3. Spis wykresów	118
13.4. Spis fotografii.....	118
14 ANEKSY	120

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 (dalej GPOnZ, Program), który jest zgodny z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest to pierwsza edycja gminnego programu opieki nad zabytkami (pierwszy tego typu dokument własny gminy).

Program jest podstawowym dokumentem w sferze zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Siechnice, a także elementem polityki samorządowej w części dotyczącej zabytków z terenu gminy. Odnosi się do zasobów własnych gminy, jak i tych, które stanowią własność innych podmiotów, które znajdują się na terytorium gminy. Program ma charakter strategiczny, jego celem jest ochrona i opieka nad zabytkami oraz wykorzystanie lokalnych potencjałów dziedzictwa kulturowego. Jego skuteczne wdrażanie przyczyni się do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków, rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Program ma również charakter edukacyjny i powinien być znany szerszemu gronu odbiorców, nie tylko właścicielom zabytków, ale także wszystkim mieszkańcom, którzy żyją i obcują na co dzień w otoczeniu substancji zabytkowej. GPOnZ składa się z 3 głównych faz:

- poznawczej;
- analiz i wniosków;
- programowania.

Rozdziały 2 oraz 3 dotyczą podstaw i uwarunkowań prawnych. W tej części wskazano na główne dokumenty prawne odnoszące się do ochrony zabytków. Wskazane ustawy i rozporządzenia opracowane zostały na stopniu krajowym i przedstawiają nadrzędne rozwiązania dla obiektów zabytkowych. Jest to jednocześnie podstawowa i nadrzędna faza poznawcza przepisów odnoszących się do zabytków.

W rozdziale 4 i 5 również opisano fazę pierwszą. Jest ona punktem wyjścia, rozpoznania oraz zgeneralizowania szeregu wiadomości na temat dziedzictwa kulturowego na szczeblu gminy oraz na szczeblach wyższych w nawiązaniu do ogólnych zasad programowania związanych z dziedzictwem kulturowym. Ww. rozdziały są najbardziej obszerne. Przeanalizowane zostały dokumenty o charakterze strategicznym oraz planistycznym, z podziałem na uwarunkowania zewnętrzne (poziom kraju, województwa i powiatu) oraz wewnętrzne (poziom gminy), które stanowiły podstawę do opracowania kolejnych dwóch faz. Ponadto pogłębionej analizie poddano dziedzictwo kulturowe gminy z rozróżnieniem na dziedzictwo materialne oraz niematerialne. Opisano historię gminy oraz ważniejszych miejscowości, krajobraz kulturowy w nawiązaniu do historycznego osadnictwa, układów przestrzennych, zabytki ruchome oraz zabytki nieruchome. Te ostatnie podzielono na nieruchome zabytki archeologiczne oraz nieruchome zabytki architektury i budownictwa. Zaszeregowaniu poddano także zabytki nieruchome ze względu na swoją przynależność do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, która jest stanem wyjściowym do rozpoznania dziedzictwa kulturowego gminy, a zarazem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami. W sposób szczególnie pogłębionej diagnozie poddano obiekty zabytkowe znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Ocenie poddano z osobna każdą z charakterystycznych grup obiektów. Najważniejsze zabytki opisano szczegółowo w osobnym podrozdziale.

W rozdziale 6 przedstawiono fazę analiz i wniosków. Poprzez analizę SWOT wskazano mocne strony, słabe strony, szanse oraz zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego gminy. Pogłębiona analiza dziedzictwa kulturowego gminy oparta została na dokumentach planistycznych i strategicznych, gminnej ewidencji zabytków, otoczeniu kulturowym oraz własnych spostrzeżeniach i adnotacjach.

Rozdział 7, 8 i 9 poświęcono programowaniu, w którym to znalazły się priorytety, kierunki działań i zadania wraz z instrumentarium oraz kryteriami oceny realizacji gminnego programu. W fazie programowania określono zasadnicze kierunki działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. W fazie tej wskazano również na możliwość finansowania części wyznaczonych zadań w programie ze źródeł zewnętrznych, jak i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Przedstawiono również podstawowe zagadnienia związane z ochroną i opieką nad zabytkami, obowiązujące ramy prawne, a także załączono aneksy w postaci wykazu nieruchomości zabytków architektury i budownictwa oraz nieruchomości zabytków archeologicznych.

Program wzbogacono o liczne ryciny, tabele, wykresy, mapy oraz zdjęcia ukazujące wybrane obiekty zabytkowe.

Zrównoważone zarządzanie dziedzictwem kulturowym pozwoli na rozwój gminy przy jednoczesnym jego poszanowaniu i wykorzystaniu. Same zaś zabytki jako zasób nieodnawialny poprzez odpowiednią, długofalową politykę gminy przetrwają na rzecz przyszłych pokoleń, które również będą mogły ich doświadczać tak samo jak obecni mieszkańcy gminy.

1.1. Podstawowe zagadnienia

W Programie znajdują się podstawowe pojęcia specjalistyczne związane z szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym. Poniżej podano kilka przykładów na podstawie Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także wybranych pojęć zamieszczonych na portalu <http://samorząd.nid.pl/>.

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski. Program badawczy rozpoczęty w 1978 roku, polegający na metodycznym ewidencjonowaniu stanowisk archeologicznych na terenie Polski metodą badań powierzchniowych. Obszar kraju został podzielony na obszary w kształcie prostokąta, o powierzchni 37,5 km² każdy. Obszary zostały ponumerowane i po kolei poddano je metodycznej prospekcji powierzchniowej. Wynikiem prospekcji obszaru jest zaewidencjonowanie w postaci kart zabytków (KEZAL – kart ewidencji zabytku archeologicznego i lądowego) wszystkich stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w terenie. Wyniki badań AZP przekształcone zostały w wojewódzką i krajową ewidencję zabytków archeologicznych. Współcześnie prowadzone badania AZP służą prowadzeniu i aktualizacji krajowej i wojewódzkiej ewidencji zabytków w zakresie archeologii.

Badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

Badania architektoniczne – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

Dominanta przestrzenna – element przestrzeni o niezakłóconej ekspozycji; obiekt budowlany (grupa obiektów) lub obiekt naturalny wyraźnie odróżniający się od otaczającej zabudowy formą lub gabarytami, posiadający czytelną i zasadniczą wartość kompozycyjną lub estetyczną.

Funkcja stanowiska archeologicznego – sposób użytkowania stanowiska w przeszłości, np. cmentarzysko, osada, miejsce wymiany handlowej, miejsce kultu.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Konserwacja zabytków (prace konserwatorskie) – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tego procesu. Podstawowym celem prowadzenia prac konserwatorskich jest ocalenie materii i formy obiektu zabytkowego dla przyszłych pokoleń (...).

Krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace modernizacyjne (modernizacja zabytku) – unowocześnienie, uwspółcześnienie obiektu. W przypadku budynków i budowli zabytkowych, wbrew pozorom, ten typ prac jest prowadzony bardzo często w związku z adaptacją do nowych funkcji lub utrzymaniem w obiekcie pierwotnego sposobu użytkowania, a także przystosowaniem go do obecnej roli.

Renowacja zabytków – przywrócenie oraz utrzymanie estetycznego wyglądu obiektu zabytkowego. Każdorazowo renowacja powinna być prowadzona z uwzględnieniem aktualnej wiedzy o historycznym wyglądzie i formie obiektu. Typowymi pracami renowacyjnymi są odmalowanie elewacji albo wnętrza budynku zabytkowego, uzupełnienie zieleni niskiej w zabytkowym zespole zieleni (np. trawników, łąk kwietnych). Renowacja zabytku nie powinna prowadzić do naruszenia substancji zabytkowej lub doprowadzenia obiektu do wyglądu ahistorycznego.

Remont zabytku (prace remontowe przy zabytku) – rodzaj robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, których celem jest odtworzenie stanu pierwotnego. Możliwe jest używanie materiałów innych niż te, które zostały zastosowane pierwotnie. Remont polega na wymianie elementów zużytych, zniszczonych lub uszkodzonych. W przypadku budynków i budowli zabytkowych obejmuje zazwyczaj prace polegające na naprawach lub wymianie elementów wtórnych albo intensywnie użytkowanych, których wartość zabytkowa jest niewielka bądź jej nie mają, a w obecnym stanie technicznym negatywnie wpływają na estetykę i funkcjonalność obiektów. Najczęściej spotykane remonty w obiektach zabytkowych obejmują elementy dachów i więźby dachowe, wnętrza mieszkań pozbawionych detalu architektonicznego, klatki schodowe nie wymagające prac konserwatorskich, instalacje, izolacje przeciwwilgociowe fundamentów.

Restauracja zabytków (prace restauratorskie) – dziedzina szeroko pojętej konserwacji zabytków, pojęcie odnosi się do prac mających na celu przywrócenie dawnej, pierwotnej formy obiektowi zabytkowemu. Każdorazowo musi być poprzedzona badaniami architektonicznymi, konserwatorskimi oraz kwerendą archiwalną, która jest koniecznym elementem dla rozpoznania wartości zabytku i zrozumienia jego historii. Prowadzi do zniszczenia późniejszych nawarstwień, dlatego może być

przewodzona jedynie w przypadku wyraźnie niższej wartości obecnej formy zabytku od kształtu obiektu, do którego planujemy wrócić. Powinna być prowadzona z użyciem zachowanych oryginalnych elementów.

Rewaloryzacja zabytków – przywrócenie wartości zabytku, w szczególności walorów użytkowych oraz wyeksponowanie wartości obiektu. Pojęcie używane głównie w odniesieniu do zabytków architektury i budownictwa oraz urbanistyki. Rewaloryzacja łączy w sobie działania konserwatorskie adaptacyjne w celu ocalenia, a nawet przywrócenia wartości obiektu zabytkowego i przystosowania go do pełnienia nowej funkcji bądź utrzymania pierwotnego sposobu użytkowania, przy spełnieniu potrzeb współczesnych użytkowników, w sposób nie naruszający najważniejszych wartości zabytku.

Roboty budowlane przy zabytku lub w jego otoczeniu – pojęcie zdefiniowane w prawie budowlanym, polegające na budowie, rozbiórce, modernizacji, montażu, rozbudowie, nadbudowie i przebudowie obiektu budowlanego objętego ochroną konserwatorską. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków remont wymaga uzyskania pozwolenia odpowiedniego konserwatora zabytków w oparciu o projekt budowlany albo wyciąg z tego projektu przygotowany w celu oceny wpływu inwestycji na zabytek.

Stanowisko archeologiczne – miejsce, gdzie w ziemi, na jej powierzchni lub pod wodą znajdują się ślady obecności człowieka w przeszłości, które mają charakter zabytkowy. W przepisach prawa stanowisko archeologiczne nazwane jest nieruchomym zabytkiem archeologicznym.

Strefa ochrony konserwatorskiej – wyznaczony granicami obszar, na którym obowiązują określone ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Strefy ochrony konserwatorskiej definiowane są przez swoje cechy (zawartość i wyróżniki) oraz cele, dla których zostały wyznaczone.

Sylweta (panorama) – rozległy widok obserwowany ze znacznej odległości, często z punktu lub ciągu widokowego – prezentujący obiekty budowlane, zieleni i obiekty naturalne (w tym ukształtowanie terenu), wzajemnie dostosowanych do siebie pod względem estetycznym i tworzących czytelną spójną formę krajobrazową.

Termomodernizacja – modernizacja mająca na celu poprawę warunków termicznych budynku, zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii. W obiektach zabytkowych zazwyczaj możliwa w ograniczonym stopniu ze względu na wartości zabytkowe obiektu. Na ogół dopuszczalny zakres prac termomodernizacyjnych obejmuje docieplenie dachu, stropu najwyższej kondygnacji, poprawę izolacyjności albo wymianę stolarki i ślusarki, docieplenie fundamentów (...).

Warstwa kulturowa – nawarstwienie ziemne powstałe na skutek działalności człowieka w przeszłości.

Zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j.w.

Zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j.w.

1.2. Metodologia opracowania

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 opracowano na podstawie gminnej ewidencji zabytków, która jest punktem wyjścia i podstawowym źródłem wiedzy na temat zabytków w gminie.

Prace terenowe dotyczące aktualizacji gminnej ewidencji zabytków przeprowadzone zostały w 2023 r. i pozwoliły zweryfikować faktyczny stan zachowanego dziedzictwa. Mieszkańcy gminy zostali poinformowani o prowadzonych pracach poprzez zamieszczenie ogłoszenia na stronie internetowej gminy oraz na facebooku gminy. Ponadto w miejscowościach, w których przeprowadzono inwentaryzację, rozwieszono na tablicach ogłoszeń plakaty informacyjne. Także na stronie biuletynu informacji publicznej Gminy zamieszczono ogłoszenie w sprawie opracowania gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków z terenu Gminy Siechnice opracowana została po przeprowadzeniu badań terenowych oraz kwerendy konserwatorskiej celem uzyskania odpowiednich materiałów do jej sporządzenia. Podczas prac terenowych przydatne okazały się rozmowy z właścicielami zabytków, którzy przedstawiali ich historie. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu udostępnił cenną i ważną dokumentację związaną z obiektami zabytkowymi.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Siechnice w postaci zbioru kart adresowych zarówno stanowisk archeologicznych, jak i zabytków nieruchomych powstała przyjętą Zarządzeniem Nr 3/2025 Burmistrza Siechnic z dnia 08.01.2025 r.

Celem uzyskania odpowiednich materiałów do sporządzenia GPOnZ zaznajomiono się z materiałami dotyczącymi Gminy Siechnice będącymi w zasobach NID. Ponadto przeprowadzono research terenowy za pomocą ogólnodostępnych baz danych, map oraz platform mapowych i terenowych. Pozyskano dane z banku danych lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz z pozostałych stron internetowych, które wykorzystano w niniejszym opracowaniu. Przy opracowaniu dokumentu wykorzystano fachową literaturę, w tym książki, publikacje i przewodniki lokalne związane z Gminą Siechnice.

Część programową opracowano na podstawie analizy aktualnych dokumentów strategicznych i planistycznych, obserwacji własnych oraz ścisłej współpracy z pracownikami Urzędu Gminy Siechnice.

Projekt Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 został przekazany do WUOZ we Wrocławiu celem pozytywnego zaopiniowania. Po uchwaleniu przez Radę Miejską w Siechnicach zostanie opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego. W dalszym etapie zostanie rozpowszechniony wśród mieszkańców gminy, np. poprzez zamieszczenie go na stronie internetowej gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 uwzględnia wymogi zawarte w poradniku metodycznym – „Gminny Program Opieki nad Zabytkami” oraz założenia przyjęte w opracowaniu „Dziedzictwo obok Mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach”.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek wykonania programu opieki nad zabytkami, określony został w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W ust. 1 wskazano: „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (**burmistrz**, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub **gminny** program opieki nad zabytkami.” W ust. 2 znajdują się cele jakie powinny znaleźć się w gminnym programie opieki nad zabytkami, tj.:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Z kolei ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. narzuca na organ gminy realizację zadań własnych. W art. 7 ust. 1 pkt. 9 wskazano, że „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 nie posiada statusu aktu prawa miejscowego.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP). Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami to:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 roku Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
- 2) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 roku poz. 1292 ze zm.).
- 3) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 roku poz. 1465 ze zm.)

Inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu obowiązujących ustawach:

- 1) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 roku, poz. 1130 ze zm.).
- 2) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 roku, poz. 418 ze zm.).
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 roku, poz. 647 ze zm.).
- 4) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 roku, poz. 1478 ze zm.).
- 5) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 roku, poz. 1145 ze zm.).
- 6) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 roku, poz. 87).
- 7) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 roku, poz. 1491 ze zm.).
- 8) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 roku, poz. 278).
- 9) ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2024 roku, poz. 576 ze zm.).
- 10) ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 roku, poz. 2337).
- 11) ustawa z dnia 19 grudnia 2009 r. o partnerstwie publiczno – prywatnym (Dz. U. z 2023 roku, poz. 1637).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 roku, poz. 385).
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 roku, poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 roku, poz. 164 ze zm.).

Uregulowania prawne dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego znajdują się również w poniższych rozporządzeniach:

- 1) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1990 roku, Nr 61, poz. 354).
- 2) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 roku, poz. 56).
- 3) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 roku, poz. 81).
- 4) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku

- wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 roku, poz. 2425 ze zm.).
- 5) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku, nr 212, poz. 2153).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W podrozdziale 4.1. oraz 4.2. przedstawiono te dokumenty strategiczne, które obowiązują w ramach czasowych odpowiadających Gminnemu Programowi Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Podrozdział zawiera informacje o strategicznych celach polityki państwa i uwarunkowaniach formalnoprawnych w sferze ochrony zabytków. Analizie poddano relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami sporządzanymi na poziomie krajowym. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. przyjęto Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026. Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Dokonano w nim diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych obszarach:

1. Organizacja i zadania organów ochrony zabytków w Polsce.
2. Stan zachowania zabytków w Polsce – rola i znaczenie form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach.
3. Komunikacja, porozumienie i współpraca w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Jako cel główny wyznaczono „zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce”, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe dotyczące:

- weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
- wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
- roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Cele składają się na kierunki działań, a te zostały podzielone na zadania. Przyjęte do realizacji zadań kierunki działań to:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
- realizacja międzynarodowych zobowiązań;
- cyfryzacja procesów administracyjnych;

- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
- reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Przedstawiono karty zadań wraz z opisami szczegółowymi, opisem wskaźników celu projektu oraz harmonogramem projektu. W rozdziale siódmym podano plan finansowy, zaś w kolejnym system wdrażania, monitoringu i ewaluacji Programu. Krótko scharakteryzowano zarządzanie ryzykiem oraz dołączono załączniki takie jak:

- zabytki nieruchome wpisane na Listę Dziedzictwa UNESCO;
- zabytki nieruchome uznane za pomnik historii;
- zestawienie zabytków nieruchomych;
- zestawienie zabytków archeologicznych;
- zestawienie zabytków ruchomych;
- spis WKZ i delegatur;
- spis porozumień.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. przyjęto Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030. Strategia jest jednym z elementów kompleksowej modernizacji systemu zarządzania rozwojem kraju. Dokument składa się z części diagnostycznej, w której omówiono 3 obszary:

1. Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie.
2. Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie.
3. Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze nr 2 wskazano na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych. Tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze nie wykazuje objawów zniszczenia, które uzasadniałyby konieczność przeprowadzenia ingerencji remontowych. Ponad 70% zarejestrowanych obiektów oceniono jako wykazujące objawy zniszczenia. W dokumencie podano także liczbę zabytków rejestrowych z podziałem na województwa, a także podkreślono potrzebę tworzenia szlaków kulturowych, które prowadzić będą do rozwoju turystyki kulturowej. W dalszej części dokumentu wyznaczone zostały cele, kierunki i narzędzia realizacji. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Będzie on realizowany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.
3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Dla każdego celu szczegółowego wyznaczono priorytety oraz kierunki interwencji. W ramach celu szczegółowego nr 2 wyróżniono następujące priorytety:

- 2.1 Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2 Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3 Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4 Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5 Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Szczególnie istotny jest priorytet 2.2. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Jednym z priorytetowych działań w omawianym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii przez Prezydenta RP. W dokumencie wskazano także wykaz projektów strategicznych oraz system realizacji, wskaźniki, ramy finansowe i wymiar terytorialny. W projektach strategicznych znalazły się takie zadania jak:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej (obejmujący zasób muzeów, czy zabytki);
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę;
- Zintegrowany system promocji kultury polskiej za granicą;
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami;
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

W ostatniej części Strategii podano, że wyzwaniem w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego jest ciągle niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych oraz zabytków i Pomników Historii.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. przyjęto Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Składa się z następujących merytorycznie rozdziałów: Wyzwania rozwojowe kraju w ujęciu regionalnym do 2030 roku w świetle analiz terytorialnych, Polityka regionalna 2030, Cel główny i cele szczegółowe polityki regionalnej do 2030 roku, System realizacji KSRR, Ramy finansowe krajowej strategii rozwoju regionalnego, Monitorowanie i ewaluacja. Celem głównym KSRR jest *efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym*. Wyznaczono 3 cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

W ramach Celu 1 poprzez kierunek inwestycji nr 5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów wskazano, że infrastruktura społeczna będzie bardziej dostępna, obejmie nie tylko infrastrukturę w ramach służby zdrowia oraz edukacji, ale również obiekty turystyczne, sportowe, tereny rekreacyjne oraz zabytki i miejsca kultury. Szczególnie istotne będzie realizowanie działań w tym zakresie na obszarach małych miast i na wsi, gdzie poziom dostępności przestrzennej jest zdecydowanie niższy niż w pozostałej części kraju. Ponadto wspierane będą różnego rodzaju działania w ramach celu nr 2, np. promocja i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich, zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

W podrozdziale dokonano analizy opracowań strategicznych i planistycznych sporządzonych dla obszaru województwa dolnośląskiego i powiatu wrocławskiego pod kątem znaczenia ich zapisów i działań dotyczących dziedzictwa kulturowego Gminy Siechnice. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice jest zbieżny ze strategicznymi celami województwa i powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego 2030

W dniu 20 września 2018 r. Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Nowa strategia rozwoju Dolnego Śląska powstała w wyniku współpracy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz Instytutu Rozwoju Terytorialnego z Komitetem Ekspertów i Komitetem Sterującym złożonym z przedstawicieli lokalnych jednostek samorządu terytorialnego i partnerów społeczno-gospodarczych z województwa dolnośląskiego.

Wizję przyszłościowego rozwoju regionu określono w dość ogólnej, lecz adekwatnej do powszechnie ujawnianych oczekiwań formie jako: „*Dolny Śląsk 2030 regionem równomiernego rozwoju, regionem przyjaznym, nowoczesnym i konkurencyjnym*”. Jej osiągnięciu służyć będzie realizacja celu nadrzędnego, którym jest „*harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności*” oraz przyporządkowanych mu pięciu celów strategicznych:

1. efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu;
2. poprawa jakości i dostępności usług publicznych;
3. wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego;
4. odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego;
5. wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Realizacji tychże celów strategicznych służyć zaś będą różnorodne inicjatywy ujęte w 94 przedsięwzięciach strategicznych – grupach zadań strategicznych.

W części diagnostycznej dotyczącej środowiska kulturowego wskazano, że na terenie województwa dolnośląskiego obserwuje się dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej. Większość miast Dolnego Śląska posiada historycznie wykształcony układ przestrzenny z obiektami zabytkowej zabudowy. Występują tu także miejscowości uzdrowiskowe z obiektami zdrojowymi oraz charakterystyczną zabudową sanatoryjno-pensjonatową. Cechą odróżniającą Dolny Śląsk od większości regionów Polski jest występowanie w jednej miejscowości kościołów obu wyznań – katolickiego i protestanckiego. Ogólna liczba obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków wynosi 49 245, w tym 8 452 to zabytki nieruchome (1. miejsce w Polsce), 1 492 stanowiska archeologiczne (1. miejsce w Polsce) i 39 301 zabytków ruchomych (2. miejsce w Polsce). W strukturze zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków największe ilościowo grupy stanowią obiekty mieszkalne i mieszkalno-gospodarcze (2 206), obiekty architektury sakralnej (1 477) i rezydencjonalnej (775) oraz obiekty użyteczności publicznej (669). W ewidencji zabytków znajduje się 100 449 zabytków architektury i budownictwa oraz ich zespoły, parki i cmentarze (w tym 7,5% wpisanych do rejestru), 342 układy urbanistyczne (w tym 39% wpisanych do rejestru zabytków), 1 993 układy ruralistyczne (w tym 0,5% wpisanych do rejestru zabytków), 2 523 obszary ochrony archeologicznej (w tym 2 obszary wpisane do rejestru zabytków), 39 301 stanowisk archeologicznych (w tym 4,7% wpisanych do rejestru

zabytków). Na Dolnym Śląsku występuje 11 obiektów i zespołów zabytkowych o wybitnych wartościach artystycznych i historycznych, posiadających szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego kraju, które objęte są ochroną prawną w formie wpisu na krajową listę Pomników Historii. W regionie znajduje się 5 parków kulturowych oraz 3 obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

W Strategii zaplanowano kilka przedsięwzięć strategicznych, które związane są z dziedzictwem kulturowym oraz ochroną i opieką zabytków:

- rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich, miejskich, w tym przemysłowych;
- wspieranie działań na rzecz rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych i najcenniejszych obiektów architektury;
- wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie;
- wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji;
- wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (2020)

Dokument został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Wskazano w nim następującą wizję zagospodarowania przestrzennego: „Dolny Śląsk 2030: Różne Obszary, Jeden Region, Różne Potencjały, Spójny Rozwój”. Ponadto określono następujące cele:

- Cel 1. Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy;
- Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu;
- Cel 3. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka;
- Cel 4. Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.

W ramach celu 2 wskazano, że rozwój przestrzenny terenów zurbanizowanych dokonuje się w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz przy uwzględnieniu zróżnicowanych zasobów krajobrazowych, prowadzony jest w sposób minimalizujący szkody środowiskowe i konflikty funkcjonalno-przestrzenne:

- przeciwdziałanie skutkom degradacji krajobrazu jest skuteczne, zasoby krajobrazowe są uwzględniane w zagospodarowaniu przestrzennym a obszary wyróżniające się pod względem krajobrazu zachowują swoją wizualną odrębność;
- obszary cenne przyrodniczo stanowią system odporny na zagrożenia;
- najcenniejsze założenia przestrzenne o historycznym rodowodzie zachowały czytelny układ i stanowią istotne elementy krajobrazu kulturowego;
- cenne zespoły i obiekty zabytkowe znajdują się w dobrej kondycji, są udostępniane, a ich wartości podlegają trwałej ochronie;
- zasoby rolniczej przestrzeni produkcyjnej są wykorzystywane z uwzględnieniem naturalnych uwarunkowań;
- zasoby kopalin użytecznych są chronione i racjonalnie użytkowane;

- zintegrowany system magistralnych szlaków turystycznych wzmacnia gospodarczo udostępniane ośrodki i obszary.

Opracowano kierunek działania 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. W jego ramach wskazano, że bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska wynika z wielonarodowej i wielowyznaniowej specyfiki regionu. Pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Zasoby te stanowią bardzo istotny czynnik umożliwiający budowanie i utrwalanie tożsamości regionalnej oraz rozwijanie potencjału społecznego i gospodarczego. Zapewnienie ochrony i opieki nad zabytkami należy do kompetencji organów administracji publicznej. Na terenie województwa znajdują się obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO (3), zabytki uznane za pomniki historii (12) oraz parki kulturowe (5).

W ramach powyższego kierunku, wypracowano ustalenia w zakresie polityki Samorządu Województwa Dolnośląskiego, postulaty kierowane do Rządu RP oraz postulaty kierowane do gmin, m. in., te dotyczące wszystkich gmin:

- uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków;
- wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków);
- realizacja regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych;
- realizacja funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

Komisja Europejska przyjęła 30.06.2022 r. umowę o partnerstwie z Polską, w której określono polską strategię inwestycyjną w ramach polityki spójności na lata 2021–2027. Dokument ten jest podstawą do opracowania programów regionalnych. Sam Program FE dla Dolnego Śląska 2021-2027 jest po konsultacjach społecznych i 15 marca został przekazany do Komisji Europejskiej.

Program regionalny będzie finansowany z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). Obejmie on następujące osie priorytetowe:

1. Przedsiębiorstwa i innowacje
2. Środowisko
3. Transport
4. Infrastruktura społeczna
5. Rozwój terytorialny
6. Rynek pracy i włączenie społeczne
7. Edukacja
8. Sprawiedliwa transformacja
9. Pomoc techniczna EFRR
10. Pomoc techniczna EFS+
11. Pomoc techniczna FST

W treści dokumentu wskazano, że województwo dolnośląskie jest regionem o najbogatszych zasobach zabytkowych w kraju. Według danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa z dnia 16 stycznia 2020 r. region posiada łącznie 8 872 zabytków nieruchomych, w tym 456 obiektów z obszaru gmin uzdrowiskowych.

W ramach osi 4 Infrastruktura społeczna, wyodrębniono cel szczegółowy 2.1.4.2. Zrównoważona turystyka i kultura (Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych CP4, vi; EFRR). Oddziaływanie kultury na rozwój i podnoszenie atrakcyjności regionu ma swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzeniu atmosfery i pozytywnego wizerunku regionu. Przyczynia się to również bezpośrednio do wzrostu konkurencyjności województwa pod względem inwestycyjnym. Wsparciem objęte zostaną instytucje kultury o znaczeniu regionalnym, prowadzone lub współprowadzone przez samorząd województwa, w zakresie ich rozbudowy, przebudowy (wraz z niezbędnym wyposażeniem) oraz działania związane z ich rozwojem.

W ramach osi 5 Rozwój terytorialny, wyodrębniono cel szczegółowy 2.1.5.1. Zrównoważony rozwój terytorialny (Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich CP5, i EFRR). Interwencja w ramach celu szczegółowego będzie skupiała się na rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych, poprawie jakości życia mieszkańców jak również promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury. Współfinansowane będą również działania z zakresu ochrony, rozwoju i promowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrocławskiego na lata 2022-2025

Program przyjęty został uchwałą nr XXV/292/22 przez Radę Powiatu Wrocławskiego z dnia 14 czerwca 2022 r. Składa się z 10. Rozdziałów, w tym rozdział 7. Założenia programowe. W dokumencie wyznaczono następujące priorytety oraz podlegające im kierunki działań:

1. Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu wrocławskiego
 - 1.1 Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
 - 1.2 Realizowanie zadań kompetencyjnych powiatu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju powiatu
 - 1.3 Współpraca z właścicielami zabytków położonych na terenie powiatu w celu poprawy stanu ich zachowania
 - 1.4 Zwiększanie zdolności powiatu do efektywnej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
2. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu wrocławskiego
 - 2.1 Popularyzacja dziedzictwa kulturowego
 - 2.2 Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym powiatu
 - 2.3 Wspieranie rozwoju turystyki
 - 2.4 Wykorzystanie nowoczesnych technologii do popularyzacji i promocji wiedzy o dziedzictwie kulturowym

W bezpośrednim nawiązaniu do Gminy Siechnice w dokumencie wskazano, że na terenie gminy występują:

- fortyfikacje twierdzy pierścieniowej w miejscowościach: Bieńkowice, Iwiny, Radwanice i Żerniki Wrocławskie (Punkty Oporu Piechoty 18, 18a, 19, 21);

- budynki użyteczności publicznej: szkoły (Radwanice, Siechnice, Żerniki Wrocławskie), remizy strażackie (Siechnice), czy domy ludowe (Święta Katarzyna, ob. klub i biblioteka);
- elektrownie ciepłe, m.in. Siechnice - elektrociepłownia „Czachnica” z przełomu XIX/XX w.;

Podano również, że kościół w Świętej Katarzynie jest jednym z najstarszych obiektów sakralnych na terenie powiatu.

Strategia Rozwoju Powiatu Wrocławskiego 2030

Dokument Strategii przyjęty został Uchwałą Nr XXII/233/21 przez Radę Powiatu Wrocławskiego z dniem 20 grudnia 2021 r. Wskazano w nim 6. rozdziałów, w tym misję i wizję rozwoju powiatu. Sformułowana misja brzmi: „*Tworzenie warunków harmonijnego rozwoju Powiatu Wrocławskiego w celu podnoszenia jakości życia jego mieszkańców poprzez wykorzystanie potencjału społecznego, gospodarczego, przyrodniczego i kulturowego*”. Z kolei wizją powiatu jest: „*Powiat Wrocławski bezpiecznym i przyjaznym miejscem do zamieszkania, pracy, rozwoju i wypoczynku*”. W mocnych stronach wyznaczonych w analizie SWOT podano realizację wieloaspektowych działań przez Powiat w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w szczególności poprzez wsparcie dla organizacji pozarządowych. W Strategii wyznaczone zostały cele strategiczne, operacyjne i działania. Główne cele strategiczne to:

1. Ochrona środowiska i krajobrazu w Powiecie Wrocławskim
2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Powiatu Wrocławskiego
3. Rozwój układu komunikacji drogowej i transportu
4. Kształtowanie zrównoważonego rozwoju społecznego i integracji lokalnej
5. Rozwój nowoczesnej i przyjaznej obywatelowi administracji oraz sprawnego zarządzania w Powiecie Wrocławskim

W ramach celu operacyjnego 4.6 Rozwój i upowszechnianie kultury i kultury fizycznej opracowano działanie 4.6.2 Ochrona zabytków. Zaproponowano następujące wskaźniki kontroli realizacji działania:

- Liczba realizowanych/wspieranych przedsięwzięć na rzecz ochrony zabytków;
- Wartość środków przeznaczonych na ochronę zabytków.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W podrozdziale 5.1. przedstawiono te dokumenty strategiczne, które obowiązują w ramach czasowych odpowiadających Gminnemu Programowi Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028. Gmina jest w trakcie prac związanych z opracowaniem gminnego programu rewitalizacji oraz nowej strategii rozwoju. Wcześniejsza strategia obowiązywała do końca 2020 r.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siechnice

Gmina Siechnice posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siechnice przyjęte uchwałą Nr XXXIX/291/10 Rady Miejskiej w Siechnicach z dnia 19 października 2010 r. z późn. zm. Dokument składa się z :

- tomu I – Uwarunkowania Zagospodarowania Przestrzennego,

- tomu II – Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego Część Ustalenia Ogólne
- tomu III - Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego Część Ustalenia Szczegółowe
- tomu IV – Analiza Potrzeb i Możliwości Rozwoju Gminy Siechnice Bilans Terenów Przeznaczonych pod Zabudowę

W tomie I opisano parki pałacowe i dworskie. Przedstawiono ich charakterystykę pod względem flory. W osobnym rozdziale podano analizę stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr ochrony kultury współczesnej, w tym obiekty takie jak: zespół kościelny p.w. Św. Katarzyny w Świętej Katarzynie, średniowieczna wieża mieszkalna w Biestrzykowie, Zespół Domu Pomocy Społecznej Zgromadzenia SS Pasterek od Opatrzności Bożej w Świętej Katarzynie, Zespół Elektrowni Czechnica z Siechnic.

Opisano z osobna każdą miejscowość pod względem historycznym i struktury osadniczej. Podano również wykaz zabytków architektury i budownictwa zlokalizowanych na terenie gminy. Przedstawiono również strefy ochrony konserwatorskiej: A, B, K, E, W, OW oraz strefę ochrony układów zieleni.

W tomie II przybliżono charakterystykę miejscowości pod kątem obszarów objętych ochroną dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Każda z miejscowości została indywidualnie przeanalizowana. Ponadto opisano w sposób szczegółowy wymagania w strefach ochrony konserwatorskich: A, B, W i OW, strefę ochrony układów zieleni oraz obszaru krajobrazu chronionego. Przedstawiono również ochronę zabytków archeologicznych, a także wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy.

W załączniku 2.11 – Uwarunkowania – środowisko kulturowe, na mapie gminy zaznaczono m.in. takie elementy jak:

- budynki będące w rejestrze zabytków;
- budynki będące w wykazie zabytków;
- zabytkowe aleje i szpalery;
- zabytkowa zieleni;
- ogrodzenia do zachowania;
- nawierzchnie kamienne;
- drogi cenne krajobrazowo;
- dominanty krajobrazowe;
- stanowiska archeologiczne o powierzchni do 1,0 a;
- stanowiska archeologiczne o powierzchni 1,0 a;
- stanowiska archeologiczne o powierzchni 0,5 ha
- stanowiska archeologiczne o określonej powierzchni
- stanowiska archeologiczne o nieokreślonej powierzchni;
- osie i otwarcia widokowe;
- strefa K ochrony krajobrazu;
- strefa A ochrony konserwatorskiej;
- strefa B ochrony konserwatorskiej;
- strefa W obserwacji archeologicznej;
- strefa OW obserwacji archeologicznej;
- kapliczki, krzyże i pomniki.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Siechnice

MPZP są jedną z prawnych form ochrony zabytków wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zapisy chroniące obiekty zabytkowe znajdują się zazwyczaj w części poświęconej dziedzictwu kulturowemu. Na terenie Gminy Siechnice funkcjonuje 105 Planów Zagospodarowania Przestrzennego na obszarze wiejskim oraz 18 w mieście Siechnice. Stopień pokrycia gminy planami miejscowymi wynosi 92,3 % powierzchni gminy (GUS, 2023). Poniżej w formie tabelarycznej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące MPZP.

Tabela 1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Siechnice

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
1	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru Gminnej Strefy Aktywności Gospodarczej w rejonie miejscowości Siechnice oraz zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wydzielonego obszaru Siechnice-Centrum	XXXII/259/05	30.06.2005	obowiązują
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wydzielonego obszaru miasta: Siechnice - Centrum	XXXI/276/2000	29.12.2000	obowiązują
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Siechnice oraz części wsi Groblice - rejon ulic Opolskiej i Łąkowej, gmina Siechnice	L/314/2013	17.10.2013	obowiązują
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Siechnice - rejon ulic Bzowej, Kalinowej i Prawocińskiej, gmina Siechnice	L/316/2013	17.10.2013	obowiązują
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Siechnice – Centrum III, gmina Siechnice – ETAP I	XXXVI/305/20	30.12.2020	obowiązują
6	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wydzielonego obszaru miasta: Siechnice - Centrum	XXXI/276/2000	29.12.2000	obowiązują
7	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wydzielonego obszaru miasta: Siechnice - Centrum	XXXI/276/2000	29.12.2000	obowiązują
8	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie ulicy Zacisze i ulicy ks. Stanisława Danieleckiego w Siechnicach, gmina Siechnice	XLVI/385/18	22.02.2018	obowiązują
9	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego południową część obrębu Siechnice oraz północną część obrębu Zębice	XXIII/191/04	28.10.2004	obowiązują
10	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego południową część obrębu Siechnice oraz północną część obrębu Zębice	XXIII/191/04	28.10.2004	obowiązują
11	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Siechnice – Centrum III, gmina Siechnice – ETAP I	XXXVI/305/20	30.12.2020	obowiązują
12	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Siechnice - rejon ulic Bzowej, Kalinowej i Prawocińskiej, gmina Siechnice	L/316/2013	17.10.2013	obowiązują
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część obrębu Prawocin	LII/428/18	28.06.2018	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część obrębu Siechnice- Zachód III, gmina Siechnice	LXXXII/748/24	21.03.2024	obowiązują
15	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Siechnice dla obszaru położonego w północno-zachodniej części	L/315/2013	17.10.2013	obowiązują
16	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego miasta Siechnice dla obszaru położonego w centrum	XXVIII/206/16	25.08.2016	obowiązują
17	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego miasta Siechnice dla obszaru położonego w centrum	XXVIII/206/16	25.08.2016	obowiązują
18	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Siechnice - Centrum III, gmina Siechnice - ETAP II	LXXIX/701/24	11.01.2024	obowiązują
19	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Święta Katarzyna	XLIV/236/97	16.12.1997	obowiązują
20	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Łukaszowice w granicach obrębu	XXII/177/04	06.10.2004	obowiązują
21	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Łukaszowice w granicach obrębu	XXII/177/04	06.10.2004	obowiązują
22	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego części obrębów Siechnice, Kotowice i Groblice w gminie Święta Katarzyna	XLVI/354/06	05.10.2006	obowiązują
23	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny, w gminie Święta Katarzyna - oznaczonego symbolem "B"	X/78/03	28.08.2003	obowiązują
24	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki o następujących numerach ewidencyjnych 24/2, 24/4 we wsi Smardzów	XXVIII/259/2000	31.08.2000	obowiązują
25	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego części obrębów Siechnice, Kotowice i Groblice w gminie Święta Katarzyna	XLVI/354/06	05.10.2006	obowiązują
26	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Blizanowice-Trestno oraz części obrębu Siechnice	XXIII/192/04	28.10.2004	obowiązują
27	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Smardzów w granicach obrębu, gmina Siechnice	X/81/03	28.08.2003	obowiązują
28	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie - teren "B"	LI/340/98	09.06.1998	obowiązują
29	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Ozorzyce, gmina Święta Katarzyna	XLI/317/06	27.04.2006	obowiązują
30	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Blizanowice-Trestno oraz części obrębu Siechnice	XXIII/192/04	28.10.2004	obowiązują
31	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Blizanowice-Trestno oraz części obrębu Siechnice	XXIII/192/04	28.10.2004	obowiązują
32	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Groblice	XX/157/04	08.07.2004	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
33	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego w północno-wschodniej części miejscowości Żerniki Wrocławskie	XXXIV/296/01	27.04.2001	obowiązują
34	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego części obrębów Siechnice, Kotowice i Groblice w gminie Święta Katarzyna	XLVI/354/06	05.10.2006	obowiązują
35	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie - teren "A"	XLIV/235/97	16.12.1997	obowiązują
36	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Mokry Dwór w granicach obrębu, gmina Święta Katarzyna	XII/103/03	23.10.2003	obowiązują
37	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Smardzów w granicach obrębu, gmina Siechnice	X/81/03	28.08.2003	brak
38	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Ozorzyce, gmina Święta Katarzyna	XLI/317/06	27.04.2006	obowiązują
39	MPZP obrębu Radomierzycze, gmina Święta Katarzyna oraz zmiana MPZP wsi Żerniki Wrocławskie – teren „B” obejmującej działkę nr 51/2, gmina Święta Katarzyna	X/93/03	28.08.2003	obowiązują
40	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Mokry Dwór w granicach obrębu, gmina Święta Katarzyna	XII/103/03	23.10.2003	obowiązują
41	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego obszar działek nr 50/4, 50/5, 50/6, 50/7, 50/8, 50/9, 50/10 w Radomierzycach	XXVIII/256/2000	31.08.2000	obowiązują
42	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Radwanice	XII/84/99	25.06.1999	obowiązują
43	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sulimów w granicach obrębu - Gmina Siechnice	XXII/180/04	06.10.2004	obowiązują
44	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Blizanowice-Trestno oraz części obrębu Siechnice	XXIII/192/04	28.10.2004	obowiązują
45	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zacharzyce	IX/66/03	03.07.2003	obowiązują
46	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny - oznaczonego symbolem "B", gmina Siechnice	XXIII/175/16	17.03.2016	obowiązują
47	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki nr 52/7 obręb Biestrzyków, gmina Siechnice	XXIII/208/20	19.03.2020	obowiązują
48	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Sulęcín - Szostakowice dla terenu wsi Sulęcín	XX/191/20	06.02.2020	obowiązują
49	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego północno-zachodniej części obrębu Żerniki Wrocławskie	LXIII/386/14	28.08.2014	obowiązują
50	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie, Gmina Święta Katarzyna, - teren "B", obejmującego obszar oznaczony symbolem "D"	X/79/03	28.08.2003	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
51	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sulęcín	X/62/99	30.04.1999	obowiązują
52	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sulęcín	X/62/99	30.04.1999	obowiązują
53	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Bogusławice w granicach obrębu, gmina Siechnice	XII/67/15	25.06.2015	obowiązują
54	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sulęcín	X/62/99	30.04.1999	obowiązują
55	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego południową część obrębu Siechnice oraz północną część obrębu Zębice	XXIII/191/04	28.10.2004	obowiązują
56	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Bogusławice w granicach obrębu, gmina Siechnice	XII/67/15	25.06.2015	obowiązują
57	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Święta Katarzyna dla terenu położonego w południowej części miejscowości	XVII/143/12	23.02.2012	obowiązują
58	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Święta Katarzyna dla terenu położonego w centrum miejscowości	XXXIX/292/10	19.08.2010	obowiązują
59	Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego miejscowości Święta Katarzyna - obszaru Drogi Wojewódzkiej Bielany-Łany-Długotłoka	V/37/03	07.02.2003	obowiązują
60	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część obrębu Żerniki Wrocławskie w rejonie centrum miejscowości, gmina Siechnice - etap I	XXXII/245/16	22.12.2016	obowiązują
61	Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wsi Radwanice - tereny aktywności gospodarczej	XXIV/199/04	25.11.2004	obowiązują
62	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Zacharzyce - teren "A", gmina Siechnice	XXXXV/287/13	25.06.2013	obowiązują
63	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Radwanice - rejon ulicy Szkolnej, gmina Siechnice	XXXX/288/13	25.06.2013	obowiązują
64	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Groblice	XX/157/04	08.07.2004	obowiązują
65	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego działki o następujących numerach ewidencyjnych 49/5 i 49/6 zlokalizowanego w Radomierzycach, gmina Siechnice	XXXIX/293/10	19.08.2010	obowiązują
66	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie: Teren "B" dla obszaru położonego w rejonie ulicy Parkowej i Wrocławskiej	XXXVIII/290/17	18.05.2017	obowiązują
67	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie - teren "B"	LI/340/98	09.06.1998	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
68	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie obejmujący obszar oznaczony symbolem "C1"	XXII/163/08	08.12.2008	obowiązują
69	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego części obrębów Siechnice, Kotowice i Groblice w gminie Siechnice	XXXIX/295/10	19.08.2010	adnotacja o braku zabytków
70	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Siechnice oraz części wsi Groblice - rejon ulic Opolskiej i Łąkowej, gmina Siechnice	L/314/2013	17.10.2013	obowiązują
71	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Groblice - oznaczonego symbolem "A", gmina Siechnice	L/313/2013	17.10.2013	obowiązują
72	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Radwanice - tereny aktywności gospodarczej	XXXIX/294/10	19.08.2010	obowiązują
73	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Szostakowice, część obrębu Sulęcín-Szostakowice	XLI/318/06	27.04.2006	obowiązują
74	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny - oznaczonego symbolem "A" - etap I, gmina Siechnice	LIII/444/18	23.08.2018	obowiązują
75	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Święta Katarzyna - rejon ulicy Łąkowej	LIII/446/18	23.08.2018	obowiązują
76	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Święta Katarzyna dla terenu położonego w rejonie ulic Żernickiej i Zacharzyckiej	XIII/82/07	25.10.2007	obowiązują
77	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Radomierzyce – teren „C”, gmina Siechnice	XXXIX/303/17	22.06.2017	obowiązują
78	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Radomierzyce - teren "A", gmina Siechnice - Etap I	LII/427/18	28.06.2018	obowiązują
79	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Grodziszów	XXXVIII/331/2001	28.09.2001	obowiązują
80	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Grodziszów	XXXVIII/331/2001	28.09.2001	obowiązują
81	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Zacharzyce - teren "B", gmina Siechnice	IX/145/24	21.11.2024	obowiązują
82	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu usług sportu obejmującego działkę 35/2 położoną w obrębie Groblice gmina Siechnice.	XLVI/384/18	22.02.2018	obowiązują
83	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie ulicy Zacisze i ulicy Kasztanowej w Groblicach, gmina Siechnice	VI/58/2019	21.02.2019	obowiązują
84	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Święta Katarzyna - rejon ulicy Łąkowej, gmina Siechnice - ETAP II	IX/92/19	23.05.2019	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
85	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny - oznaczonego symbolem "B", gmina Siechnice	XLI/373/14	27.05.2014	obowiązują
86	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zespołu zabudowy mieszkaniowej w Radwanicach - Gmina Święta Katarzyna	XII/104/03	23.10.2003	obowiązują
87	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego obszar działki nr 49/2 i część działki nr 51/1 w Radomierzycach	XXVIII/258/2000	31.08.2000	obowiązują
88	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu szkoły podstawowej w Radwanicach, gmina Siechnice	XXXII/276/20	22.10.2020	obowiązują
89	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zębice, gmina Święta Katarzyna	XLVI/384/02	07.06.2002	obowiązują
90	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zębice dla terenu zlokalizowanego w rejonie ulicy B. Prusa - Etap I	XLVIII/433/21	16.12.2021	obowiązują
91	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część obrębu Sulimów, gmina Siechnice	LI/460/22	24.03.2022	obowiązują
92	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zębice, gmina Święta Katarzyna	XLVI/384/02	07.06.2002	obowiązują
93	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu gminnego - dz. Nr 45/1, obręb Sulęcín, gmina Siechnice	LI/459/22	24.03.2022	obowiązują
94	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sulimów w granicach obrębu - Gmina Siechnice	XXII/180/04	06.10.2004	obowiązują
95	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny – oznaczonego symbolem 'A' – etap II i III, gmina Siechnice	XXVII/228/20	28.05.2020	obowiązują
96	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Groblice	XX/157/04	08.07.2004	obowiązują
97	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zębice, gmina Święta Katarzyna	XLVI/384/02	07.06.2002	obowiązują
98	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Zębice, gmina Święta Katarzyna	XLVI/384/02	07.06.2002	obowiązują
99	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie ul. Pogodnej w Groblicach, gmina Siechnice	LVIII/517/22	29.09.2022	adnotacja o braku zabytków
100	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Ozorzyce, gmina Święta Katarzyna	XLI/317/06	27.04.2006	obowiązują
101	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie ulicy Miodowej w Iwinach, gmina Siechnice	XXX/262/20	27.08.2020	obowiązują
102	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kotowice	XLVI/383/02	07.06.2002	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
103	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obrębu Biestrzyków, gmina Siechnice	XLVIII/434/21	16.12.2021	obowiązują
104	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów zlokalizowanych w południowej części obrębu Ozorzyce, gmina Siechnice- ETAP I	LVII/504/22	25.08.2022	obowiązują
105	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Żerniki Wrocławskie, gmina Siechnice	LVIII/516/22	29.09.2022	obowiązują
106	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Żerniki Wrocławskie - teren "B" obejmującej obszar oznaczony symbolem "C"	VIII/62/03	29.05.2003	obowiązują
107	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Biestrzyków (gmina Święta Katarzyna)	XLVIII/434/21	16.12.2021	obowiązują
108	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Biestrzyków (gmina Święta Katarzyna)	XLVII/406/02	27.06.2002	obowiązują
109	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Sulęcín - Szostakowice w rejonie ulicy Różanej, gmina Siechnice	IX/93/19	23.03.2019	brak
110	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Biestrzyków, gmina Siechnice	IV/50/24	22.08.2024	adnotacja o braku zabytków
111	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Szostakowice, część obrębu Sulęcín-Szostakowice	XLI/318/06	27.04.2006	obowiązują
112	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu Radomierzyce w rejonie ulicy Różanej, gmina Siechnice	IV/51/24	22.08.2024	adnotacja o braku zabytków
113	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kotowice, gmina Siechnice	LXXXIII/759/24	04.04.2024	obowiązują
114	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Ozorzyce, gmina Siechnice	X/159/24	19.12.2024	adnotacja o braku zabytków
115	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kotowice	XLVI/383/02	07.06.2002	obowiązują
116	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Radwanice	XII/84/99	25.06.1999	obowiązują
117	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny – oznaczonego symbolem "C", gmina Siechnice – etap I	LXXVI/673/23	23.11.2023	obowiązują
118	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego części obrębów Siechnice, Kotowice i Groblice w gminie Siechnice	XXXIX/295/10	19.08.2010	adnotacja o braku zabytków
119	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Łukaszowice, gmina Siechnice	LXXIV/652/23	28.09.2023	obowiązują
120	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część obrębu Żerniki Wrocławskie w rejonie centrum miejscowości, gmina Siechnice – etap II	XIV/209/25	17.04.2025	obowiązują

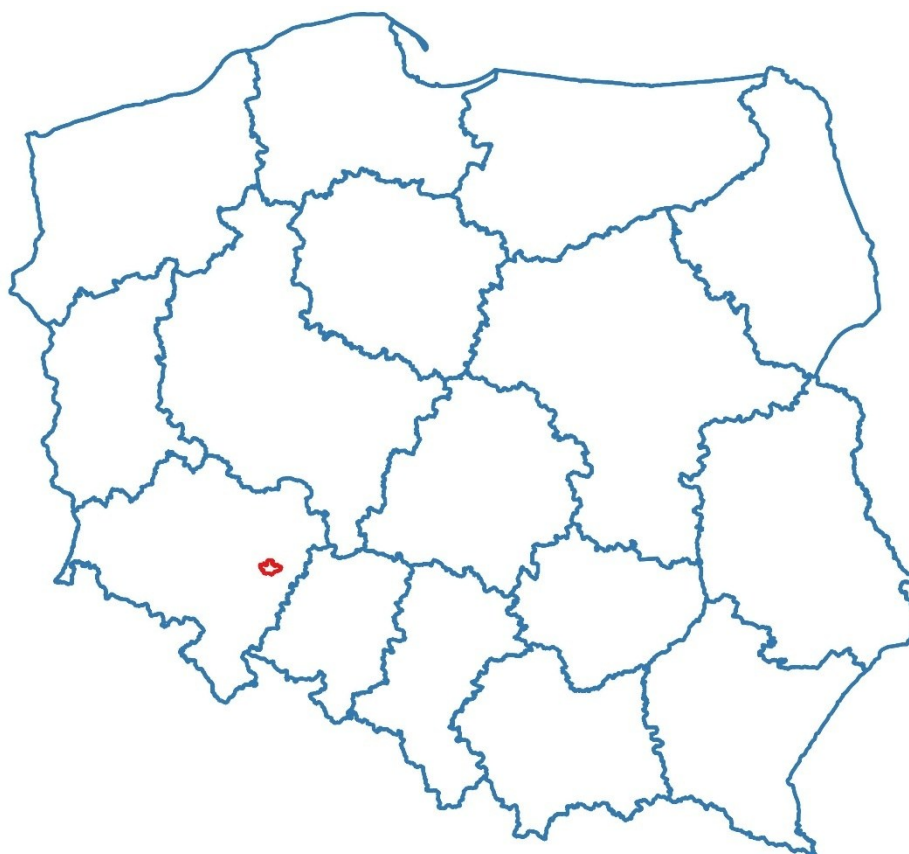
Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
121	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny – oznaczonego symbolem "C", gmina Siechnice – etap II	XIV/210/25	17.04.2025	obowiązują
122	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Iwiny, w gminie Święta Katarzyna - oznaczonego symbolem "B"	X/78/03	28.08.2003	obowiązują
123	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zlokalizowanego we wsi Groblice – oznaczonego symbolem "B", gmina Siechnice	LXXXII/746/24	21.03.2024	obowiązują

Źródło: opracowanie własne na podstawie obowiązujących MPZP, www.serwis.wrosip.pl

5.2. Charakterystyka gminy i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Położenie gminy

Gmina Siechnice położona jest we wschodniej części województwa dolnośląskiego, w centralnej części powiatu wrocławskiego. Zajmuje obszar 9 873,6 ha, co stanowi ok. 8,8% powierzchni powiatu.

Ryc. 1. Gmina Siechnice na tle kraju

Źródło: opracowanie własne

Jednostka graniczy:

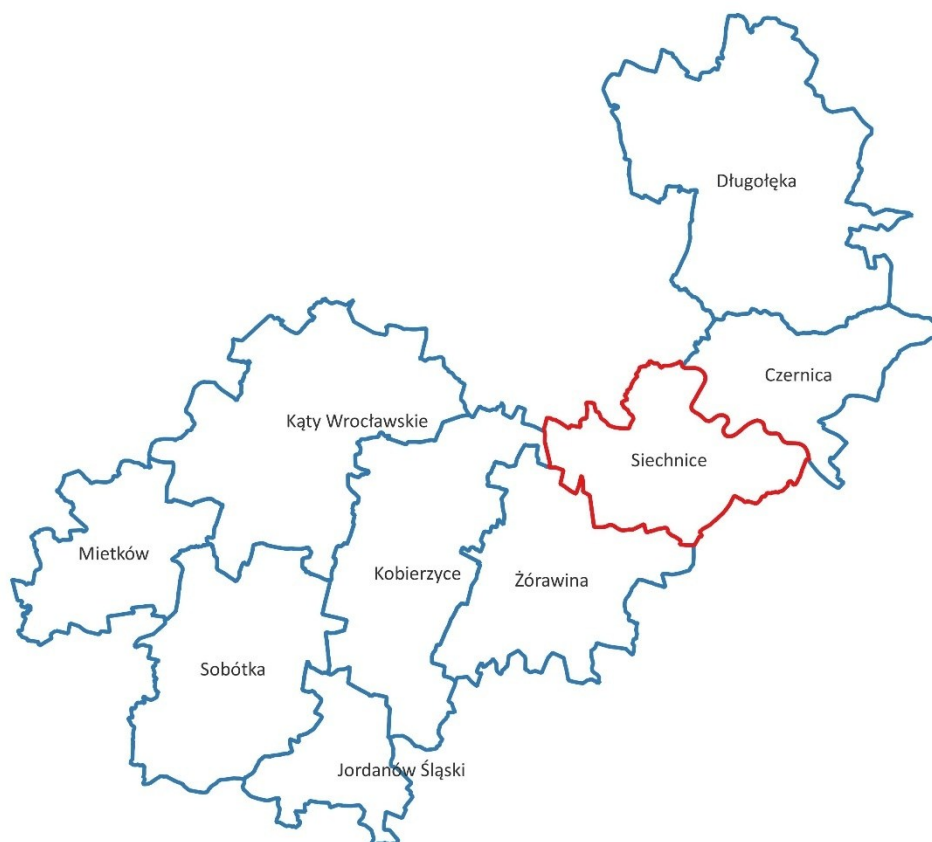
- na północnym-zachodzie – z Gminą Miasto Wrocław;
- na północnym-wschodzie – z Gminą Czernica (powiat wrocławski);
- na południowym-wschodzie – z Gminą Oława (powiat oławski);

- na południu – z Gminą Domaniów (powiat oławski);
- na południowym-zachodzie – z Gminą Żórawina (powiat wrocławski);
- na zachodzie – z Gminą Kobierzycę (powiat wrocławski).

Ryc. 2. Gmina Siechnice w układzie gmin sąsiednich

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 3. Gmina Siechnice na tle gmin powiatu wrocławskiego

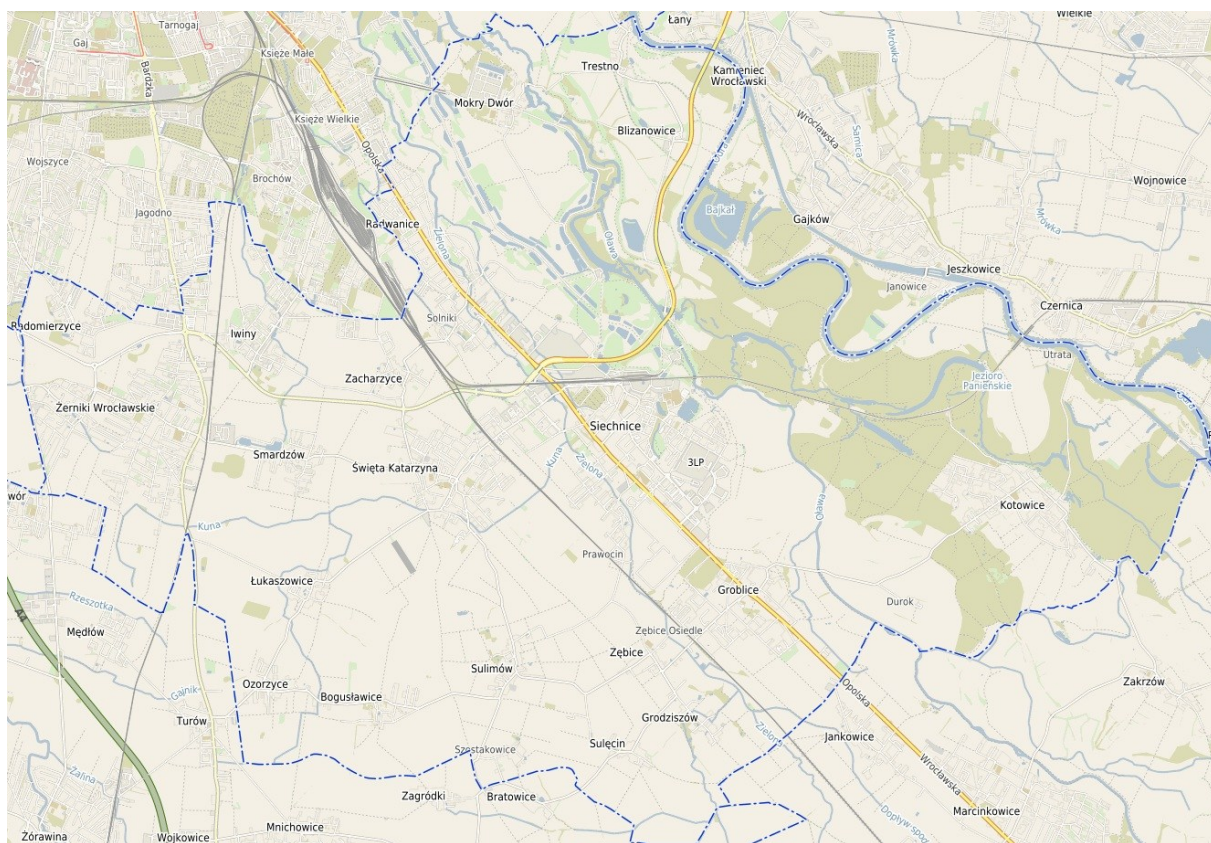
Źródło: opracowanie własne

Miasto Siechnice o współrzędnych geograficznych: 51.0323875 (szerokość geograficzna), 17.1507275 (długość geograficzna) stanowi centralne miejsce w życiu gminy, będąc jednocześnie największą

miejsowością i zarazem siedzibą samorządu (www.wspolrzedne.pl). Siechnice są głównym ośrodkiem obsługi gminy pełniącym funkcje administracyjną i usługowo-handlowe, jak i są miejscem koncentracji lokalnego przemysłu. Położone są w odległości ok. 12 km na południowy-wschód od Wrocławia licząc odległość między centralnymi częściami miejscowości (odległość w linii prostej). Gmina Siechnice jest gminą miejsko-wiejską, jednocześnie jedną z dziewięciu gmin powiatu oraz jedną z trzech gmin miejsko-wiejskich w powiecie wrocławskim.

Według podziału fizyczno-geograficznego opracowanego przez Jerzego Kondrackiego Gmina Siechnice znajduje się w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, podprowincji Nizin Środkowopolskich, makroregionie Nizina Śląska. W końcowej klasyfikacji, tj. mezoregionalnej teren gminy podzielony jest na dwie części: wschodnia na obszarze Równiny Wrocławskiej, a zachodnia na obszarze Pradoliny Wrocławskiej.

Strukturę osadniczą Gminy Siechnice tworzą 22 miejscowości: Biestrzyków, Blizanowice, Bogusławice, Durok, Groblice, Grodziszów, Iwiny, Kotowice, Łukaszowice, Mokry Dwór, Ozorzyce, Radomierzycze, Radwanice, Smardzów, Sulęcín, Sulimów, Szostakowice, Święta Katarzyna, Trestno, Zacharzyce, Zębice, Żerniki Wrocławskie oraz miasto Siechnice.

Ryc. 4. Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości w Gminie Siechnice

Źródło: www.dolnoslaskie.e-mapa.net

5.2.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza

Gmina Siechnice zamieszkiwana jest przez 31 002 osób, co stanowi 16,2% mieszkańców powiatu wrocławskiego (miejsce zamieszkania) wg danych GUS na 31.12.2024 r. Wg bazy danych ewidencyjnych Urzędu Miejskiego w Siechnicach liczba mieszkańców gminy wyniosła z końcem grudnia 2024 r. 26 685 osób. Zdecydowanie największą miejscowością pod względem liczby ludności jest na

terenie gminy są Siechnice liczące 9 868 osób. Do innych dużych jednostek należy zaliczyć miejscowości: Święta Katarzyna – 3 020, Żerniki Wrocławskie – 2 222, czy Iwiny – 2 105. Najmniejszą miejscowością jest Durok liczący 13 osób. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę osób z terenu analizowanej gminy z podziałem na jednostki i lata. Analizując poniższe dane należy stwierdzić, że liczba mieszkańców gminy podwoiła się na przestrzeni 20 lat. Największy wzrost liczby mieszkańców odnotowano w Siechnicach – wzrost niemalże o 5 tys. osób.

Tabela 2. Liczba mieszkańców Gminy Siechnice z podziałem na jednostki

Lp.	Jednostka	Liczba mieszkańców	
		2004 r. ¹	2024 r. ²
1	Biestrzyków – Radomierzycze	235	1082
2	Bogusławice	127	162
3	Groblice – Durok	294	1197
4	Grodziszów	72	101
5	Iwiny	415	2105
6	Kotowice	644	804
7	Łukaszowice	210	165
8	Mokry Dwór	352	266
9	Ozorzyce	149	243
10	Radwanice	2146	3642
11	Siechnice	3956	9868
12	Smardzów	186	390
13	Sulimów	222	263
14	Sulęcín – Szostakowice	116	141
15	Święta Katarzyna	1754	3020
16	Trestno - Blizanowice	184	140
17	Zacharzyce	105	341
18	Zębice	276	533
19	Żerniki Wrocławskie	1255	2222
	Razem	12 698	26 685

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siechnice oraz dane własne UM w Siechnicach

Wskaźnik gęstości zaludnienia analizowanej jednostki wynosi 313,7 os./km² i jest większy niż w powiecie wrocławskim (171 os./km²) oraz w województwie dolnośląskim (143,8 os./km²), jak i na terenie kraju – 119,4 os./km² (dane GUS na 2024 r.).

W latach 2015-2024 odnotowuje się systematyczny, duży wzrost liczby ludności gminy. W porównaniu do 2015 r. liczba mieszkańców Gminy Siechnice zwiększyła się o 11 813 osób (wg danych GUS). Oznacza to, że nastąpił wzrost liczby mieszkańców o około 56%. Na taki stan rzeczy wpływ miało dodatnie, bardzo duże saldo migracji w latach: 2015-2024, jak i dodatnie wartości przyrostu naturalnego w tym samym czasie. W analizowanym przedziale najwięcej osób odnotowano w 2024 r. – 31 002, zaś najmniej w 2015 r. – 19 819.

Strukturę demograficzną Gminy Siechnice tworzą osoby w wieku przedprodukcyjnym (25,3%), produkcyjnym (60,2%) oraz poprodukcyjnym (14,5%), (GUS, 2024). Liczba osób w wieku

¹ dane na 31.12.2004r., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siechnice

² dane na dzień 31.12.2024 r., statystyka ludności, dane UM Siechnice

przedprodukcyjnym jest większa od liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co jest korzystnym zjawiskiem ekonomicznym. W ostatnich latach procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym kształtował się na poziomie od 21,3% w 2015 r. do 25,6% w 2022 r. i 2023 r. i obserwuje się ogólny trend wzrostowy w tej grupie wiekowej (oprócz stagnacji w ostatnich 3 latach). W analizowanych latach wskaźnik dotyczący udziału osób w wieku poprodukcyjnym w gminie kształtował się od 14,2% w 2015 i 2020 r. do 15,6% w 2019 r. i nie obserwuje się wyraźnego trendu w tej grupie wiekowej. Niewielki trend spadkowy odnotowuje się w przypadku osób w wieku produkcyjnym – od 64,6% w 2015 r. do 60,0% w 2023 r. Analizując przedstawione dane należy stwierdzić, iż zjawisko starzenia się społeczeństwa nie jest dostrzegalne na terenie gminy, w najbliższych latach przewidywać można dalszy wzrost liczby mieszkańców.

W ostatnich 10 latach odnotowuje się praktyczny brak bezrobocia na terenie gminy, który kształtuje się w granicach błędu statystycznego. Na terenie gminy udział osób bezrobotnych wyniósł z końcem 2024 r. 1,3%. W 2014 r. poziom bezrobocia był najwyższym i wyniósł 2,2%. W ostatniej dekadzie najniższy poziom bezrobocia odnotowano w 2022 i 2023 r. – 1,1%.

Na terenie Gminy Siechnice z końcem 2024 r. wg danych GUS odnotowano 5 370 podmiotów gospodarczych, w tym 5 185 które należą do sektora prywatnego. Struktura sektora prywatnego składa się na: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 4 258, spółki handlowe – 515, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 53, spółdzielnie – 5, fundacje – 29, fundacje rodzinne – 2 oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne – 83. Wg sekcji i działów PKD 2007 najwięcej podmiotów ogółem odnotowano w sektorze M – 890, G – 886 oraz F – 637. Sekcja M to działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, sekcja G to handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, a sekcja F to budownictwo. W analizowanym okresie liczba podmiotów gospodarczych zwiększała się systematycznie, w tym czasie nastąpił wzrost o 2 603 podmioty, tj. niemal dwukrotnie. W latach 2015-2024 najwięcej odnotowano ich w 2024 r. – 5 370, a najmniej w 2015 r. – 2 767. Pod względem klas wielkości przedsiębiorstw na terenie gminy występuje: 1 zakład o wielkości 250-999 pracowników, 12 przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób, 92 mniejsze firmy z ilością pracujących 10-49 osób oraz małe działalności, w których pracuje nie więcej jak 9 osób – 5 265.

Gmina nie posiada charakteru rolniczego. Jako jednostka sąsiadująca z Wrocławiem, stanowi także jej zaplecze zarówno pod względem mieszkalnictwa, jak i usług.

Zgodnie z danymi GUS, na terenie gminy w 2024 r. znajdowały się 2 turystyczne obiekty noclegowe, w tym 2 całoroczne. W ostatnich 10 latach najwięcej obiektów noclegowych odnotowano w 2024 r. – 2, w pozostałych latach był to 1 obiekt. W 2024 r. łączna liczba miejsc noclegowych wyniosła 4 079, w tym 3 804 całorocznych. W 2024 r. liczba cudzoziemców nocujących w ww. obiektach wyniosła 350 i wartość ta jest najwyższa ze wszystkich lat. W ostatnich 10. latach najwięcej udzielonych noclegów przypadło w 2024 r. – 9 073 (turyści zagraniczni). Udzielone noclegi osobom z Ukrainy – 5 662, Niemiec – 1 283 oraz Holandii – 481 stanowiły najbardziej liczne grupy cudzoziemców odwiedzających gminę w 2024 r.

Przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 94, droga wojewódzka nr 395 i 372 (Wschodnia Obwodnica Wrocławia) oraz pozostałe drogi powiatowe i gminne. Przez gminę przechodzi również zelektryfikowana linia kolejowa nr 277 relacji Opole Groszowice – Wrocław Brochów (stacje: Święta Katarzyna, Zębice), oraz linia nr 292 relacji Jelcz Miłoszyce – Wrocław Osobowice (stacje: Siechnice, Kotowice), linia kolejowa nr 276 relacji Wrocław Główny – Międzyzylesie (stacja: Smardzów).

5.2.3. Charakterystyka przyrodnicza

Potencjał środowiska przyrodniczego wyrazić można m.in. poprzez obszary prawnie chronione, których powierzchnia na terenie Gminy Siechnice z końcem 2024 r. wyniosła 60,75 ha (0,6 % powierzchni gminy). Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie gminy występuje:

- obszar natura 2000 „Grądy w Dolinie Odry” – kod PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH020017.H, utworzenie: 2009-02-13;
- obszar natura 2000 „Grądy Odrzańskie” – kod PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB020002.B, utworzenie: 2004-11-05;
- 2 użytki ekologiczne;
- 22 pomnik przyrody – w tym występujące w zabytkowych parkach dworskich i pałacowych w: Łukaszowicach, Radwanicach i Świętej Katarzynie.

Lesistość gminy wynosi 10,4 % powierzchni gminy i jest to ogółem 1 051,53 ha gruntów leśnych. Grunty leśne publiczne to 1 023,69 ha, zaś grunty leśne prywatne to 27,84 ha. W latach 2015-2024 powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się o ok. 11,5 ha. Zadrzewienia występują głównie we wschodniej części gminy, pomiędzy Siechnicami i Kotowicami oraz na północ od Kotowic.

W pobliżu wsi Kotowice znajdują się trzy urokliwe zbiorniki wodne. Są to jeziora o charakterze tzw. starorzeczy. Powstały one wskutek działalności rzeki Odry, w wyniku przesunięcia się jej nurtu. Większe ze starorzeczy to Stara Odra (zwana Jeziorem Panieńskim). Ma ono kształt rozciągniętej litery S. Długość jeziora to niecałe 2 kilometry, natomiast szerokość to nie więcej niż sześćdziesiąt metrów. Nad Wschodnim krańcem jeziora przeprowadzony jest kilkudziesięciometrowy most kolejowy (trasa Wrocław – Jelcz Laskowice). Drugie z kotowickich jezior to Jezioro Dziewicze. Ma prosty, wydłużony kształt. Jest znacznie mniejsze od swojego „sąsiada”. Jego długość to około 800 metrów, natomiast szerokość nie przekracza 60 metrów. Oba jeziora są rajem dla wędkarzy oraz wspaniałym miejscem wypoczynku i rekreacji dla osób poszukujących kontaktu z naturą. Trzecim jeziorem jest Jezioro Kotowicko. Niewielkie jezioro położone wśród gęstego lasu, choć jednocześnie zlokalizowane w pobliżu wsi Kotowice, przyciąga swoim urokiem turystów podążających z Kotowic drogą do wieży widokowej wybudowanej w przysiółku Utrata. Najbliższym dla miasta Siechnice, a także stosunkowo dużym zbiornikiem wodnym jest jezioro Czarna Łacha. Powstało ono też jako starorzecze Odry. Dziś jest świetnym miejscem wypoczynku i rekreacji. Tuż nad jego brzegiem znajduje się duża łąka z zapleczem biwakowym. Po pracach związanych z budową Wschodniej Obwodnicy Wrocławia, na miejscu, które było łąką, powstał 5,5 hektarowy zbiornik retencyjno-rekreacyjny Błękitna Laguna. Jest to obecnie teren rekreacyjno-wypoczynkowy wraz z kąpieliskiem.

Dla gminy Siechnice, rzeka Odra jest rzeką graniczną. Od północnego-wschodu oddziela ona gminę od gminy Czernica. Od lat okolice doliny Odry są chętnie wybieranym miejscem do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej oraz wędkarstwa. Ponadto przez teren Gminy przepływają też dwie inne rzeki: Oława - długość w granicach gminy ok. 12 km oraz Szalona (Zielona) - długość w granicach gminy ok. 10,8 km.

Na terenie gminy napotkać można bogactwo zwierząt i roślin. Na obszarze gminy Siechnice stwierdzono występowanie prawie trzydziestu gatunków ryb, m.in.: suma, okonia, sandacza, węgorza, szczupaka, płoci, jазia, wzdręgi, amura, uklei, leszcza, lina i karpia.

W przypadku płazów i gadów, głównie w północnej części gminy, spotkamy: traszkę zwyczajną, żabę moczarową, żabę, żaba wodna, żaba jeziorkowa, ropucha, kumak zwyczajny, rzekotka drzewna, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, zaskroniec zwyczajny. Powszechnie występujące ssaki to zając, sarna, dzik oraz kilka gatunków nietoperzy. Na terenie gminy występuje ponadto około siedemdziesięciu gatunków ptaków. Powszechnie występujące ssaki to zając, sarna, dzik oraz kilka gatunków nietoperzy. Pod względem roślinności, obszar gminy może pochwalić się występowaniem gatunków objętych ochroną. Spośród gatunków chronionych całkowicie największą liczbę stanowisk posiada śnieżyczka przebiśnieg – 21 stanowisk, grązel żółty – 11, bluszcz pospolity – 6, z kolei spośród roślin częściowo chronionych największą liczbę stwierdzonych stanowisk posiada konwalia majowa – 27, kalina koralowa – 21, kruszyna pospolita – 10, pozostałe gatunki możemy spotkać na kilku zaledwie stanowiskach.

5.2.4. Zarys historii gminy

Historia osadnictwa na terenie gminy sięga 4200 lat p.n.e. W końcowym okresie wczesnego średniowiecza pojawiają się w dokumentach pierwsze wzmianki o miejscowościach gminy.

Pierwsze wzmianki o Siechnicach (łac. Sechenice) pochodzą z 1253 r., zaś o Świętej Katarzynie (łac. S.Katherine) datuje się na 1257 r. Od średniowiecza wiele wsi należało do wrocławskich zakonów czy kościołów, później również do rady miejskiej i do mieszczan wrocławskich. Tutaj dobra kuchenne posiadały zakony rycerskie szpitalników - joannici i krzyżowcy z czerwoną gwiazdą.

W dobie podziału dzielnicowego Śląska, teren gminy należał do księstwa wrocławskiego. Dokumenty historyczne nie odnotowują zniszczeń wojennych, aż do wojny trzydziestoletniej oraz siedmioletniej - kiedy to zniszczeniu uległy wsie Siechnice i Święta Katarzyna. Po częściowej odbudowie ze zniszczeń, Siechnice nawiedzały nieszczęścia w postaci pożarów (1675 r., 1792 r.) i powodzi (1785 r.).

Od XIV wieku usiłowano uregulować rzekę Oława. Około 1785 roku przeprowadzono profesjonalne prace w tej dziedzinie. Natomiast na początku XIX i XX wieku przeprowadzono regulację rzeki Odry. W 1871 roku rozpoczęto budowę zakładów wodociągowych, zajmujące tereny pomiędzy Siechnicami a wsią Mokry Dwór (które działają do dnia dzisiejszego).

Przełom XIX i XX wieku to szybki rozwój przemysłowy północnej części gminy [budowa w Siechnicach: huty (w 1916 roku, ale do 1932 zakład zajmował się jedynie produkcją karbidu, elektrowni (1909-11) i instytutu doświadczalnego (1923)]. Przez obszar dzisiejszej gminy Siechnice poprowadzono pierwszą na ziemiach polskich linię kolejową. Powstała ona w 1842 roku na trasie Wrocław-Oława. Natomiast w 1909 roku wybudowano linię Wrocław-Siechnice-Jelcz-Opole. W końcu drugiej wojny światowej, tereny gminy przejęte zostały przez żołnierzy 1 Frontu Ukraińskiego. 19 kilometrowy odcinek frontu, obejmujący teren gminy, broniony wówczas przez niemieckie pułki Reinkober i Schulz, padł 17 lutego 1945 roku.

W latach 1945-47 na tereny gminy przybyli przesiedleńcy z kresów wschodnich. Od 1955 do 1972 roku siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej były Siechnice. W 1973 roku siedzibę gminy przeniesiono do Świętej Katarzyny. 1 stycznia 1997 roku wsi Siechnice nadano prawa miejskie.

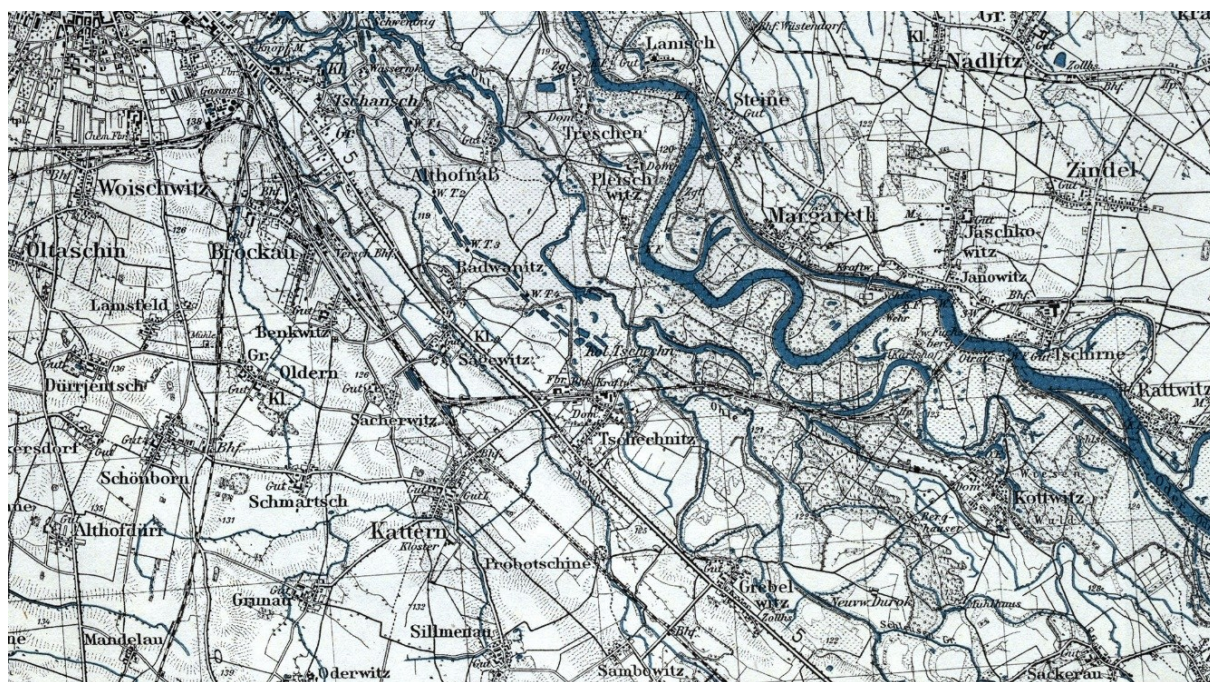
Do istotnych przedsięwzięć, powstałych od podstaw na terenie gminy w drugiej połowie XX wieku, należy Przedsiębiorstwo Produkcji Ogrodniczej w Siechnicach otwarte w 1982 roku. Lata 80 i 90-te dla Siechnic, to stopniowe odchodzenie mieszkańców gminy od pracy w sektorze rolniczym, na rzecz pracy

w przemyśle i usługach. Wprowadzenie rzeczywistej samorządności po 1989 roku, przyczyniło się do dynamicznego rozwoju całej gminy, dzięki współpracy wszystkich jej mieszkańców.

Trudny dla gminy był 1997 rok, kiedy to duża część terenów uległa znacznym zniszczeniom spowodowanym Powodzią Tysiąclecia.

Nowy wiek to nowe firmy w powstajej, z inicjatywy władz gminy - Gminnej Strefie Aktywności Gospodarczej (GSAG) - Parker Hannifin sp. z o.o., Deceuninck Polska sp. z o.o., TIM SA.

Gmina wskutek decyzji Rady Ministrów od 1 stycznia 2010 roku zmieniła siedzibę władz. Ze wsi Święta Katarzyna, została formalnie przeniesiona do miasta Siechnice. Jednocześnie Rada Ministrów podjęła decyzję o zmianie nazwy gminy ze Świętej Katarzyny na Siechnice.

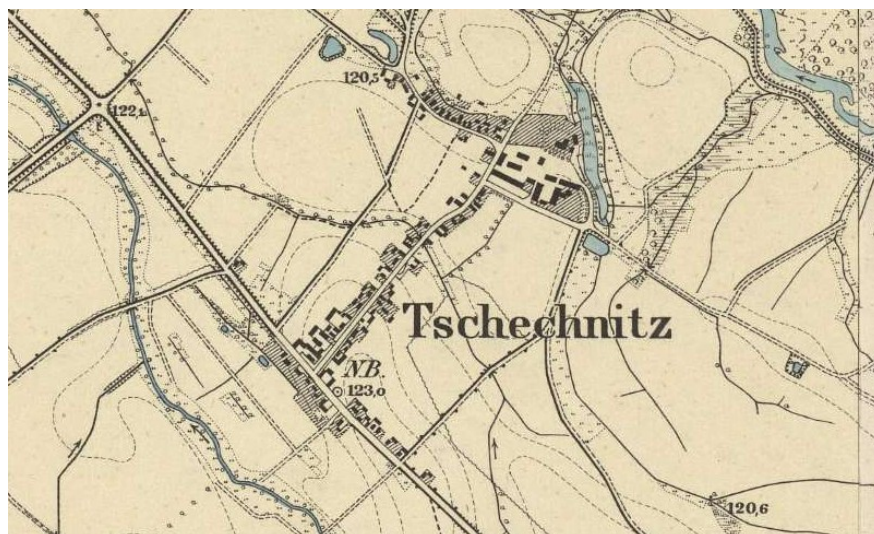
Ryc. 5. Siechnice i okolice w 1933 r.

źródło: www.maps.mapywig.org

Poniżej krótkiej charakterystyce poddano najważniejsze miejscowości, które odznaczają się zachowanym dziedzictwem materialnym. Dołączono również ryciny, które przedstawiają dane jednostki w XIX w.

SIECHNICE

Nazwa wsi jest patronimiczna i pochodzi od nazwy osobowej Siechna. Pierwsza wzmianka z 1253 r. jako Sechenice, a następnie: w 1277 r. Sechniz, w 1294 r. Schechnicz, w 1309 r. Cechnicz, w 1354 r. Zcechnicz, w 1353 r. Schechnicz, w 1367 r. Szchnicz, w 1423 r. Cueschnicz, w 1570 i 1666 r. Schechnitz, od 1743 do 1936 Tschechnitz, zmieniona na Kraftborn. Po 1945 r. Cuechnice albo Zdziechnice, potem Siechnice. W 1992 roku miejscowość liczyła 4015 mieszkańców oraz 71 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć obecnie do wielodrożnicy. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze, zespół elektrociepłowni „Czechnica”, zespół budynków dawnego Instytutu Hodowli Zwierząt, kaplica cmentarna, zespół dworca pkp, szkoły. 1 stycznia 1997 roku wsi Siechnic nadano prawa miejskie.

Ryc. 6. Siechnice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

BIESTRZYKÓW

Pierwsza historyczna wzmianka o miejscowości Biestrzyków pochodzi z 1351 r., kiedy wieś była w posiadaniu kapituły wrocławskiej. Używano wówczas nazwy Ekhardsdorf, w 1358 r. wymieniona pod nazwą Ekehardisdorf. Administrator kapituły mieszkał tutaj do roku 1516. W 1992 roku wieś liczyła 127 mieszkańców oraz 30 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do ulicówki. Na terenie wsi zachowane zostały obiekty historyczne ujęte w gminnej ewidencji i ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy oraz charakterystyczna wieża mieszkalna.

Ryc. 7. Biestrzyków w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

BOGUSŁAWICE

Pierwotnie polska nazwa wsi wymieniana w 1245 r. jako Boguslauici, później Boguslauenicz – 1295 r., Boguslawitz – 1666/67, 1743 r. i 1845 r. W latach trzydziestych XX wieku zmieniona na Schwarzaue. W 1992 roku wieś liczyła 121 mieszkańców oraz 19 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy. Na terenie wsi zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy, budynki gospodarcze.

Ryc. 8. Bogusławice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

GROBLICE

Pierwsza wzmianka historyczna pod nazwą Grobelicz pochodzi z 1337 r., kolejno w latach 1666/67 – Gröbelwitz, 1743 r. – Grebelwitz, 1783 r. – Graebelwitz, przed 1945 r. – Grebelwitz. W 1992 roku wieś liczyła 278 mieszkańców oraz 41 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy. Na terenie wsi zachowane zostały obiekty historyczne ujęte w gminnej ewidencji i ważne dla społeczności lokalnej: liczne budynki mieszkalne, budynki gospodarcze oraz zespół folwarczny.

Ryc. 9. Groblice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

GRODZISZÓW

Najstarsza nazwa miejscowości Rorow wymieniona w dokumencie z 1329 r., powtórzona w 1338 r., natomiast w dokumentach z 1333, 1666/67 i późniejszych użyto nazwy Rohrau, która była używana do 1945 r. Pierwsza nazwa polska w 1945 r. Rorów. W 1992 roku wieś liczyła 68 mieszkańców oraz 20 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do ulicówki. Na terenie wsi zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej liczne budynki mieszkalne.

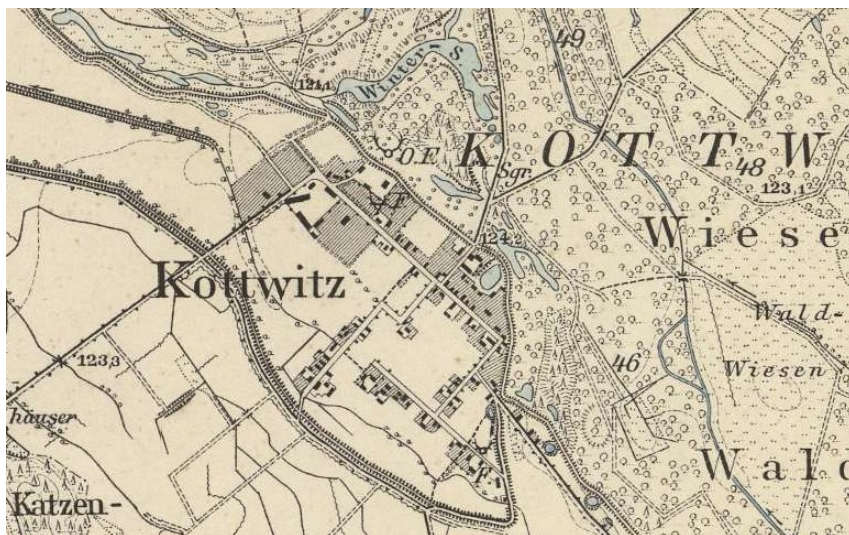

Ryc. 10. Grodziszów w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

KOTOWICE

Nazwa wsi pierwotnie polska, patronimiczna, od przydomka osoby. Nazwy na przestrzeni dziejów to: w 1245 r. Cotouici, Cothouici w 1252 r., Quothowicz w 1336 r., Kothewicz w 1353 r., Kathewicz w 1382 r., Kathewicz w 1382 r., Kottewicz w 1441 r., Kottwitz w 1630 r., 1736 r. i 1845 r. Ostatnia zmieniona w okresie hitleryzmu na Jungfernsee. W 1992 roku wieś liczyła 661 mieszkańców oraz 88 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy. Na terenie wsi zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy, budynki gospodarcze, budynek nadleśnictwa, kościół parafialny.

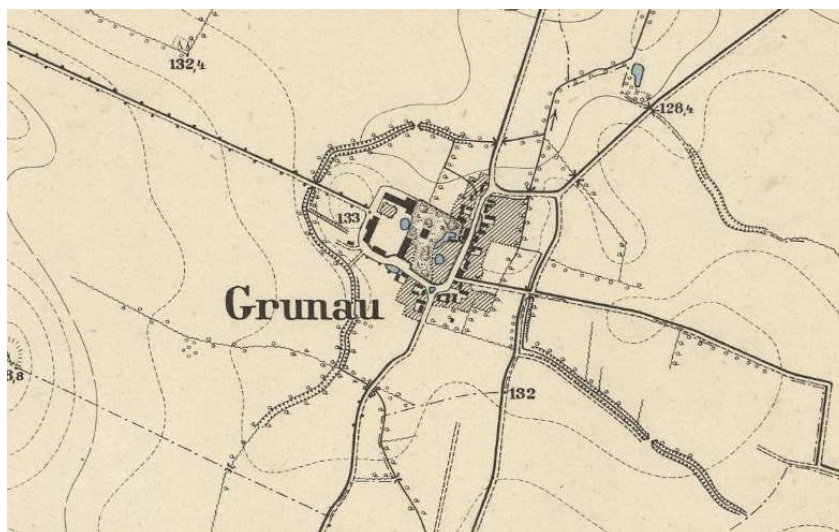
Ryc. 11. Kotowice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

ŁUKASZOWICE

Nazwa wsi w 1282 r. Grunow, 1425 r. Grunaw, 1666/67 r. Grunau, Gruna, 1743/46 r., 1845 r. Grunau, od 1993 r. Gross Grunau. Nazwa pierwotna niemiecka, topograficzna, oznaczająca zielone mokradła. W 1992 roku wieś liczyła 189 mieszkańców oraz 13 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi

można zaliczyć do wsi przydrożnej z dawnym folwarkiem. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy, budynki gospodarcze, zespół pałacowy, park pałacowy.

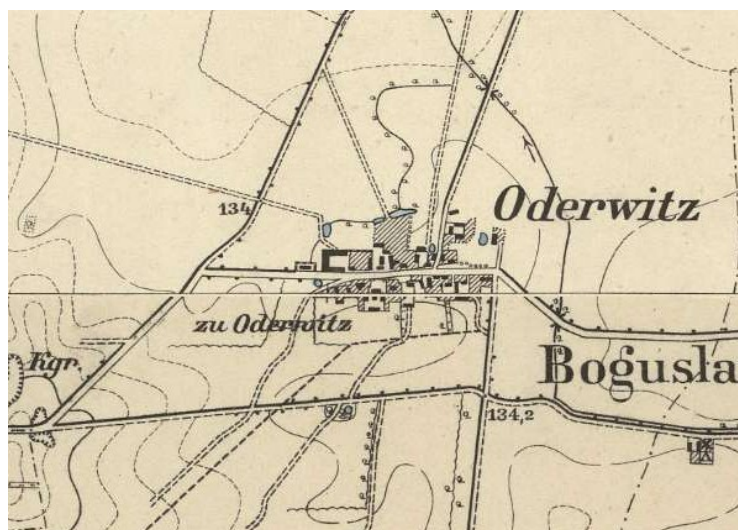

Ryc. 12. Łukaszowice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

OZORZYCE

Nazwa patronimiczna od imienia Ozorzęta: w 1155 r. Ozorentici, w 1245 r. Ozoretichi, w 1299 r. Ozorentiz, w 1305 r. Ozericz, w 1345 r. Osericz, w 1358 r. Ozoricz, w 1425 r. Ozericz, w latach 1666, 1743, 1845 aż do 1935 r. Oderwitz, w roku 1936 zmieniono na Schildern. W 1992 roku wieś liczyła 169 mieszkańców oraz 41 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do ulicówki. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy, budynki gospodarcze, zespół pałacowy, park pałacowy.

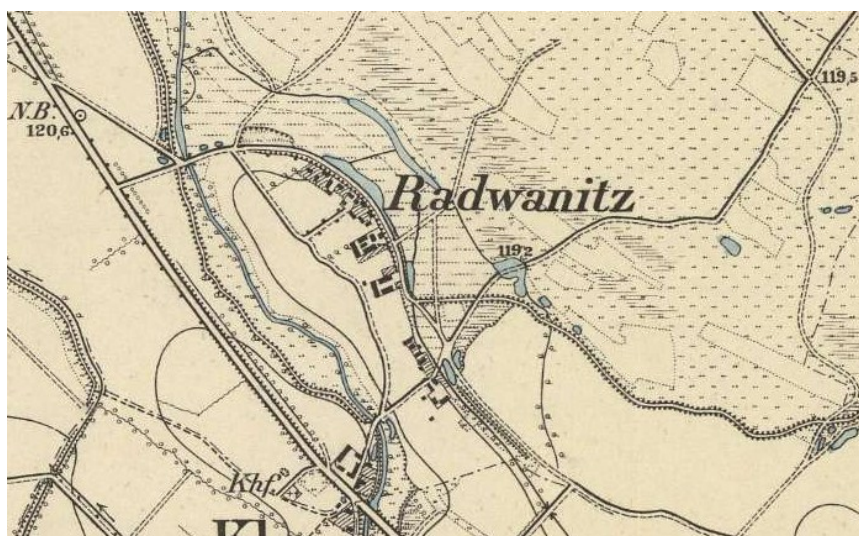
Ryc. 13. Ozorzyce w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

RADWANICE

Pierwotnie polska nazwa, patronimiczna od imienia Radwan: w 1353 r. Radwenticz, Radewanawicz, Radwanicz w 1382 r., Radwanitz w 1579 r., Radelwitz w 1630 r., Rattwanitz w 1743 r., Radwentitz w 1830 r., Radwanitz w 1845 r. zmieniona w czasach hitleryzmu na Wasserborn. Południowa część wsi to dawna oddzielna wieś Solniki. W 1992 roku wieś liczyła 75 gospodarstw, pozostała część to głównie jednorodzinne budynki mieszkańców zatrudnionych we Wrocławiu. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy o charakterze podmiejskim. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze, kościół parafialny, park dworski, szkoła.

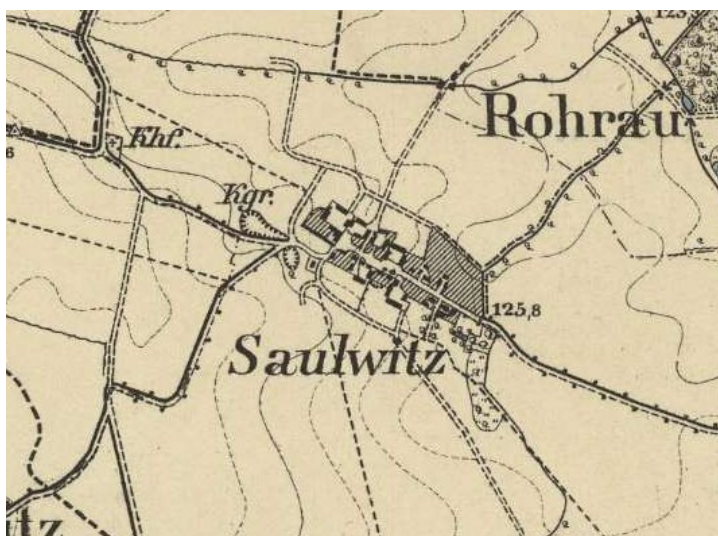

Ryc. 14. Radwanice w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

SULĘCIN

Niemiecka nazwa wsi Saulwitz. W 1992 roku miejscowość liczyła 98 mieszkańców oraz 26 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do widlicy. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze oraz d. szkoła.

Ryc. 15. Sulęcín w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

SULIMÓW

Nazwa nie ustalonego pochodzenia. Sylmenow w 1339 r., Silmenow w 1344 r., Silmenaw w 1425 r., Silmenau w 1666 r. Sillmenau w latach 1743-1945. Ok. 1800 r większość mieszkańców używała języka polskiego, a nabożeństwa w kościele zlikwidowano w 1823 r. W 1992 roku miejscowość liczyła 249 mieszkańców oraz 64 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do ulicówki. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze, kościół filialny, zespół dworski.

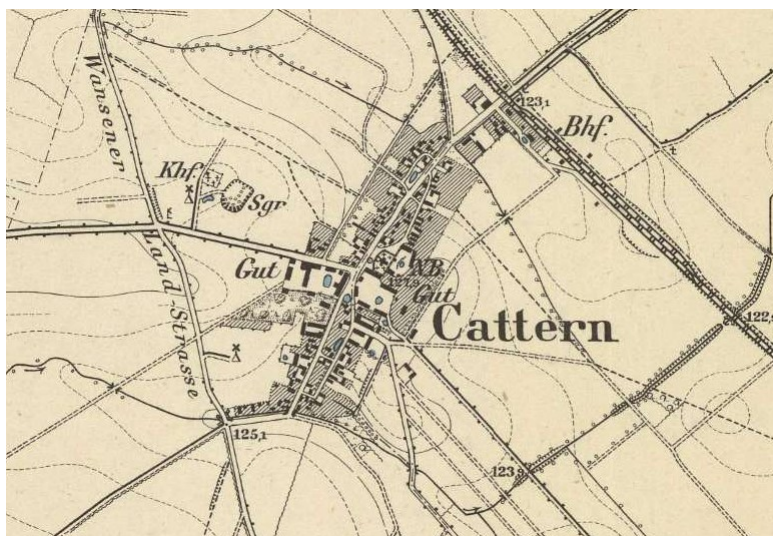

Ryc. 16. Sulimów w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

ŚWIĘTA KATARZYNA

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1257 roku jako S. Katherine. Następne podane w dokumentach nazwy to: sancta Katherine ok. 1305 r., villa Katherine 1312 r., Sancta Katherine 1353 r. i 1425 r., Sankt Cathern 1666/1667 i 1745/6r., Kattern 1845 r., Sanct Kattern i Kattern – 1939 r. W 1992 roku miejscowość liczyła 1601 mieszkańców oraz 125 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze, kościół parafialny, zespół dworca kolejowego, zakład opiekuńczo-leczniczy zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej.

Ryc. 17. Święta Katarzyna w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

TRESTNO

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w 1216 r. jako część uposażenia szpitala św. Ducha we Wrocławiu, nad którym opiekę sprawowali wrocławscy augustianie.

Ryc. 18. Trestno w XIX w.

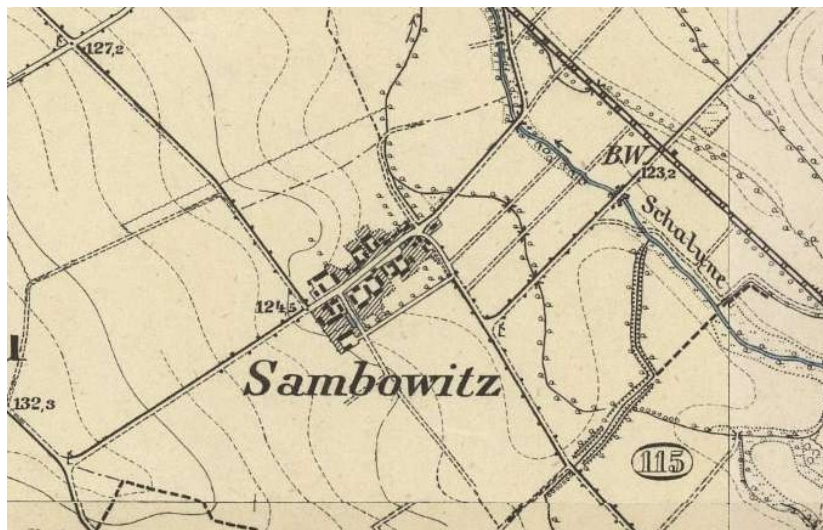
Źródło: www.maps.arcanum.com

ZACHARZYCE

Nazwa patronimiczna pochodzi od nazwy osobowej. Pierwsza wzmianka około 1305 r. Bathowiczi allodio filiorum Zacharie, następnie Czacheriz w 1336 r. i 1425 r., Zacchericz w 1341 r., Zacheris w 1353 r., Chacherys w 1351 r., Czacheris w 1425 r., Sacharyss w 1548 r., Sacheerwitz w 1666 r., Sacherwitz w 1743, 1845 do 1936 r., zmieniona na Sachern. W 1992 roku miejscowość liczyła 72 mieszkańców oraz 20 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do widlicy. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne domy i budynki gospodarcze, park krajobrazowy.

Ryc. 19. Zacharyce w XIX w.Źródło: www.maps.arcanum.com**ZĘBICE**

Pierwsza wzmianka około 1251 r. pod nazwą Zambouice. Kolejne nazwy: Sembowitza w 1579 r., Semmelwitz w 1666 r., Sambowitz w 1743 r., 1845 r. i do 1936 r., gdy zmieniono ją na Seydlitzau. Po 1945 r. Zębówice potem Zębice. W 1992 roku miejscowość liczyła 172 mieszkańców oraz 42 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do ulicówki. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne budynki mieszkalne.

Ryc. 20. Zębice w XIX w.Źródło: www.maps.arcanum.com**ŻERNIKI WROCŁAWSKIE**

Nazwa wsi służebna, zapisana jako: Sinik siue Schonborn w 1287 r., Shonenborn w 1337 r., Schonborn w 1353 r., Schonenborn w 1425 r., Schonenbornn w 1548 r., Schönborn. Po 1945 r. Serniki, potem Żerniki Wrocławskie. W 1992 roku miejscowość liczyła 941 mieszkańców oraz 159 gospodarstw rolnych. Układ przestrzenny wsi można zaliczyć do wielodrożnicy. Na terenie miejscowości zachowane zostały obiekty historyczne ważne dla społeczności lokalnej: liczne budynki mieszkalne, kościół parafialny, park dworski, szkoła, przedszkole, zespół dworca pkp.

Ryc. 21. Żerniki Wrocławskie w XIX w.

Źródło: www.maps.arcanum.com

5.2.5. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to inaczej krajobraz, w którym ogół cech naturalnych (przyrodniczych) został zdominowany przez dzieła rąk ludzkich (definicja NID). Z kolei w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano, że jest to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Wszelkie przekształcenia, zmieniające wygląd krajobrazu kulturowego przez likwidowanie lub zniekształcenie cech stanowiących o jego wartościach stanowią zagrożenie jego zachowania. W celu jego ochrony Gminy mogą go chronić poprzez utworzenie parku kulturowego lub ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Gmina Siechnice posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których wskazuje się na ochronę dziedzictwa kulturowego. Na terenie Gminy Siechnice nie odnotowuje się parku kulturowego.

Osadnictwo i układy przestrzenne

Miejscowości Gminy Siechnice reprezentują różne typy układów przestrzennych. Zdecydowana większość wsi na skutek intensyfikacji budownictwa w XXI w. wygląda inaczej, niż jeszcze kilkadziesiąt lat temu. Wsie posiadają swoje historyczne układy w centralnych częściach. Przekształcenia układów zabudowy wiejskiej są wyraźne, pierwsze nastąpiły w północnej części gminy z racji sąsiedztwa z Wrocławiem. Obszar Gminy Siechnice pierwotnie posiadał zwartą strukturę zabudowy, obecnie w wyniku rozwoju budownictwa, głównie mieszkalnego charakter zabudowy został zmieniony. Charakterystyczną cechą historycznego budownictwa na terenie gminy są pokrycia dachów – dachówki ceramiczne, ceglaste.

Na obszarze Gminy Siechnice występuje 1 główny typy osadnictwa wiejskiego, według podziału Kiełczewskiej-Zaleskiej, 1965:

- sieć osadnictwa skupionego, sieć wsi średniej wielkości (20-100 domów mieszk.), o śródpolnym położeniu zabudowań i węzłowym układzie dróg. Przeważnie feudalnego pochodzenia.

Z kolei wg H. Szulca na terenie gminy znajdują się wsie nieregularne – drogowe, ślepe drogowe, małe owalnice, rozdrożne, okrągłe i okolnice.

Na terenie Gminy Siechnice kształtowanie się wiejskich układów przestrzennych związane było z warunkami naturalnymi jak przebieg rzek Oława i Odra, czy mniejszych cieków wodnych, ukształtowaniem terenu, przebiegiem szlaków i dróg oraz umiejscowieniem folwarków. Do dzisiaj na terenie gminy przetrwały założenia folwarczne w miejscowościach: Durok, Łukaszowice oraz ich pozostałości w: Biestrzykowie, Groblicach, czy Smardzowie. Duże założenia gospodarcze znajdowały się także w innych miejscowościach. Ich świadkami są zachowane do dziś jedynie same dwory (bez zabytkowych budynków gospodarczych) w Iwinach, Siechnicach, Sulimowie, Świętej Katarzynie, czy parki dworskie w: Radwanicach, Zacharzycach, czy Żernikach Wrocławskich. Rozwój folwarków generował wzrost znaczenia miejscowości, ich rozwój i intensyfikację budownictwa. W sposób szczególny, założeniem o wysokich wartościach kulturowych jest najlepiej zachowany folwark w miejscowości Durok, gdzie przetrwały do dziś liczne, historyczne elementy rozplanowania założenia z czytelnym podwórzem.

Na podstawie obecnych kształtów wsi można rozróżnić ich pierwotne założenia. Do najlepiej czytelnych założeń należy wymienić takie wsie jak: Łukaszowice (wieś folwarczna), Sulęcín (widlica), Sulimów (ulicówka z pozostałościami nawsia) i Trestno (rzędówka). Historyczne wsie z terenu gminy wykształciły się w większości z owalnic. Nawsia często na przestrzeni lat ulegały redukcji, a przestrzenny układ wsi zamieniał się w ulicówki. W ostatnich latach wyniku rozwoju mieszkalnictwa podwrocławskiego obszaru urbanistycznego, większość wsi z terenu Gminy Siechnice przyjmuje układ rozbudowanych wielodrożnic.

Układy ruralistyczne

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się aż 16 układów ruralistycznych. Poniżej przedstawiono ich krótką charakterystykę.

Biestrzyków – w 1 poł. XVII w. wieś była owalnicą, ale już ok. 1826 r. ulicówką. W 1 ćw. XIX w. ukształtowany już był zasadniczy układ wsi, z wyjątkiem odcinka drogi na północ od folwarku. Główna droga biegła prosto ku drodze z Lamowic do Suchego dworu. Siedlisko było zwarte i jednolite, prostokątne w zarysie. Zabudowa wsi była skromna.

Bogusławice – ok. 1826 r. wieś była niewielką owalnicą z dobrami w części północnej. Już przed 1826 r. wykształcił się zasadniczy układ dróg. Siedlisko było zwarte, jednolite i zawierało się w obrysie prostokąta. Zabudowa była rzadka i skromna.

Groblice – wieś początkowo była owalnicą. Koło 1826 r. nawsie nie było czytelne w miejscowości, która stała się wielodrożnicą. Zasadnicza i najstarsza część wsi znajdowała się przy głównej drodze odchodzącej od trasy z Wrocławia do Opola i prowadzącej do Kotowic. Przed 1826 r. wykształcił się układ wsi. Siedlisko było zwarte, jednolite ale nieregularne. Zabudowa wsi była skromna i dość rzadka.

Grodziszów – ok. 1826 r. wieś była niewielką ulicówką założoną przy lokalnej drodze z założeniem dworskim w części północno-zachodniej. Zwarte, jednolite siedlisko wsi wypełniała skromna i stosunkowo rzadka zabudowa. Przed 1826 r. wykształcił się zasadniczy układ dróg wzbogacony w późniejszym czasie. Do lat 1885-1930 siedlisko ulegało silnej destrukcji. Skromna zabudowa wsi powstała w okresie od końca XIX w. do okresu międzywojennego włącznie.

- Kotowice – przed 1826 r. rozplanowanie wsi wykształciło się z układu ulicowego w wielodrożny. W pierwszym kwartale XIX w. główną osią układu była obecna ul. Główna, wówczas zabudowana jednostronnie, a częściowo obustronnie. Nie była wytyczona tak regularnie jak obecnie. Mimo to niezabudowane w pełni siedlisko wsi wydzielone groblą nadodrzańską i lokalnymi, wiejskimi drogami zarysowało się stosunkowo regularnie (na planie prostokąta) i typowo dla ulicowego układu wsi. Z północno-zachodniego krańca wsi wychodziła dwustronnie obsadzona droga do Groblic. Zabudowa wsi była rzadka i skromna, ale występowały zagrody na planie podkowy. Folwark usytuowany był w zachodniej części wsi. Było to założenie dwudzielnocowe przedzielone główną drogą wiejską.
- Łukaszowice – około 1826 r. Łukaszowice były niewielką ulicówką z paroma zasadniczo niezabudowanymi przecznkami. Wówczas zaznaczony był obecny zasadniczy układ dróg na terenie wsi i w jej otoczeniu. Folwark znajdował się w południowo-zachodniej części wsi. Siedlisko było zwarte i regularne, założona na planie czworoboku. Skupiona zabudowa prezentowała się skromnie. Nie było typowych zagród o układach na planie podkowy lub czworoboku.
- Ozorzyce – początkowo Ozorzyce miały układ owalnicy, który ok. 1826 r. został zmieniony na ulicowy. Wykształcony został wówczas obecny zasadniczy układ dróg na terenie wsi i w bezpośrednim jej sąsiedztwie. Siedlisko było zwarte, jednolite i regularne, charakterystyczne dla układu ulicowego. Zabudowę wsi zdominowały okazalsze kamienice zagrody. W latach 1886-1926 zachowany został zasadniczy układ przestrzenny wsi, redukcji uległo siedlisko. W tym też czasie do roku 1945 powstała zabudowa wsi, tworząca czytelny układ dużych zagród związanych z dawnymi kmiecymi gospodarstwami. Budynki mieszkalne sytuowane były szczytowo lub kalenicowo w stosunku do głównej ulicy wiejskiej. Obecnie czytelny jest ulicowy układ wsi.
- Radwanice – początkowo wieś była niewielką, regularną, jednostronnie zabudowaną ulicówką z jednolitym nieregularnym siedliskiem usytuowanym pomiędzy główną ulicą wiejską (obecnie ulica Starowiejską) i bitą, lokalną drogą na południe od niej. Przed 1826 rokiem ulicowy układ wsi zaczął przekształcać się w wieloulicowy, gdyż powstała wówczas niewielka nowa część siedliska usytuowana na południe od wsi, przy wjeździe na główny trakt z Wrocławia do Opola. Siedlisko było już jednolite. Do 1826 roku wykształciły się główna ulica wiejska łącząca się dwukrotnie z głównym traktem z Wrocławia do Opola oraz lokalne drogi w kierunku Siechnic i Blizanowic. Zabudowę wsi tworzyły skromne zagrody z nielicznymi przykładami zagród w układzie podkowy i czworoboku. W latach 1886-1926 zachowany został dawny zasadniczy układ przestrzenny starszej części wsi (przy ul. Starowiejskiej) z tym, że siedlisko uległo redukcji. W tym też czasie i do roku 1945 powstała obecna zabudowa tej ulicy.
- Siechnice – w XVII wieku wieś była owalnicą. Jej niezabudowane na wsie wzmiankowano w roku 1614. Nawsie to zostało zabudowane w XVII wieku. Ten dawny układ owalnicy nie jest niestety czytelny w obecnym wielofunkcyjnym układzie miejscowości. Zmiana układu przestrzennego Siechnic musiała nastąpić już w XVIII wieku, o czym świadczy duża ilość gospodarstw na jej terenie. Około 1826 roku wykształcony już był wieloulicowy układ wsi oraz obecny zasadniczy układ dróg we wsi i jej otoczeniu. Siedlisko docierało do traktu z Wrocławia do Opola, było zwarte i jednolite choć nieregularne. W części wsi przy głównej ulicy Wiejskiej (ul. Piastów Śląskich) miało zarys najbardziej regularny i typowy dla układu

ulicowego. Zabudowa w pierwszym ćwierćwieczu XIX wieku przedstawiała się dość skromnie. Okazałe zagrody kmiecie znajdowały się jedynie u wylotu głównej ulicy wiejskiej przy trakcie z Wrocławia do Opola. Szybki rozwój przestrzenny następował od końca XIX wieku, przede wszystkim na północ od wsi zostało zbudowane odgańczenie linii kolejowej z Wrocławia do Jelcza. W pierwszych dziesięcioleciach XX wieku powstały elektrownia i fabryka karbidu. Funkcjonowanie fabryki i elektrowni w pierwszej połowie XX wieku wpłynęło na przestrzenny rozwój Siechnic. Powstały wówczas ul. Szkolna oraz ze skwerem przechodząca w ulicę 1 Maja. Przy linii kolejowej powstała ulica Kolejowa łącząca się z drogą do Świętej Katarzyny, a na zachód od fabryki karbidu wytyczono po roku 1926 ul. Kościuszki. Na wschód powstała ulica Zacisze prowadząca od drogi z Wrocławia do Opola ku folwarku. Zabudowa ulic powstała w okresie międzywojennym. Przy ul. Szkolnej i skwerze wzniesiono robotnicze dwukondygnacyjne bloki z czterospadowymi dachami oraz szkołę. Przy ul. Kolejowej powstały zróżnicowane budynki jednorodzinne, częściowo robotnicze i o charakterze willowym. Przy ulicy Kościuszki powstało jednolite architektonicznie osiedle domków robotniczych ustawionych szczytowo względem ulicy o dachach dwuspadowych. W drugiej połowie XIX wieku i w okresie międzywojennym powstała obecna zabudowa mieszkalno-gospodarcza ulic Piastów Śląskich, Fabrycznej i Opolskiej. Nieliczne domy są o charakterze w willowym. Przy ulicy Piastów Śląskich zachowującej charakter głównej ulicy wiejskiej zachowały się stare sklepy oraz modernistyczna remiza strażacka z lat 20. XX wieku zbliżona stylistycznie do budynków elektrowni. Przy ul. 1 Maja skupiono domy robotnicze, jednorodzinne oraz częściowo zagrody. Obecnie zachowany jest dawny układ przestrzenny miejscowości oraz jej zabudowa z drugiej połowy XIX wieku i z okresu międzywojennego oraz zespół elektrociepłowni.

Smardzów – nie jest możliwe ustalenie czy wieś wykształciła się przy dobrach, czy była od nich wcześniejsza. Około 1826 roku była to niewielka miejscowość z dominującym, rozległym założeniem dworskim w części południowo-zachodniej. Już przed rokiem 1826 wykształcony był wielodrożny układ wsi, z uwagi na położenie na skrzyżowaniu lokalnych dróg. Dwie z dróg - zachodnia i południowa wydzielały jej część dworską. Po przeciwnych stronach tych dróg skupiła się (jednostronnie) zabudowa wsi. Siedlisko było dość regularne. Układ wsi oraz stary zasięg siedliska zachowały się do lat około 1886-1926. Zabudowa wsi wąsko i szerokofrontowa w XIX wieku była bardzo skromna i mało zagęszczona. Obecnie nadal czytelny jest dawny układ miejscowości tworzony przez dwie prostopadłe do siebie drogi (ul. Reja i ul. Polna). Siedlisko uległo redukcji. Nieczytelne są też jego granice w postaci lokalnych bitych dróg otaczających wieś. W układzie przestrzennym wsi dominuje założenie dworskie. Zachowana zabudowa z początku wieku XX jest zróżnicowana i współcześnie uzupełniana. Zachowany jest dawny architektoniczny obraz wsi.

Sulęcín – około 1826 roku Sulęcín był niewielką ulicówką (z niezabudowanymi przecznicami) o nieregularnym siedlisku, które wypełniały duże zagrody w czworoboku. Na początku XIX wieku wykształcony był obecny, zasadniczy układ dróg. W latach 1886-1926 ulicowy układ wsi uległ przekształceniu na wielodrożny. Zabudowano odcinki niektórych przecznic oraz nowej krótkiej ulicy, wytyczonej w latach 20. XX wieku od drogi z Zębic do Sulęcína. Obecnie zachowany jest XIX-wieczny układ przestrzenny wsi ze zlokalizowanym w zachodniej części wiejskim, publicznym placem (początek XX wieku) oraz pomnikiem żołnierzy poległych I

Wojnie Światowej. Zachowane są również bruki ulicy powiązanej z drogą do Jankowic (ul. Lipowa). Zachowany jest dawny architektoniczny obraz miejscowości.

Sulimów – początkowo był owalnicą. W centrum wsi na wprost folwarku zachowała się pozostałość nawsia zredukowanego obecnie do niewielkiej, częściowo zabudowanej działki o wrzecionowatym zarysie. Około 1826 roku wieś była wielodrożnicą ze zwartym regularnym siedliskiem z centralnie usytuowanym folwarkiem i ze skromną zabudową nie tworzącą charakterystycznych układów zagród. W pierwszym ćwierćwieczu XIX wieku wykształcony był obecny zasadniczy układ dróg na terenie wsi i jej otoczeniu. Redukcji uległo siedlisko. Zabudowa nabrała okazałości, gdyż powstały większe zagrody, najczęściej frankońskie z budynkami mieszkalnymi usytuowanymi szczytowo. Obecnie czytelny jest dawny układ przestrzenny wsi z relikami nawsia.

Święta Katarzyna – około 1826 roku wieś była dużą owalnicą z zabudowanym, dwuczęściowym nawsiem, rozdzielonym przez teren kościelny. Siedlisko wsi kształtowało się regularnie i jednolicie. Już w pierwszym ćwierćwieczu XIX wieku wykształcony był zasadniczy, obecny układ dróg na terenie wsi i w jej otoczeniu. Wśród zróżnicowanych układów zagród, występowały również zagrody w czworobok i na planie podkowy. W centrum wsi znajdował się kościół oraz dwa folwarki. W latach 1886-1926 została rozbudowana ku linii kolejowej północno-wschodnia część siedliska miejscowości. W latach około 1902-1907 powstał na południe od świętej Katarzyny, na terenie nieurbanizowanym klasztor Sióstr od Dobrego Pasterza. W okresie międzywojennym rozpoczęto budowę niewielkich osiedli w sąsiedztwie obecnej ulicy Żernickiej i przy obecnych ulicach Dąbrowskiego i Żeromskiego. Obecnie czytelny jest dawny układ przestrzenny wsi wraz z dwuczęściowym, zabudowanym nawsiem wydzielonym ulicą Główną, Sienkiewicza i Powstańców Śląskich.

Trestno – już około 1826 r. wieś była wielodrożnicą w części południowej. Siedlisko wsi było zwarte i nieregularne. Do 1 ćw. XIX w. został już wykształcony obecny układ dróg na terenie miejscowości i jej otoczeniu. Zabudowa wsi była skromna. Wieś sąsiadowała z terenami nadodrzańskimi poprzecinanymi licznymi, obsadzonymi ciekami wodnymi. Od wschodu ograniczał ją nadrzeczny las ze stawami. W latach 1886 – 1926 zachowany został dawny układ przestrzenny wsi. Redukcji uległo siedlisko. Od głównej drogi wiejskiej na południe od kościoła i cmentarza wytyczono nową drogę ku Odrze, która prowadziła do przeprawy na linii Trestno – Łany. Było to może pośrednie połączenie z Kamieńcem Wrocławskim. W ostatnim ćwierćwieczu XIX w. i w pierwszych dziesięcioleciach XX w. powstała obecna, skromna zabudowa wsi, skupiona po zachodniej stronie głównej wiejskiej drogi. Obecnie czytelny jest stary układ przestrzenny Trestna. Nie są widoczne granice dawnego siedliska, które zostało współcześnie zredukowane do działek budowlanych.

Zacharzyce – w XIX w. była to niewielka wieś z główną osią zabudowy wzdłuż obecnej ul. Kościuszki z folwarkiem w części północno-zachodniej wsi oraz parkiem odchodzącym na południe od folwarku. Siedlisko było zwarte i podzielone na część zachodnią (z folwarkiem) i wschodnią (z zabudową mieszkalną bez planu podkowy). Historyczny układ założenia ruralistycznego jest obecnie dostrzegalny. Wieś posiada obecnie układ wielodrożnicy z zachowanym układem widlicy.

Zębice – w XIX w. była to niewielka wieś ulicowa z główną osią zabudowy wzdłuż obecnej ul. Bolesława Prusa. Siedlisko było zwarte i jednolite. Zagrody na planie podkowy z budynkami mieszkalnymi ustawionymi zarówno kalenicowo, jak i szczytowo względem drogi w

znacznym stopniu zostały zachowane. Historyczny układ założenia ruralistycznego jest obecnie dostrzegalny. Wieś posiada obecnie układ wielodrożnicy z zachowanym układem ulicówki.

Żerniki Wrocławskie - w XIX w. była to duża wieś z główną osią zabudowy wzdłuż obecnej ul. Wrocławskiej z folwarkiem w części zachodniej wsi oraz parkiem odchodzącym na zachód od folwarku. Siedlisko było zwarte i przyjmowało układ ulicówki. W północnej części wsi znajdował się cmentarz. W 1 poł. XX w. nowe zabudowania powstały w części wschodniej miejscowości (ob. ul. Kolejowa) aż do istniejącego już wtedy zespołu dworca kolejowego z budynkami dworca i pracowników kolei. Obecnie jedyną pozostałością po założeniu dworsko-folwarcznym jest zachowany, ogólnodostępny park podworski. Historyczny układ założenia ruralistycznego jest „wtopiony” w rozbudowany, wielodrożnicowy system rozplanowania przestrzennego wsi.

Ryc. 22. Ruralistyczny układ przestrzenny Sulimowa

Źródło: gminna ewidencja zabytków

Dla historycznych założeń ruralistycznych zaleca się:

- zachowanie historycznej panoramy miejscowości;
- zachowanie historycznego przebiegu i parametrów ulic i placów;
- zachowanie historycznych linii zabudowy ulic i placów;
- wprowadzanie nowej zabudowy głównie jako uzupełnienie zabudowy istniejącej, w gabarytach i formach architektonicznych zharmonizowanych z zabudową historyczną;
- podjęcie działań zmierzających do zaktywizowania właścicieli obiektów zabytkowych do dbałości o stan posiadanych zabytków;
- nie dopuszczenie do wprowadzania w obszar objęty ochroną obiektów współczesnych zakłócających historyczną strukturę i klimat zabudowy.

Fot. 1. Układ ruralistyczny Świętej Katarzyny – widok na ulicę Główną

Źródło: fotografia własna

Do najpoważniejszych zagrożeń dla zachowania układów ruralistycznych należy zaliczyć:

- wyludnianie wsi, opuszczanie siedlisk,
- urbanizacja,
- wymiana substancji budowlanej na inną, o innej funkcji, innych gabarytach i formie,
- wprowadzanie zabudowy wielorodzinnej i wielkogabarytowej (np. magazyny wysokiego składowania),
- zmiana charakteru użytkowania terenów rolnych i zabudowanych,
- likwidacja nieużytkowanych elementów zagospodarowania,
- likwidacja historycznych folwarków (części dawnych układów rezydencjonalnych),
- zmiana funkcji rolniczej i leśnej na nierolniczą i nieleśną,
- wyznaczanie nowych tras komunikacyjnych i linii przesyłowych.

Dominanty

Należy wykorzystywać i eksponować w adaptowanych lub projektowanych układach przestrzennych dominanty architektoniczne i krajobrazowe, a także dążyć do odtwarzania dominant zniszczonych. Za dominanty wysokościowe danych miejscowości należy uznać następujące obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

Biestryków – wieża mieszkalna;

Siechnice – kominy w zespole elektrociepłowni;

Sulimów – wieża kościelna;

Święta Katarzyna – wieża kościelna;

Trestno – wieża kościelna;

Żerniki Wrocławskie – wieża kościelna;

Powyższe dominanty tworzą czytelną spójną formę krajobrazową uwzględniając przy tym ukształtowanie terenu. Są ważnym elementem całej miejscowości nadające im charakter miejsca, czasu i przestrzeni.

5.2.6. Zabytki nieruchome

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 1, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Na terenie Gminy Siechnice znajdują się następujące zabytki nieruchome, które znalazły się w gminnej ewidencji zabytków, będące:

- a) układami ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
- b) dziełami architektury i budownictwa,
- c) dziełami budownictwa obronnego,
- d) obiektami techniki, w tym elektrowniami,
- e) cmentarzami,
- f) parkami.

W Gminie Siechnice zarejestrowano liczne układy ruralistyczne oraz zespoły budowlane w postaci założeń folwarcznych, dworskich, pałacowych, kościelnych, dawnego Instytutu Hodowli Zwierząt, czy Zakładu Opiekuńczo-Lecznicy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej w Świętej Katarzynie. Obiekty architektury i budownictwa są różnorodne i reprezentują je głównie obiekty mieszkalne, a także publiczne (dawne i obecne szkoły oraz biblioteki), usługowe, gospodarcze, remizy, pałace, dwory z oficynami, czy kościoły. Obiekty techniki na terenie gminy utożsamić można z mostami, obiektami hydrotechnicznymi w śluzie „Ratowice”, transformatorami, dworcami i obiektami przydworcowymi, czy bardzo licznymi budynkami w zespole elektrociepłowni „Czechnica” w Siechnicach. Występują tu również liczne obiekty budownictwa obronnego w postaci fortów, schronów i wartowni. W gminnej ewidencji zabytków znajdują się również stare, zabytkowe cmentarze, głównie o genezie ewangelickiej. Odnotowano także kilka zabytkowych parków dworskich, pałacowych i krajobrazowych stanowiących niegdyś przykład zaprojektowanej formy zieleni. Powyższe formy zabytków zostały szczegółowo omówione w podrozdziale 5.4., a także 5.2.5 oraz 5.6.

5.2.7. Zabytki ruchome

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 2, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;

- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
- instrumentami muzycznymi;
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome z terenu Gminy Siechnice występują głównie w historycznych kościołach (wyposażenia świątyń) oraz na terenie cmentarzy (zabytkowe nagrobki). W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Miejsce przechowywania	Nazwa obiektu	Rejestr zabytków
1	Groblice	Na pd. od wsi	Krzyż pokutny	498/442 z 22.01.1982 r.
2	Mokry Dwór	Przy dawnym pałacu (pałac spłonął w 1945 r. i ostatecznie został rozebrany w latach 70tych XX w.)	Rzeźba św. Małgorzaty w kapliczce	
3	Siechnice	Na cmentarzu przy ul. Prawocińskiej	Krzyż pokutny	497/410 z 10.03.1982 r.
4	Sulimów	Kościół fil. pw. św. Franciszka z Asyżu	Elementy wyposażenia	B/2547/1-5 z 6.12.2016 r.
5	Święta Katarzyna	Kościół paraf. pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Elementy wyposażenia: barokowa rzeźba św. Katarzyny na bramie głównej, kapliczka z ok. 1500 r. na koronie muru cmentarnego (kapliczka przy wejściu do kościoła na kamiennej kolumnie), fragmenty dwóch płyt nagrobnych z pocz. XVI w.	B/2454/1-22 z 27.05.2015 r.
6	Święta Katarzyna	Klasztor Sióstr Pasterek	Elementy wyposażenia kaplic Sióstr Pasterek	324/B/03/1-15 z 23.04.2003 r.
7	Święta Katarzyna	ul. Główna 108/4	Piec kaflowy	499/556 z 11.05.1989 r.
8	Trestno	Kościół fil. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	Elementy wyposażenia, detal architektoniczny	500/621 1z 4.06.1993 r.; 501/719/1-2 z 25.05.97 r.

9	Trestno	Kościół fil. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	Zegar wieżowy 1934 r. w kościele	B/2038 8.07.2009 r.
10	Trestno	w pobliżu kościoła	Zegar słoneczny 1771 r.	B/2044 z 27.07.2009 r.

Źródło: Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrocławskiego na lata 2022 – 2025

Fot. 2. Wnętrze kościoła pw. św. Katarzyny w Świętej Katarzynie

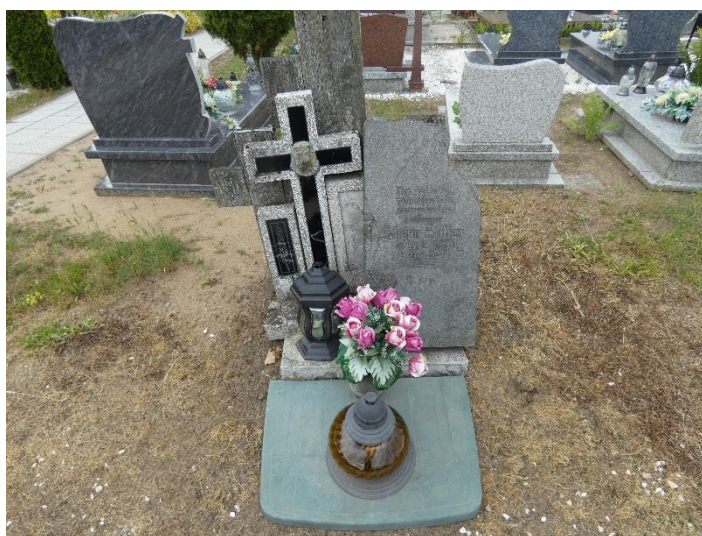
Źródło: fotografia własna

Zgodnie z kartami cmentarzy wojewódzkiej ewidencji zabytków na terenie Gminy Siechnice znajdują się groby najstarsze, a także o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych:

- Siegfried Reinsch 1832-1903 – cmentarz wiejski, Blizanowice;
- Hedwig Manrossa 1879-1942, cmentarz wiejski, Groblice;
- Carl Kade 1854-1900, cmentarz wiejski, Grodziszów;
- Julius Rilke 1871-1922, cmentarz wiejski, Grodziszów;
- Heinrich Griebisch 1870-1924, cmentarz wiejski, Grodziszów;
- August Hanisch 1884-1937, cmentarz wiejski, Grodziszów;
- Dorothea Walke 1856-1938, cmentarz wiejski, Grodziszów;
- Johanna.....Geb. Günther 1847-1909, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Riffer 1848-1920, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Alois Kulle 1894-1923, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Bertha Scholz 1868-1927, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Karl Pfingst 1859-1927, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Robert Kluge 1862-1928, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Johann Siller 1864-1928, cmentarz wiejski, Kotowice;
- Grocholl 1864-1932, cmentarz wiejski, Kotowice;
- W. Obst 1890-1944, cmentarz wiejski, Radwanice;
- Pauline Baumgart 1850-1914, cmentarz wiejski, Sulęcín;
- Fritz Otto 1899-1940, cmentarz wiejski, Sulęcín;
- Fritz 1893-1916, cmentarz parafialny, Sulimów;
- Gustav Schawder 1803-1923, cmentarz parafialny, Sulimów;
- Heinrich Röhrig 1877-1936, cmentarz parafialny, Sulimów;

- granitowa płyta nagrobna 1502 - , cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- płyta nagrobna z herbem Reinswitzów pocz. XVI w., cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Theresia Scholz 1812-1881, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Franz Langenickel 1770-1844, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Anton Scholz 1800-1857, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Augustin Scholz 1836-1914, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Ferinand Thamm 1863-1928 i Maria Thamm 1856-1903, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Josef Flipper 1828-1909 i Johanna Flipper 1826-1829, cmentarz przykościelny, Święta Katarzyna;
- Safona Homzky 1818-1895, cmentarz parafialny, Święta Katarzyna;
- Emma Riedel 1874- i Hermann Riedel 1868-1932, cmentarz parafialny, Święta Katarzyna;
- Berta Kunze 1888-1937 i Paul Kunze 1883-1934, cmentarz parafialny, Święta Katarzyna;
- Helene Danke 1879-1925, cmentarz parafialny, Święta Katarzyna;
- Fritz Leuschner 1882-1920, cmentarz parafialny, Święta Katarzyna;
- Carl Thillmann 1826-1887, cmentarz wiejski, Trestno;
- Anna Rüffer 1852-1927, cmentarz wiejski, Trestno;
- Karl Rüffer 1851-1928, cmentarz wiejski, Trestno;
- Christiane Bock 1853-1934, cmentarz wiejski, Trestno;
- Helena Galster 1914-1945, cmentarz wiejski, Żerniki Wrocławskie.

Fot. 3. Pozostałości nagrobka Johanna Sillera, 1928 r. na cmentarzu w Kotowicach

Źródło: fotografia własna

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej (art. 10 ust 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

5.2.8. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 3, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
- cmentarzyskami;
- kurhanami;
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Narodowy Instytut Dziedzictwa w następujący sposób definiuje pojęcie stanowiska archeologicznego: „Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany także stanowiskiem archeologicznym, to zwarty przestrzennie obszar w obrębie którego występują źródła archeologiczne (zabytki nieruchome i ruchome oraz inne ślady wykorzystania terenu przez człowieka) wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości.”

Ochrona stanowisk archeologicznych jest niezwykle trudna ze względu na ich specyfikę. Są one nieodnawialne, zatem każda ingerencja, np. podczas prowadzonych badań archeologicznych przyczynia się do nieodwracalnych zmian w układzie nawarstwień. Dziedzictwo zabytków archeologicznych obejmuje zarówno zabytki nieruchome, jak i ruchome. Dlatego też należy stosować zróżnicowaną strategię ochrony. Zabytki archeologiczne, to zabytki na pierwszy pozór niewidoczne, znajdujące się pod ziemią lub pod wodą. Dopiero przebadanie takiego stanowiska daje możliwość zdobycia wiedzy o nim, np. informacje o funkcji stanowiska, jego datowanie. Ochrona zabytków archeologicznych prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zaś zrównoważony rozwój to taki rozwój, który zaspokajając potrzeby współczesnych społeczeństw, nie będzie jednocześnie ograniczał możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń. Zakłada równoległy rozwój gospodarki, społeczeństwa i środowiska. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ, czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

W przypadku prowadzenia robót budowlanych w sytuacji, gdy miejsce prowadzenia prac znajduje się w strefie ochrony archeologicznej, obowiązujące są ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wskazującego na ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W sytuacji, gdy na danym obszarze nie występuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, wiążące są zapisy zawarte w decyzji o warunkach zabudowy.

W przypadku prowadzenia robót budowlanych, gdy miejsce prowadzenia prac nie znajduje się w strefie ochrony archeologicznej ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje wykonawcę (inwestora) do konkretnych zachowań w myśl art. 32. ust. 1.: Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dalej, zgodnie z ust. 5.: Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;

- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;
- 3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

W sytuacji gdy wykonawca nie dostosuje się do zaleceń zawartych w art. 32. ust. 1., art. 115. ust. 1 mówi o dalszych konsekwencjach: Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także nie wstrzymał wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć znaleziony przedmiot i nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny. W ustępie 2. mowa jest o grzywnie w wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

W przypadku znalezienia zabytku archeologicznego ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje w takiej sytuacji do konkretnego zachowania. W artykule 33. ust. 1 czytamy: Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Art. 35. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jasno rozstrzyga: Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa.

Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków wymienionych w ustawie (art. 34. ust. 1.).

Art. 116 określa konsekwencje finansowe z niewywiązania się z art. 33. ust. 1.: Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o przypadkowym odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, a także nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny. W ustępie 2. mowa jest o grzywnie w wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Prowadzenie badań archeologicznych zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga wcześniejszego uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Obowiązek ten, w odróżnieniu do zabytków nieruchomych i zabytków ruchomych, obejmuje nie tylko prowadzenie badań przy zabytkach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, lecz przy wszystkich obiektach spełniających definicję zabytku archeologicznego.

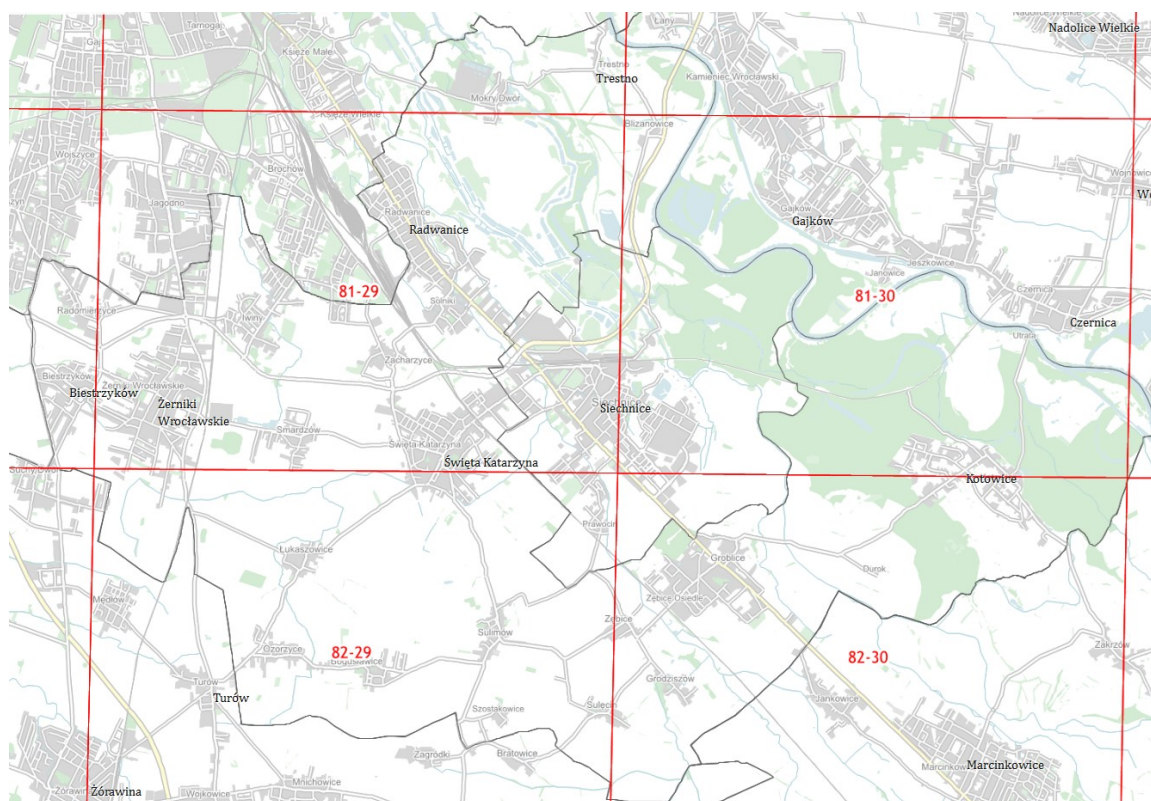
Niezwykle ważną regulacją dotyczącą zabytków archeologicznych są przepisy art. 31 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z ww. art. osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo roboty ziemne lub

dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego – jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Wyjątek stanowi art. 82a ust. 1 ww. ustawy.

Na terenie Gminy Siechnice znajdują się 193 stanowiska archeologiczne, w tym 3 wpisane do rejestru zabytków. Ww. stanowiska znalazły się w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych Gminy Siechnice. Opracowane zostały dla nich w 2023 r. karty gminnej ewidencji zabytków, które uzyskały pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

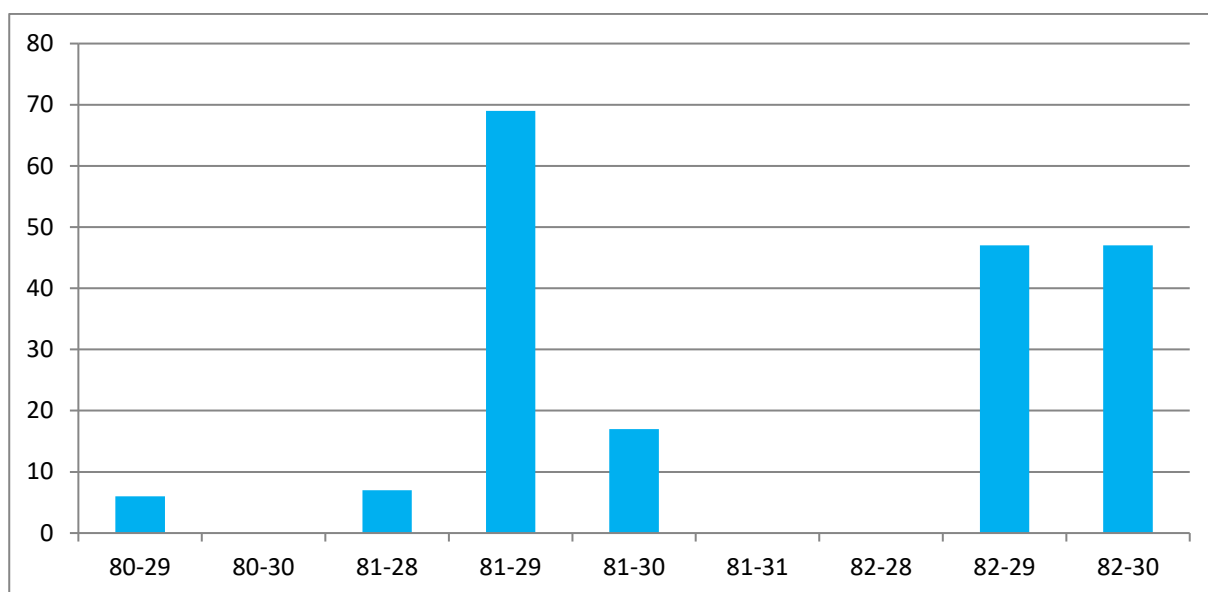
Z dniem 4 października 2019 r. Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniono rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Tym samym zmieniony został wzór karty adresowej gminnej ewidencji zabytku. Biorąc pod uwagę powyższe, gminna ewidencja zabytków Gminy Siechnice została dostosowana do obecnych wymogów prawnych. Stanowi ona podstawową wiedzę na temat zachowanego dziedzictwa materialnego gminy i zarazem jest najpełniejszym udokumentowanym katalogiem obiektów zabytkowych występujących w Gminie Siechnice. Wszystkie nieruchomości zabytki archeologiczne ujęte w GEZ przedstawione zostały w załączniku nr 2.

Poniżej przedstawiono obszary AZP, które znajdują się na terenie gminy. Stwierdza się, że 9 obszarów AZP nachodzi na teren Gminy Siechnice: 80-29, 80-30, 81-28, 81-29, 81-30, 81-31, 82-28, 82-29, 82-30. Najmniejszym stopniem pokrycia charakteryzują się obszary: 82-28 i 81-31. Z kolei największym obszar pokrycia sektora AZP przypada na AZP 81-29. Należy zaznaczyć, na obszarach: 80-30, 81-31 oraz 82-28 nie zostały udokumentowane stanowiska archeologiczne.

Ryc. 23. Obszary AZP na terenie Gminy Siechnice

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

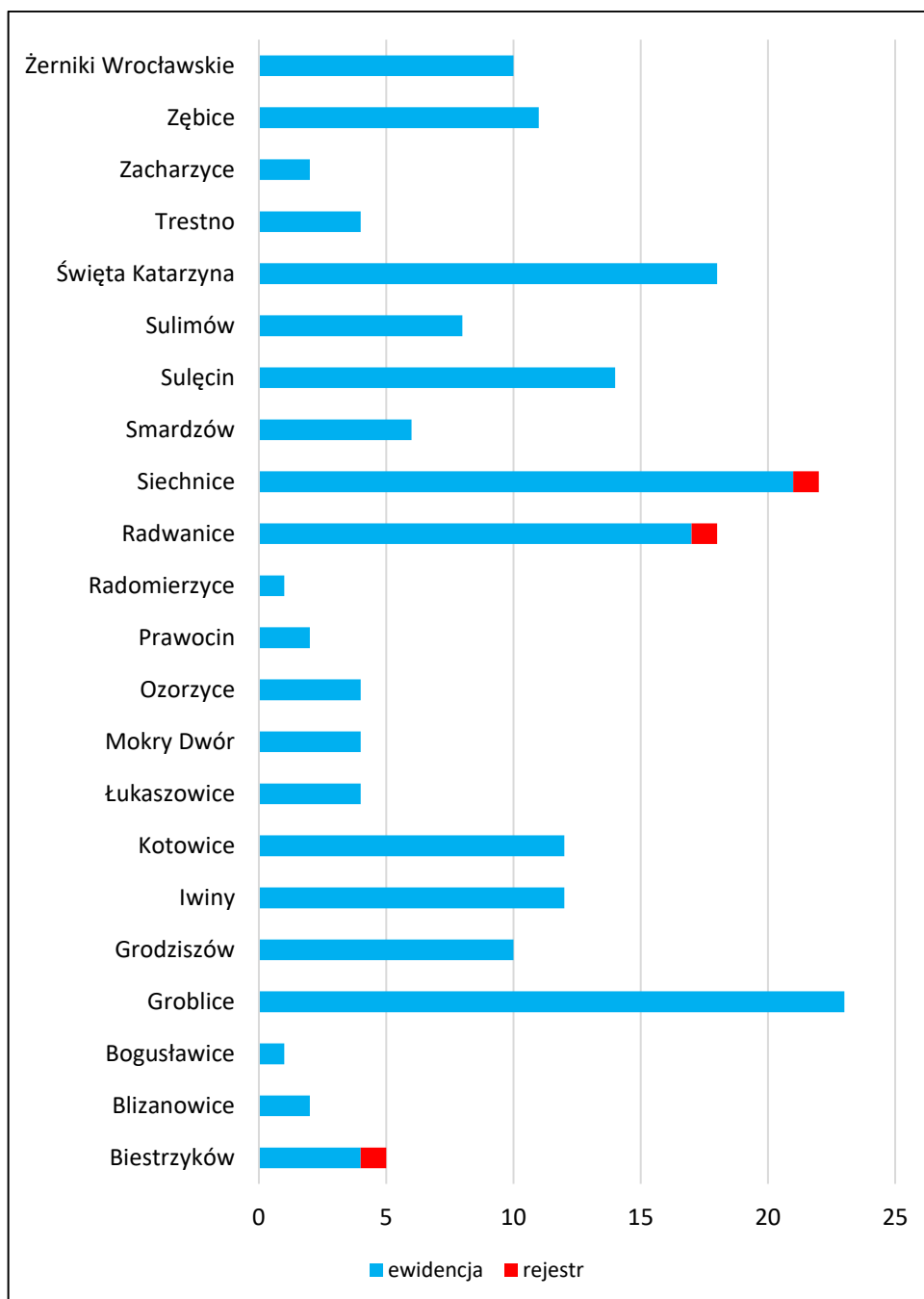

Wyk. 1. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na sektory AZP

Źródło: opracowanie własne

Najwięcej stanowisk archeologicznych odnotowano na obszarze 81-29 (69) oraz na obszarze 82-29 i 82-30 (po 47) i jest to ponad 80% wszystkich stanowisk archeologicznych z terenu gminy. Stanowiska odnotowano jeszcze na obszarach: 80-29, 81-28 oraz 81-30. Należy zaznaczyć, że rozmieszczenie stanowisk na terenie gminy jest w miarę równomierne. Wyjątek stanowi południowo-zachodnia i północno-wschodnia część gminy, gdzie nagromadzenie stanowisk archeologicznych jest bardzo małe. Największe nagromadzenie stanowisk występuje w pasie od północnego zachodu ku południowemu wschodowi i znajduje się w pasie Radwanice-Siechnice-Groblice. Powyższe może być związane z bliską odległością do Odry.

Na terenie 22 jednostek osadniczych znajduje się 193 stanowisk archeologicznych, w tym 3 stanowiska wpisane do rejestru zabytków. Występuje tu również 25 stanowisk o nieustalonej lokalizacji. Najwięcej zaewidencjonowanych stanowisk znajduje się w Groblicach – 23 oraz Siechnicach – 22. Powyżej 15 stanowisk odnotowano jeszcze w Radwanicach i Świętej Katarzynie. Na terenie pozostałych jednostek ich liczba nie przekroczyła 15.

Wyk. 2. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na miejscowości

Źródło: opracowanie własne

Funkcje poszczególnych stanowisk są niekiedy mocno zróżnicowane. Wielokrotnie na poszczególnych stanowiskach stwierdzono współwystępowanie pozostałości osadniczych z różnych okresów chronologicznych. I tak np. w miejscowości Radwanice znajduje się stanowisko wielokulturowe, z odnotowanymi różnymi chronologiami, które świadczą o ciągłości osadniczej na tych terenach – aż 8 faktów osadniczych.

Tabela 4. Stanowisko archeologiczne najbardziej zróżnicowane chronologicznie

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr w miejsc.	Nr na obsz.	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Radwanice	81-29	2	6	śląd osadnictwa	neolit
					osada	epoka brązu – (kultura łużycka)
					cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka
					osada	okres wpływów przedrzymski (kultura przeworska)
					osada	okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)
					grób szkieletowy	okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)
					śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze

Źródło: opracowanie własne na podstawie GEZ

W ramach istniejącego zasobu archeologicznego stwierdzono zaewidencjonowanie różnych rodzajów stanowisk archeologicznych, które wymieniono w poniższej tabeli. Z powyższego zestawienia wynika, że najwięcej odnotowano śladów osadnictwa – 235 oraz osad – 135.

Tabela 5. Zróżnicowanie stanowisk archeologicznych ze względu na określone funkcje

Lp.	Funkcja obiektu	Ilość
1	śląd osadnictwa	235
2	osada	135
3	cmentarzysko ciałopalne	10
4	cmentarzysko szkieletowe	7
5	cmentarzysko	2
6	skarb	2
7	grodzisko	2
8	grób ciałopalny	1
9	grób szkieletowy	1
10	punkt osadniczy	1
11	założenie z rowami	1
12	gródek stożkowaty	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie GEZ

Na terenie gminy występują stanowiska archeologiczne z okresu od epoki kamienia do okresu nowożytnego. Znajdują się tu fakty osadnicze datowane niemal na cały przekrój chronologii archeologicznej. Oprócz wyżej wymienionych okresów, znajdują się tu stanowiska z mezolitu, neolitu, epoki brązu, epoki żelaza, czy średniowiecza. Pod względem przynależności określonej i sprecyzowanej przynależności kulturowej najstarsze stanowiska z terenu gminy pochodzą z epoki kamienia i znajdują się głównie w: Radwanicach, Iwinach, Smardzowie, Świętej Katarzynie, Groblicach i Zębicach. Pradawni mieszkańcy z terenów obecnej gminy zasiedlali niemal cały teren gminy. Przynależeli do różnych kultur: przeworska, łużycka, pomorska, wczesnośredniowieczna, pucharów lejkowatych, cyklu wstęgowego, , ceramiki sznurowej, unietycka i celtycka. Najczęściej występujące kultury na terenie Gminy Siechnice to kultura łużycka z epoki brązu datowana na 1350-400 r. p.n.e oraz kultura przeworska z epoki żelaza występująca od II w p.n.e do V w n.e. Obraz osadnictwa wydaje się niepełny ze względu na możliwe utrudnienia prowadzenia badań na terenach leśnych o podmokłym gruncie (okolice Kotowic). Co nie oznacza, że mogą tam znajdować się nowe obiekty.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych nie posiada własnej formy krajobrazowej, tj. są to stanowiska wziemne. Wszelkie prace inwestycyjne prowadzone przez Gminę Siechnice, które związane były z pracami ziemnymi stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla zabytków archeologicznych uzgadniane były z WKZ. Należy pamiętać, że do istotnych zagrożeń dla stanowisk archeologicznych należy zaliczyć czynniki naturalne, np. działalność rzek, czy czynniki ludzkie związane z pracami ziemnymi, jak np.:

- kanalizacja;
- wodociągi;
- inwestycje mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe;
- budowa dróg, obwodnic;
- lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa;
- planowane zalesienia;
- melioracje;
- regulacje cieków wodnych i budowa zbiorników retencyjnych;
- głęboka orka;
- gwałtowne zjawiska atmosferyczne.

Do innego typu zagrożeń należy zaliczyć działalność nielegalnych poszukiwaczy zabytków, którzy mogą na trwale uszkodzić historyczne nawarstwienia zabytku.

W przypadku zadań inwestycyjnych prowadzonych przez Gminę Siechnice, które mogłyby występować w kolizji ze stanowiskami archeologicznymi, a także pracami polegającymi na pracach wziemnych, np. budowa, czy modernizacja dróg, wszelkie prace uzgadniane będą z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wszelkie prace przy stanowiskach archeologicznych należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wszystkie stanowiska archeologiczne podlegają ochronie.

Baza danych o stanowiskach archeologicznych nie jest bazą zamkniętą i ma charakter zbioru otwartego.

Na terenie Gminy Siechnice znajdują się 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Ich krótka charakterystyka znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 6. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

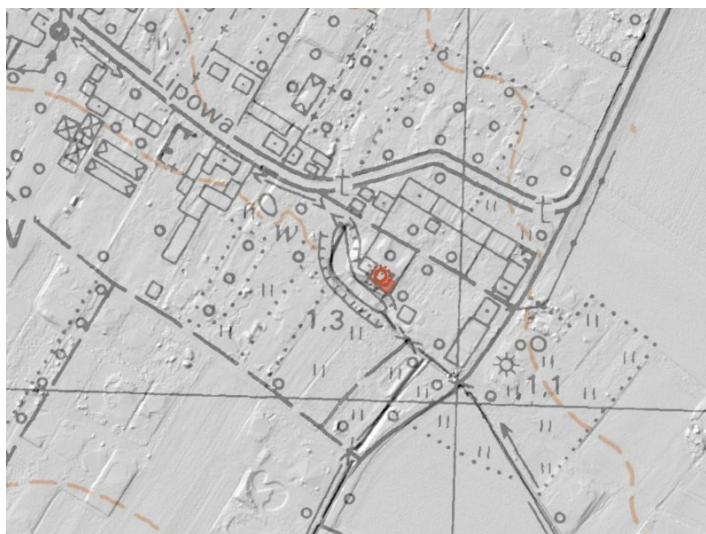
Lp.	Miejscowość	AZP	Nr AZP	Nr w miejsc.	Nr ewid. dz.	Funkcja obiektu- Kultura/chronologia	Nr rejestru i data wpisu
1	Biestrzyków	81-28	54	1	67, 26/5, 26/4, 26/3, 26/1, 25/2	gródek stożkowaty? – późne średniowiecze	12/Arch/2001 z 2001-07-23 z dn. 23.07.2001
2	Radwanice	81-29	6	2	226/14, 226/4, 226/5, 226/6, 226/7, 226/16, 226/18, 225/9, 225/5,	śląd osadnictwa – neolit osada – epoka brązu – (kultura łużycka) cmentarzysko ciałopalne – kultura łużycka osada – okres wpływów przedrzymski (kultura przeworska)	354/Arch z 1968-04-05 z dn. 05.04.1968

					225/8, 225/7, 225/12, 225/13	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) grób szkieletowy - okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa - okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
3	Siechnice	82-30	90	6	93/8, 99/5, 93/31	cmentarzysko – II okres epoki brązu (kultura przedłużycka) osada – epoka brązu osada – wczesne średniowiecze	787/Arch/75 z 1975-03-25 z dn. 25.03.1975

Źródło: dane NID

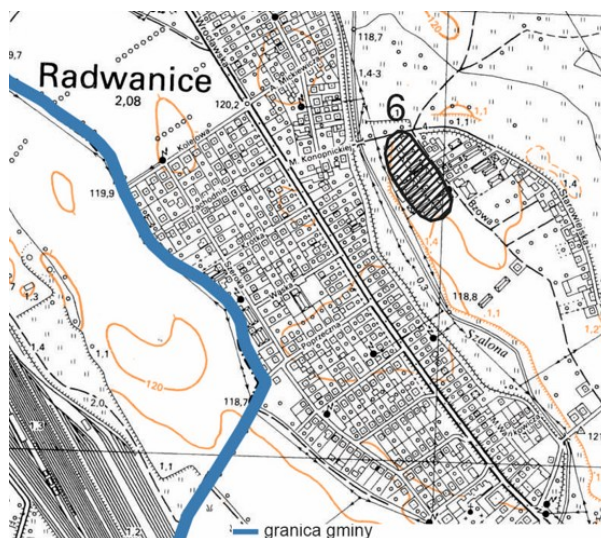
Na stanowisku tym w latach siedemdziesiątych przeprowadzono badania weryfikacyjne. J. Romanow przypuszcza, że w miejscu obecnej średniowiecznej ruiny murowanej wieży mieszkalnej mógł istnieć gródek stożkowaty, otoczony wałem i fosą, których resztki zachowały się w niewielkim fragmencie. Obiekt oznakowany kamienną tablicą. Wymiary kopca ziemnego wynosiły w podstawie 30 x 40 m. Wysokość mierzona od poziomu wody obecnie dochodzi do 3 m, w części zniwelowanej do 1,5 m. Nasyp ziemny z posadowioną w jego południowo-wschodniej części wieżą mieszkalną otacza nawodniona fosa. Jej szerokość dochodzi do 13 m, zachowana od południa i wschodu.

Ryc. 24. Lokalizacja gródka w Biestrzykowie

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

Stanowisko niszczone przed 1945 r. eksploatacją piasku. W 1935 r. i 1936 r. podjęto krótkotrwałe badania ratownicze. Wówczas odkryto skorupy neolityczne k. łużyckiej i k. przeworskiej, a także ślady wytopu żelaza (dymarkę) datowane na okres późnolateński. Ponadto odkryto kilka grobów ciałopalnych k. łużyckiej i pozyskano zbiór luźnych naczyń i 2 przedmiotów z brązu uratowany ze zniszczonych grobów. W latach 1965-1969, w ciągu 3 sezonów, na stanowisku prowadzono badania wykopaliskowe. W latach 80. XX w. stanowisko niemal całkowicie zabudowano, uchwycono jego kraniec.

Ryc. 25. Lokalizacja stanowiska w Radwanicach

Źródło: karta gminnej ewidencji zabytków

Stanowisko z okresu międzywojennego, zaznaczone na mapie archiwalnej MA we Wrocławiu jako osada epoki brązu i osada wczesnośredniowieczna. Stanowisko 6 Siechnice znalezisko luźne z lutego 1975 r. 2 szpile z brązu i pucharek gliniany. Badania powierzchniowe w 1984 r. z wynikiem negatywnym.

Ryc. 26. Lokalizacja stanowiska w Siechnicach

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

5.2.9. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Siechnice nie funkcjonuje muzeum. W budynku Centrum Kultury przy ul. Głównej 82 w Świętej Katarzynie znajduje się izba pamięci „Terra Nostra”. Na zbiory składają się książki, gazety, dokumenty, fotografie, dyplomy obrazujące życie mieszkańców Siechnic i okolic, przedmioty z okresu przedwojennego i PRL. 26 marca 2025 r. podpisane zostało porozumienie w ramach projektu „Ocalone dziedzictwa. Regionalne Izby Pamięci”, realizowanego przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”/Centrum Historii Zajeżdźnia ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na mocy podpisanego porozumienia Izba Pamięci „Terra Nostra” w Świętej Katarzynie została oficjalnie włączona do ogólnopolskiego programu. Tym samym stała się 10. izbą na Dolnym Śląsku i 36. w całym kraju,

uczestniczącą w tym ważnym przedsięwzięciu, które od tego roku zyskuje ogólnopolski charakter. Celem projektu „Ocalone dziedzictwa” jest wspieranie lokalnych inicjatyw związanych z zachowaniem i prezentacją historii regionu.

Fot. 4. Zbiory Terra Nostra

Źródło: www.siechnice.gmina.pl

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Narodowy Instytut Dziedzictwa definiuje dziedzictwo niematerialne jako tradycję, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom, takie jak:

- tradycje i przekazy ustne między innymi bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne w tym tradycje muzyczne wokalne, instrumentalne i taneczne, widowiska religijne, karnawałowe i doroczne;
- praktyki społeczno-kulturowe takie jak zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne i środowiskowe, zwyczaje odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, sposoby składania życzeń, tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie na przykład meteorologia ludowa;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania miłosne i medyczne;
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Zgodnie z Konwencją UNESCO w sprawie dziedzictwa niematerialnego jego definicja brzmi następująco: „Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które

jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.”

Również w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 6 ust. 2 przywoływane są zapisy dotyczące pośrednio dziedzictwa materialnego: „ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Z terenu Gminy Siechnice nie odnotowuje się wpisu na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (116 wpisów-stan na sierpień 2025 r.) oraz krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (13 wpisów-stan na sierpień 2025 r.). Zgodnie z Listą produktów tradycyjnych prowadzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi z terenu Gminy Siechnice nie odnotowuje się żadnego wpisu. Na terenie Gminy Siechnice występują jednak pojedyncze przykłady lokalnego dziedzictwa niematerialnego, które przedstawiono poniżej.

Przynależność etnograficzna Gminy Siechnice jest złożona. Obszar ten, tak jak i całe województwo dolnośląskie przynależało przez lata do Niemiec, aż do zakończenia II wojny światowej. Po II wojnie światowej do Gminy Siechnice przyjechali nowi mieszkańcy, głównie osadnicy z tzw. Kresów zajmując gospodarstwa i domostwa rodzin niemieckich, które opuściły tejsze ziemie po 1945 r. Osadnicy przywieźli własne zwyczaje i tradycje, z drugiej zaś strony dziedzictwo niematerialne wykształtowane przed II wojną światową zaczęło się przenikać z nowymi. Pod względem historycznym opisywany obszar znajduje się na Dolnym Śląsku i od lat związany był ze stolicą Dolnego Śląska – Wrocławiem.

Ryc. 27. Etnograficzna mapa Polski

Źródło: www.niezlomni.com

Zespół

Na terenie gminy funkcjonuje zespół „Kantata”, który powstał w 1993 r. przy Centrum Kultury w Siechnicach. Członkowie zespołu to seniorzy, którzy z zapałem i pasją podchodzą do muzykowania i wspólnych występów. Repertuar zespołu powstawał przez lata i są to: piosenki ludowe, biesiadne, wojskowe, okolicznościowe, kolędy i pieśni religijne. Różnorodność repertuaru sprawia, że Kantata sprawdza się uświetniając swoimi występami uroczystości gminne takie jak: dożynki, imprezy plenerowe, spotkania rocznicowe i okolicznościowe. Zespół uczestniczy w przeglądach na terenie województwa dolnośląskiego m.in. „pod Ślężą śpiewanie” – Sobótka, „Nad wodą śpiewanie” – Mietków, „Herodiada” – Cieszków, „Pastorałki” – Poniatowice. W trakcie swojej działalności zespół uzyskał wiele nagród i wyróżnień.

Koła Gospodyń Wiejskich

Na terenie Gminy Siechnice działają Koła Gospodyń Wiejskich, które poprzez swoją działalność przyczyniają się do propagowania i promocji dziedzictwa niematerialnego gminy. To dobrowolne i niezależne organizacje, których celem jest m.in. kontynuacja oraz przekazywanie kolejnym pokoleniom tradycji lokalnych. Dbają o dorobek kulturowy, promują „Małą Ojczyznę” poprzez występy i wystawy na piknikach, festynach, dożynkach i innych imprezach. Koła Gospodyń Wiejskich dbają o tradycję, tożsamość i historię gminy, wspierają lokalne dziedzictwo kulturowe. Jednym z ich zadań jest kultywowanie tradycji ludowych. Należy do nich zaliczyć następujące KGW zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Smardzowie ;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Radwanicach „Niezapominajki”;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kotowicach „Kotowice Nad Rozlewiskiem”;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bogusławowie -Mocno Zakręceni ;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Słoneczne Groblice”;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Żernikach Wrocławskich;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Biestrzykowie ;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Iwinach „Iwinanki”;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Grodziszowie – Zielony Zakątek.

Pozostałe organizacje związane z dziedzictwem

Na terenie Gminy Siechnice występują również stowarzyszenia i organizacje, które w swojej działalności statutowej realizują zadania związane z dziedzictwem kulturowym, należy do nich zaliczyć:

- Stowarzyszenie Twoja Gmina Siechnice w Siechnicach, zakres działań obejmuje m.in.: kształtowanie tożsamości regionalnej i lokalnej, Wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych, samorządnych wspólnot, organizacji pozarządowych i innych instytucji działających na rzecz dobra publicznego w różnych obszarach (m. in. opieka nad zabytkami);
- Stowarzyszenie „Dla Gminy Siechnice” w Siechnicach, zakres działań obejmuje m.in.: promocja regionalnych atrakcji krajobrazowych historycznych i turystycznych, promowanie i kultywowanie wartości i tradycji społeczności lokalnych.;
- Stowarzyszenie „Silesiaci – Przyszłość z Przeszłości – Wspólne Dziedzictwo w Siechnicach”;
- Stowarzyszenie Rozwoju Miasta Siechnice w Siechnicach, zakres działań obejmuje m.in.: promowanie historii miasta, inicjowanie i rozwijanie przedsięwzięć w zakresie kultury;
- Stowarzyszenie „Stowarzyszenie Pozytyw na rzecz Rozwoju Gminy Siechnice” w Grodziszowie, zakres działań obejmuje m.in.: promocja regionalnych atrakcji krajobrazowych historycznych i turystycznych, promowanie i kultywowanie wartości i tradycji społeczności lokalnych;
- Stowarzyszenie Sołtysów Ziemi Wrocławskiej w Smardzowie, zakres działań obejmuje m.in. działania na rzecz ochrony tradycji i kultury oraz ochrony zabytków’
- Fundacja Dziedzictwa Archeologicznego w Radwanicach.

Twórcy ludowi

Na terenie Gminy Siechnice mieszkają osoby, które poprzez swoją działalność artystyczno-rzemieślniczą wpisują się w dziedzictwo niematerialne regionu. I tak np. w miejscowości Mokry Dwór znajduje się tzw. „Galeria w Stodole” -autorska galeria sztuki Stanisława Wiącka. Z kolei w miejscowości Święta Katarzyna swoje prace malarskie przygotowuje Piotr Smogór.

Zajęcia rękodzielnicze

W świetlicy w Kotowicach, klubie „Kuźnia” w Żernikach Wrocławskich, klubie „Słońce” w Radwanicach, klubie „Relaks” w Siechnicach oraz klubie „Tęcza” w Świętej Katarzynie prowadzone są zajęcia z rękodzieła i ceramiki. Podczas zajęć uczestnicy poznają podstawowe techniki lepienia i wyciskania z gliny drobnych przedmiotów codziennego użytku, a także są wspierani w realizacji własnych pomysłów twórczych. Praca z gliną stymuluje i rozwija układ nerwowy, wyobraźnię, a także zdolności manualne. Ponadto warsztaty ceramiczne mają także działanie terapeutyczne i relaksacyjne. Zajęcia z rękodzieła to okazja do tworzenia oryginalnych prac z wykorzystaniem różnych technik rękodzielniczych takich jak szycie, filcowanie, haftowanie itp. Program zajęć i stopień trudności dopasowywany jest do umiejętności każdej osoby, spotkania są okazją do podejmowania współpracy, budowania wspólnoty i wzajemnej integracji.

Legendy

Z terenem Gminy Siechnice wiążą się pewne legendy. Jedną z nich jest legenda o trzech pannach. „Dawno temu w domu w środku lasu w pobliżu Kotowic mieszkał pewien człowiek. Jego życie było naznaczone ciężką pracą, niewiele miał z niego uciech. Jedyłą jego radością, której strzegł jak oka w głowie, były jego trzy piękne córki. Z czasem jednak, gdy dziewczyny dorastały, coraz chętniej wychodziły z domu na zabawy do wsi, zostawiając ojca samego. On nie tylko osamotniony, ale również bojąc się o ich los, zabraniał im tych wypraw, wymyślając coraz to różne zakazy i kary. Im więcej jednak zabraniał, tym bardziej córki wymykały się na zakazane tańce. Podczas jednej z kłótni, jakie wynikały po powrocie, wyprowadzony z równowagi ojciec chwycił za nóż i w gniewie zaatakował córki. Najpierw jedną, a gdy pozostałe zaczęły jej bronić, kolejne. W końcu wszystkie trzy leżały martwe na ziemi. Gdy wypływająca z ich ciał krew spłynęła z desek podłogi i zetknęła się z ziemią, cała okolica zatrzęsa się. W dom trafił grom, ziemia rozwarła się i pochłonęła dom oraz zbrodniczego ojca. Jednak duchy jego córek wciąż pozostały w lesie. Można je czasem usłyszeć nocą nad wodami Jeziora Panieńskiego. Dopiero kiedy pojawi się śmiałek, który dopłynie do wyspy na środku jeziora i wyrwie z korzeniami kępę trzciny tam rosnącą, upiory panien zaznają spokoju.”³.

Ciekawym pomysłem na ożywienie legend, jest materiał multimedialny pn. Rysunki na piasku - legendy o Świętej Katarzynie, który dostępny jest na stronie internetowej Gminy Siechnice.

³ legendarium.pl/legendy/trzy-panny

Rysunki na piasku - legendy o Świętej Katarzynie

Ryc. 28. Legendy o Świętej Katarzynie – rysunki na piasku (screen)

Źródło: www.siechnice.gmina.pl

Wydarzenia kulturalne

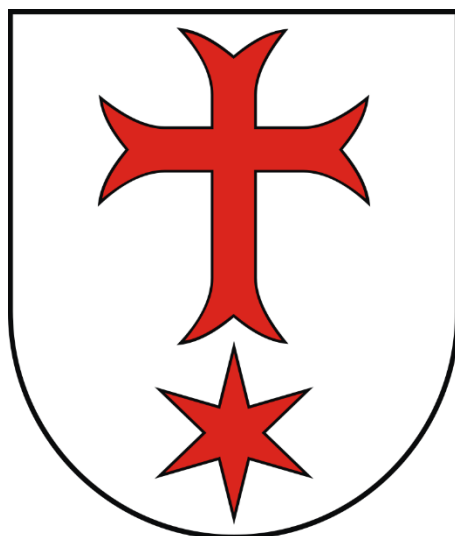
Celem zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, na terenie Gminy Siechnice organizowane są różne wydarzenia integracyjne. Należy do nich zaliczyć:

- Dwie Wieże – Festiwal Literacki – są to cykliczne spotkania z twórcami, prelekcje, warsztaty, koncert i wiele innych atrakcji. Logiem festiwalu są dwa zabytkowe kominy z elektrociepłowni siechnickiej;
- Dni Gminy Siechnice – dwudniowa impreza organizowana w czerwcu;
- Dożynki Gminne – impreza organizowana w sierpniu każdego roku podczas której organizowany jest korowód dożynkowy, prezentacja wieńców dożynkowych, misterium chleba oraz występy, koncerty i inne atrakcje;
- Festiwal 4 Żywiołów - święto pięciu gmin (Kobierzyce, Żórawina, Kąty Wrocławskie, Siechnice, Domaniów) – impreza odbywająca się zazwyczaj w maju na terenie jednej z 5 gmin obszaru LGD, której towarzyszą występy artystyczne, targi produktów i usług lokalnych.

Herb Gminy

Transformacja ustrojowa na przełomie lat 80. i 90. XX w. spowodowała wśród mieszkańców Polski chęć przemian i poczucie wolności. Z biegiem czasu poszczególne regiony kraju mając na uwadze odrębną historię, tradycje, zwyczaje zaczęły zwracać uwagę na tożsamość lokalną. Jednostki samorządowe mogły dokonać ponownej oceny faktycznego stanu historii regionu i związanych z nią symboli. W związku z tym Rada Miejska w Siechnicach zatwierdziła herb Gminy Siechnice Uchwałą nr IV/20/11 z dnia 27 stycznia 2011 r.

Herbem Gminy Siechnice jest tarcza herbowa typu hiszpańskiego o czarnym obramowaniu. Na pierwszym planie herbu znajduje się czerwony krzyż z czerwoną gwiazdą poniżej na białym tle. Symbol ten nawiązuje do zakonu krzyżowców z czerwoną gwiazdą, którzy posiadali dobra ziemskie w Siechnicach w latach 1323-1810. Od 13 marca 1874 r. Siechnice były ośrodkiem okręgu urzędowego Amtsbezirk Tschechnitz, obejmującego dobra świeckie i kościelne na terenie Świętej Katarzyny, Prawocina, Zębic i Siechnic. Z początków XX w. znana jest pieczęć Gminy Siechnice, w której polu było godło krzyżowców z czerwoną gwiazdą.

Ryc. 29. Herb Gminy Siechnice

Źródło: www.siechnice.gmina.pl

Hejnał Siechnic

Hejnał Miasta Siechnice został wyłoniony w ogólnopolskim konkursie organizowanym przez Burmistrza Siechnic Milana Uśáka z okazji 25-cio lecia nadania praw miejskich Siechnicom. Autorem zwycięskiej kompozycji jest Piotr Matuszewski, mieszkaniec Siechnic. 27 października 2022 roku uchwałą Rady Miejskiej w Siechnicach ustanowiono Hejnał Miasta Siechnice jednym z symboli samorządowych miasta. Utwór po raz pierwszy zabrzmiał z wieży ratusza w Siechnicach 11 listopada, zamykając obchody 104. rocznicy Narodowego Święta Niepodległości.

W związku z przytoczonymi powyżej przykładami należy stwierdzić, że na terenie gminy występują pewne elementy dziedzictwa niematerialnego. Powyżej wymienione elementy niematerialne należy zachować i pielęgnować dla obecnych mieszkańców oraz kolejnych pokoleń.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje w art. 7 następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie Gminy Siechnice nie odnotowuje się:

- wpisu na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznania za pomnik historii;
- utworzenia parku kulturowego, który może być utworzony na podstawie uchwały Rady Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w myśl art. 16, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Większość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego odnosi się do ochrony obiektów zabytkowych znajdujących się w Gminie Siechnice.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami precyzuje zapisy dotyczące rejestru zabytków w art. 9 oraz art. 10. Poniżej przytoczono najważniejsze zapisy odnoszące się do zabytków rejestrowych.

Art. 9 ust. 1: Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

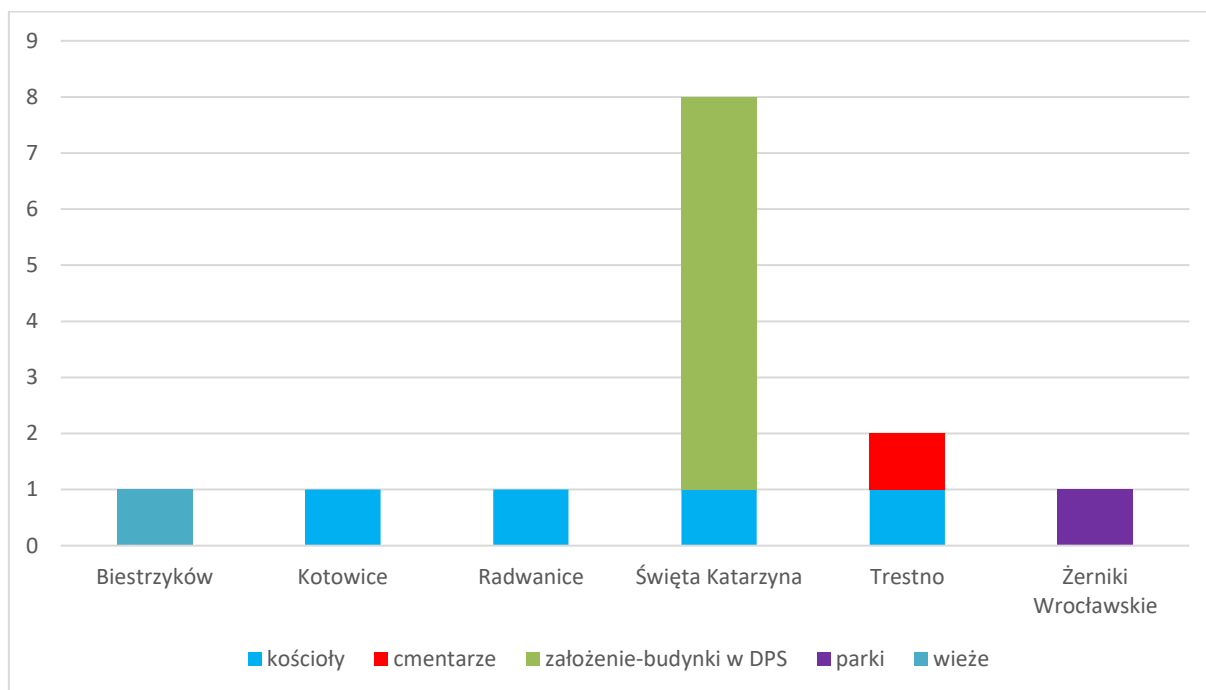
Art. 10 ust. 1: Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków we Wrocławiu prowadzone są trzy rejestry zabytków:

Rejestr zabytków nieruchomych (księga A).

Rejestr zabytków ruchomych (księga B).

Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

Wyk. 3. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Siechnice

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków

Na terenie Gminy Siechnice znajduje się 7 wpisów do rejestru zabytków. Niemniej, decyzje o wpisie obejmują zazwyczaj nie pojedynczy obiekt, a zespół obiektów. Przyjmując powyższą interpretację należy stwierdzić, że na terenie gminy znajduje się 14 pojedynczych pozycji na terenach objętych wpisem do rejestru. Powyższe dotyczy wspólnego wpisu dla obiektów w DPS w Świętej Katarzynie oraz kościoła i cmentarz przykościelnego w Trestnie.

Zabytki rejestrowe charakteryzują się różnorodnością pod względem funkcji. Wyodrębniono 5 charakterystycznych rodzajów zabytków (wykres 3). Największą grupę zabytków wpisanych do rejestru stanowią budynki mieszkalno-gospodarcze z kaplicami w zespole zabudowań DPS w Świętej Katarzynie

(7) i oraz 4 kościoły znajdujące się w: Kotowicach, Radwanicach Świętej Katarzynie i Trestnie. Ponadto do rejestru zabytków wpisano cmentarz w Trestnie, wieżę mieszkalną w Biestrzykowie oraz park w Żernikach Wrocławskich. Miejscowością, w której odnotowano najwięcej wpisów do rejestru zabytków obiektów architektonicznych i budowlanych z terenu gminy jest Święta Katarzyna – 8 pozycji. W Trestnie znajdują się 2 zabytki rejestrowe, a w pozostałych po 1.

W poniższej tabeli przedstawiono spis zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdują się w 6 miejscowościach. Datowane są od XII do XX w. Większość z nich pochodzi z XIX wieku oraz 1 poł. XX w. Najstarszym obiektem wpisanym do rejestru zabytków na terenie gminy jest kościół par. św. Katarzyny w Świętej Katarzynie datowany na 2 poł. XIII w. oraz cmentarz przykościelny w Trestnie szacowany na XIII-XV w. Obiektem średniowiecznym jest również wieża mieszkalna w Biestrzykowie z 2 poł. XIV w. Wykaz wszystkich obiektów znajdujących się w rejestrze z ich podstawowymi informacjami zamieszczono w załączniku 1.

Tabela 7. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres/Lokalizacja	Datowanie	Wpis do rejestru zabytków
1	Biestrzyków	wieża mieszkalna	ul. Lipowa 7a	2 poł. XIV w., k. XVI w.	A/3915/421 z dn. 01.04.1957 r.
2	Kotowice	kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Główna 16	1923 r.	A/1261/733/W z dn. 25.11.1997 r.
3	Radwanice	kościół par. MB Różańcowej	ul. Kościelna 8	1937 r.	A/1262/732/W z dn. 24.11.1997 r.
4	Święta Katarzyna	kościół par. św. Katarzyny w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	2 poł. XIII w.	A/1263/197 z dn. 31.05.1950 r.
5	Święta Katarzyna	Zakład Opiekuńczo-Lecznicy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80. XIX w. – 1925 r.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
6	Święta Katarzyna	Dom Pomocy Społecznej w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80., 90. XIX w., ok. 1900 r., 1925 r.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
7	Święta Katarzyna	kaplica Chrystusa Dobrego Pasterza w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	1905 r.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
8	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny Sióstr Pasterek w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	1925 r.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
9	Święta Katarzyna	pralnia, późn. obora ob. budynek gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80., 90. XIX w.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
10	Święta Katarzyna	budynek mieszkalno- gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 90. XIX w.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
11	Święta Katarzyna	kaplica cmentarna na d. cmentarzu przyklasztornym w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	przy drodze na Żerniki	2 poł. XIX w., XX w.	A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
12	Trestno	kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP	ul. Nadodrzańska, dz. 8	1934 r., 2010 r.	A/1265/731/W z dn. 20.11.1997 r.

13	Trestno	cmentarz katolicki przy kościele fil. Niepokalanego Poczęcia NMP	ul. Nadodrzańska, dz. 8	XIII-XV w.?	A/1265/731/W z dn. 20.11.1997 r.
14	Żerniki Wrocławskie	park dworski, ob. osiedlowy		2 poł. XIX w.	A/3916/690/W z dn. 23.08.1994 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków

W poniższej tabeli przedstawiono charakterystykę zabytków rejestrowych. Z zestawienia wynika, że niemal dla wszystkich obiektów wprowadzono zapisy ochronne w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zabytki wpisane do rejestru zabytków z terenu Gminy Siechnice należą głównie do organizacji kościelnych, ale także do Gminy Siechnice, czy os. prywatnej. Stan poszczególnych zabytków jest zróżnicowany. Ich ogólną kondycję należy ocenić na dobrą/bardzo dobrą. W najgorszym stanie wydaje się być budynek pralni, późn. obora ob. budynek gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej, który prezentuje stan dostateczny. Niemniej dla tego obiektu niezbędne jest przeprowadzenie prac remontowo-konserwatorskich, a w szczególności renowacja zachowanej ślusarki okiennej oraz oczyszczenie/przełożenie dachówki z ewentualnymi uzupełnieniami. Pozostałe obiekty prezentują w większości bardzo dobry stan zachowania, co związane jest z licznie prowadzonymi przy nich pracami konserwatorskimi. Najwcześniej wpisanym zabytkiem do rejestru jest kościół par. św. Katarzyny w zespole kościelnym w Świętej Katarzynie – 1950 r. Obecnie prowadzona jest procedura wpisania do rejestru zabytków zespołu fortyfikacji Punktu Oporu Piechoty nr 21 w Iwinach.

Tabela 8. Charakterystyka obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt-funkcja pierwotna	Własność	Stan zachowania	MPZP
1	Biestryków	wieża mieszkalna	prywatna	dobry	nie
2	Kotowice	kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa	Parafia rzymskokatolicka Najświętszego Serca Pana Jezusa w Kotowicach	bardzo dobry	tak
3	Radwanice	kościół par. MB Różańcowej	Parafia Najświętszej Maryi Panny Różańcowej w Radwanicach	bardzo dobry	nie
4	Święta Katarzyna	kościół par. św. Katarzyny w zespole kościelnym	Parafia św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie	dobry	tak
5	Święta Katarzyna	Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak
6	Święta Katarzyna	Dom Pomocy Społecznej w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak
7	Święta Katarzyna	kaplica Chrystusa Dobrego Pasterza w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak

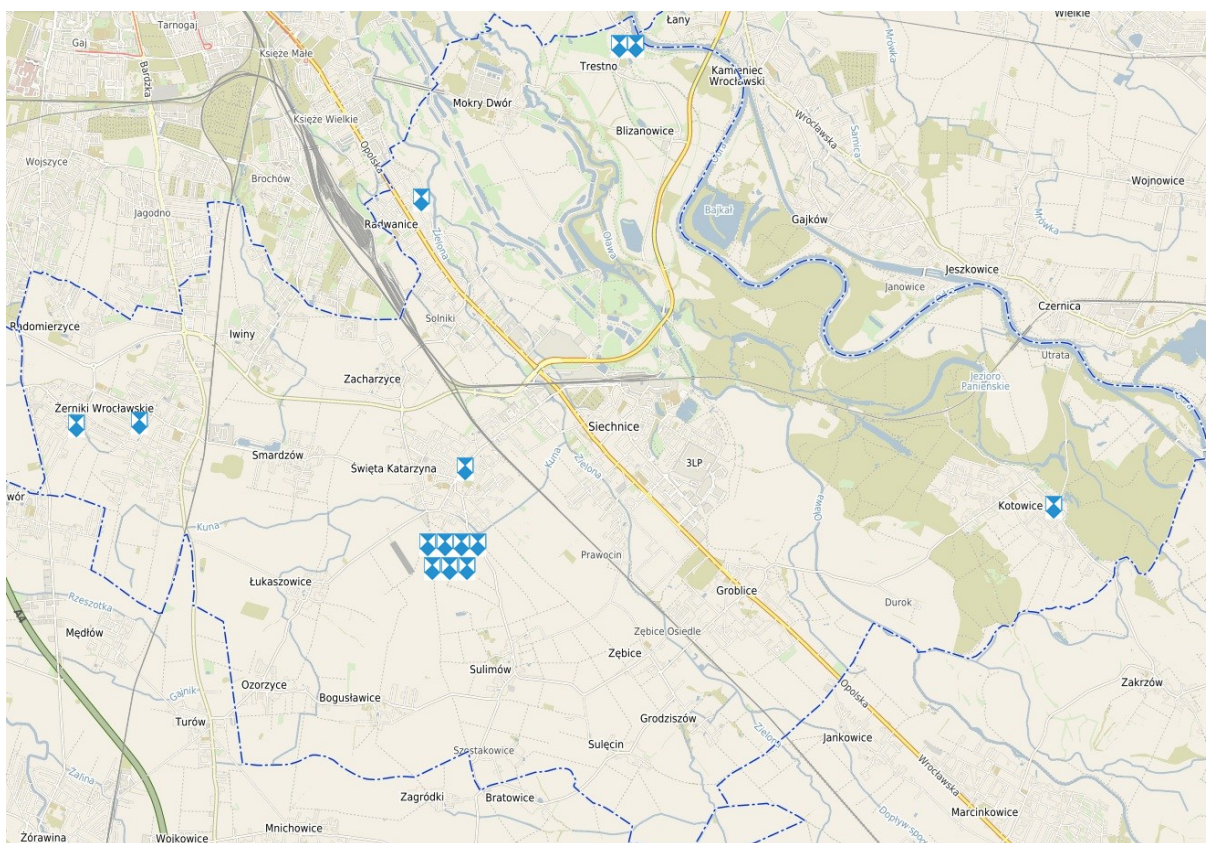

8	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny Sióstr Pasterek w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak
9	Święta Katarzyna	pralnia, późn. obora ob. budynek gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	dostateczny	tak
10	Święta Katarzyna	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak
11	Święta Katarzyna	kaplica cmentarna na d. cmentarzu przyklasztornym w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej w Jabłonowie Pom.	bardzo dobry	tak
12	Trestno	kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP	Parafia Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych we Wrocławiu	dobry	nie
13	Trestno	cmentarz katolicki przy kościele fil. Niepokalanego Poczęcia NMP	Parafia Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych we Wrocławiu	dobry	nie
14	Żerniki Wrocławskie	park dworski, ob. osiedlowy	Gmina Siechnice	bardzo dobry	nie

Źródło: opracowanie własne

Liczba wpisów do rejestru w układzie dekad z terenu Gminy Siechnice nie jest zróżnicowana. Dwa wpisy miały miejsce w latach 50. XX w., zaś pozostałe w latach 90. XX w.

Liczba pojedynczych obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy nie jest duża i wynosi 14. W porównaniu do innych jednostek gminnych powiatu wrocławskiego jest to druga w kolejności najmniejsza liczba zabytków wpisanych do rejestru.

Ryc. 30. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru

Źródło: opracowanie własne na podkładzie www.polska.e-mapa.net

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami znajdują się przepisy odwołujące się do ochrony zabytków rejestrowych: art. 118. ust. 1.: Kto bez pozwolenia umieszcza na zabytku wpisanym do rejestru: urządzenie techniczne, tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe lub napis, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

Ponadto w ww. ustawie określono, iż w kompetencji Starostów jest umieszczenie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Z przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej wynika, że znak ten nie jest umieszczony na żadnym zabytku!

Każdy zabytek rejestrowy powinien być w odpowiedni sposób oznaczony. W tym zakresie regulują to przepisy zawarte w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Znak ten ma kształt pięciokątnej tarczy skierowanej ostrzem w dół, w górnej części napis: „ZABYTEK CHRONIONY PRAWEM” poniżej błękitna tarcza herbowa złożona z kwadratu i umieszczonego nad nim trójkąta. Błękitna Tarcza (Blue Shield) jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Jest to symbol ochrony określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.). Zgodnie z zapisami Konwencji, znak Błękitnej Tarczy służy dla oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Autorem emblematu jest Polak, profesor Jan Zachwatowicz, w tamtym okresie Generalny Konserwator Zabytków, uczestnik Konferencji międzyrządowej w sprawie ochrony

dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podczas której została uchwalona Konwencja haska z 1954 r.⁴

Ryc. 31. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami opieki jest gminna ewidencja zabytków.

W art. 22 ww. ustawy określono kto jest odpowiedzialny za prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i jakie obiekty powinny się w niej znaleźć. W związku z powyższym, to Wójt Gminy Siechnice prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Siechnice w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

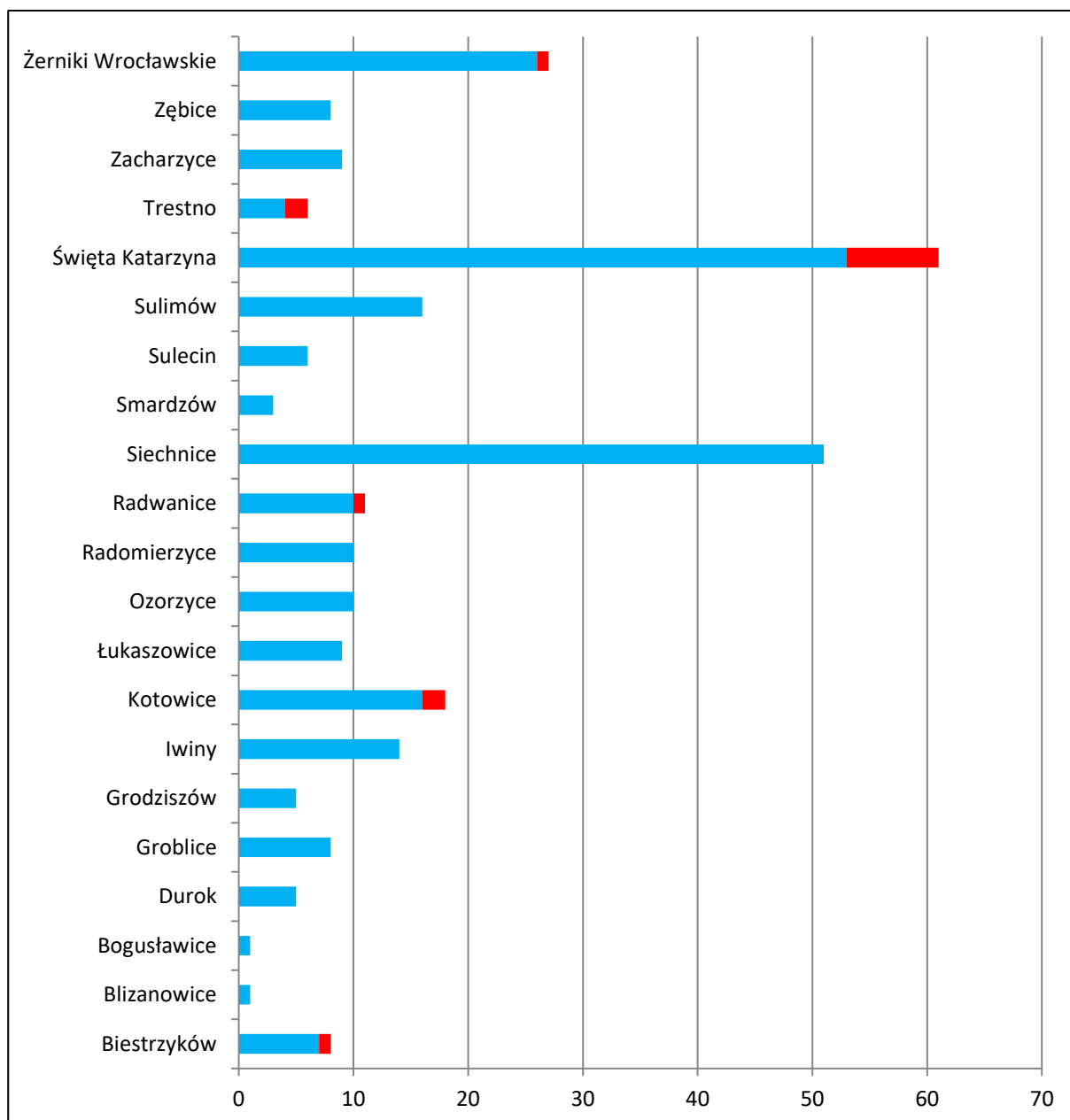
W gminnej ewidencji zabytków znajduje się liczne zabytki, w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków. Figurują w niej również zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Gminną ewidencję zabytków Gminy Siechnice opracowano w 2023 r. zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniono rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Tym samym zmieniony został wzór karty adresowej gminnej ewidencji zabytku. Ewidencja ta stanowi podstawową wiedzę na temat zachowanego dziedzictwa materialnego gminy i zarazem jest najpełniejszym udokumentowanym katalogiem obiektów zabytkowych występujących w Gminie Siechnice. Wszystkie nieruchome zabytki ujęte w ewidencji przedstawione zostały w załączniku nr 1.

⁴ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/blekitna-tarcza/pl/program-blekitnej-tarczy/znak-blekitnej-tarczy.php>

Na terenie gminy, w 21 miejscowościach, w GEZ ujęto 287 zabytków architektury i budownictwa, w tym 14 zabytków z rejestru zabytków. Ujęte w ewidencji obiekty datowane są przede wszystkim na koniec XIX w. i 1 ćw. XX w. Wartym wzmianki są najstarsze obiekty ewidencyjne, takie jak XVII-wieczny mur obronny cmentarza przykościelnego w Świętej Katarzynie oraz obiekty o genezie XVIII-wiecznej: park dworski w Radwanicach, park krajobrazowy w Zacharzycach, czy dwór w Siechnicach przy ul. Księżnej Anny z Przemyślidów 7.

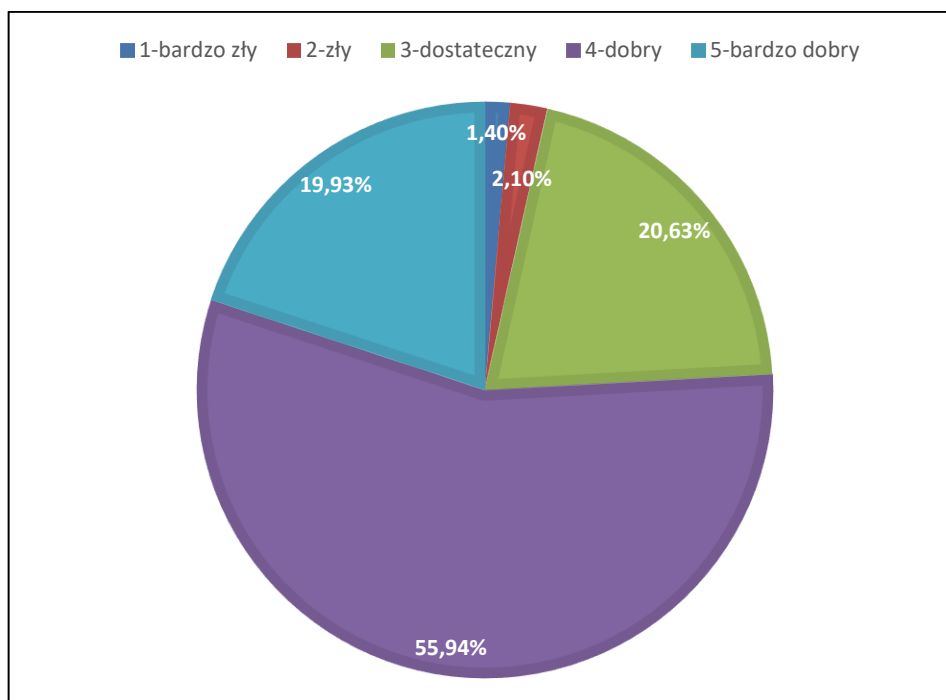
Na wykresie poniżej przedstawiono zabytki z gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowości. Wynika z niego, że najwięcej zabytków znajduje się w Świętej Katarzynie – 61 oraz Siechnicach – 51. Dużą liczbę zabytków odnotowuje się także w Żernikach Wrocławskich – 27. W pozostałych miejscowościach liczba zabytków ujętych w gminnej ewidencji nie przekroczyła liczby 20. Liczba zabytków ujętych w GEZ na terenie kilkunastu jednostek osadniczych świadczy o zachowanym dziedzictwie materialnym na terenie gminy. Obiekty będące w GEZ charakteryzują się wartością historyczną ze względu na fakt, iż są to obiekty historyczne wybudowane w historycznej technice budowlanej, której już się nie stosuje. Są to również miejsca upamiętniające przodków tych ziem. Zabytki będące w GEZ posiadają także wartość artystyczną ze względu na liczne detale architektoniczne, co świadczy o ich wyjątkowości na tle pozostałego budownictwa gminy.

Wyk. 4. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowość

Źródło: opracowanie własne

Stan zachowania poszczególnych obiektów jest zróżnicowany. Na poniższym wykresie przedstawiono rozróżnienie stanu zachowania zasobu zabytkowego na terenie gminy w skali pięciostopniowej. Wynika z niej, że najwięcej zabytków reprezentuje stan dobry. Obiekty o stanie złym i bardzo złym stanowią marginalny odsetek zabytkowego zasobu.

Wyk. 5. Stan zachowania zabytków

Źródło: opracowanie własne

W tym miejscu należy zaznaczyć, iż gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego, tj. mogą być z niej usuwane/dodawane obiekty.

Obiekty należące do własności Gminy Siechnice

Struktura własnościowa obiektów zabytkowych ujętych w GEZ jest niejednokrotnie złożona. Gmina Siechnice jest właścicielem części obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Dla nich też prowadzone są sukcesywne prace remontowe i modernizacyjne w miarę możliwości finansowych gminy (np. zakończone rewitalizacje parków w Sulimowie, Świętej Katarzynie (park pałacowy) i Radwanicach, przeprowadzenie prac remontowych budynku Centrum Kultury w Świętej Katarzynie). W poniższej tabeli przedstawiono obiekty zabytkowe figurujące w GEZ znajdujące się we własności Gminy Siechnice.

Tabela 9. Zabytki we własności Gminy Siechnice

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Uwagi
1	Groblice	cmentarz wiejski	dz. 123	ok. 1880 r.	
2	Grodziszów	cmentarz wiejski	ul. Topolowa, dz. 41/1	k. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Uwagi
3	Iwiny	Punktu Oporu Piechoty nr 21 w Iwinach tj. zespół fortyfikacji składający się z: dwóch schronów, wartowni umocnień ziemnych oraz zieleni komponowanej będącej nasadzeniami maskującymi	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
4	Iwiny	wartownia I w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
5	Iwiny	wartownia II w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
6	Iwiny	schron piechoty I w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
7	Łukaszowice	park pałacowy w zespole pałacowym, ob. park	ul. Okrzei	poł. XIX w.	własność częściowa
8	Łukaszowice	zespół pałacowy		1 poł. XIX w.	własność częściowa
9	Radwanice	park dworski	ul. Parkowa	XVIII-XIX w.	
10	Radwanice	szkoła	ul. Szkolna 14a (d. Szkolna 16)	pocz. XX w.	
11	Radwanice	wartownia w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/8-10	1914 r.	
12	Siechnice	gimnazjum w zespole IHZ, ob. szkoła podstawowa nr 2	ul. Księżnej Anny z Przemyślidów 6 (d. ul. Świerczewskiego 40)	po 1926 r.	
13	Siechnice	zespół budowlany dawnego Instytutu Hodowli Zwierząt	ul. Księżnej Anny z Przemyślidów 6 (d. ul. Świerczewskiego 40)	1 poł. XX w.	
14	Siechnice	remiza OSP	ul. Piastów Śląskich 26 (d. ul. Świerczewskiego)	pocz. XX w.	
15	Sulimów	park dworski w zespole dworskim		XIX w.	własność częściowa
16	Święta Katarzyna	cmentarz parafialny	ul. Bukowa, na pn.-zach. od wsi	1870-1880 r.	własność częściowa
17	Święta Katarzyna	urząd gminy, ob. Centrum kultury	ul. Główna 82	ok. poł. XIX w., XX w.	
18	Święta Katarzyna	park dworski w zespole dworskim	ul. Kolejowa	XIX w.	
19	Trestno	cmentarz wiejski	ul. Nadodrzańska, dz. 4/50	przed 1845 r.	
20	Trestno	kaplica grobowa na cmentarzu wiejskim	ul. Nadodrzańska	XIX/XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Uwagi
21	Zacharzyce	park krajobrazowy		XVIII-XIX w.	własność częściowa
22	Żerniki Wrocławskie	przedszkole	ul. Kolejowa 2	pocz. XX w.	
23	Żerniki Wrocławskie	szkoła	ul. Kolejowa 7a	ok. 1920 r.	
24	Żerniki Wrocławskie	park dworski, ob. osiedlowy		2 poł. XIX w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/3916/690/W z dn. 23.08.1994 r.

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Siechnicach

Fot. 5. Szkoła Podstawowa nr 2 w Siechnicach

Źródło: fotografia własna

Obiekty sakralne

Kościóły to obiekty publiczne, kultu religijnego, ważne dla lokalnej społeczności. Od wieków stanowią centra nie tylko życia duchowego, ale także społecznego i informacyjnego. W przeszłości fundowane przez właścicieli danych miejscowości, obecnie utrzymywane z datków parafian oraz dotacji na prace remontowe i konserwatorskie. Wznoszone często na wzniesieniach, wokół nich lokowano cmentarze. Ich budowa stanowiła poważne wyzwanie dla całej społeczności, począwszy od inwestora, architekta, plebana przez budowniczych, skończywszy na zwykłych mieszkańcach, którzy często pomagali przy prostych pracach. Do dzisiaj stanowią ważne miejsca w krajobrazie kulturowym miejscowości, prezentują dominanty przestrzenne i wysokościowe, a ich sylwety wyróżniają się na tle pozostałego budownictwa.

Na terenie Gminy Siechnice znajduje się 6 zabytkowych obiektów sakralnych, w tym 4 zostały wpisane do rejestru zabytków. Są to zarówno kościoły filialne, jak i parafialne. Do filiałów należy kościół w Sulimowie podlegający pod parafię pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie oraz kościół w Trestnie podlegający pod parafię Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych we Wrocławiu. Charakteryzowane obiekty powstały w różnych przedziałach czasowych, najstarszy jest gotycki, XIII-wieczny kościół w Świętej Katarzynie. Świątynie zostały zbudowane z różnych materiałów. Ciekawym przykładem jest kościół w Żernikach Wrocławskich, który to pierwotnie wykorzystywany był

jako skład amunicji na terenie zakładów zbrojeniowych. Został przeniesiony z Karłowic do Żernik Wrocławskich i zaadaptowano go na świątynię protestancką z wydzielonym w bryle mieszkaniem dla pastora, co widoczne jest do dzisiaj w sylwecie kościoła. Ogólny stan kościołów należy ocenić jako dobry. Świątynie w Kotowicach i Radwanicach wydają się być w najlepszym stanie i prezentują stan bardzo dobry. Charakteryzowane obiekty są pod stałą opieką, zaś konieczność prowadzenia prac remontowo-konserwatorskich jest dostrzegalna przez proboszczów i wiernych. W ostatnich latach proboszczowie parafii wraz z radami parafialnymi i wiernymi prowadzą szereg działań mających na celu konserwację kościołów. Pozyskiwane są środki zewnętrzne, zbierane są datki własne. Powierzchniowo, największym kościołem zdają się być świątynie w Świętej Katarzynie.

Tabela 10. Zabytkowe obiekty sakralne

Lp.	Miejscowość	Kościół	Czas powstania	Styl	Materiał	Stan zachowania	Wpis do rejestru
1	Kotowice	kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa	1923 r.	brak cech stylowych	tynkowany, cegła czerwona	bardzo dobry	tak
2	Radwanice	kościół par. MB Różańcowej	1937 r.	brak cech stylowych	tynkowany	bardzo dobry	tak
3	Sulimów	kościół fil. św. Franciszka z Asyżu	1805-1806 r., 1847 r., 1889 r., 1903 r.	elementy klasycyzmu	cegła czerwona	dobry	nie
4	Święta Katarzyna	kościół par. św. Katarzyny w zespole kościelnym	2 poł. XIII w.	głównie gotyk, romanizm	cegła czerwona	dobry	tak
5	Trestno	kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP	1934 r., 2010 r.	neo-romański	tynkowany	dobry	tak
6	Żerniki Wrocławskie	kościół par. Najświętszego Serca Pana Jezusa	ok. 1930 r.	częściowo konstrukcja szkieletowa	konstrukcja szkieletowa, częściowo ceglany i cz. otynkowany	dostateczny	nie

Źródło: opracowanie własne

Fot. 6. Kościół w Żernikach Wrocławskich

Źródło: fotografia własna

Cmentarze

Zabytkowe cmentarze będące jednocześnie założeniami przestrzennymi (uporządkowanymi lub swobodnymi) stanowią wyraz przeszłości, są miejscem upamiętnienia przodków danej społeczności. Jako miejsca historyczne na stałe wpisały się w krajobraz danej miejscowości, są nośnikami tradycji i wierzeń. Od zawsze otaczane były czcią i powagą. Każdy cmentarz posiada swoją indywidualną formę ze względu na wielkość, rozplanowanie, położenie topograficzne, wykorzystane materiały oraz poszczególne elementy, takie jak: historyczne nagrobki, mogiły, grobowce, roślinność, rozplanowanie kwater, ogrodzenia z bramami, a także dodatkowe elementy jak krzyże, kostnice, czy kaplice cmentarne. W granicach cmentarzy sadzono drzewa, które niejednokrotnie wyznaczały ich granice oraz pozostałą charakterystyczną roślinność cmentarną, np. bluszcze. Zabytkowe nekropolie są nie tylko miejscem pochówku zmarłych, ale także świadkiem zachodzących przemian w sztuce sepulkralnej. Wszelkie działania inwestycyjne na terenach pocmentarnych reguluje art. 6 ust. 4 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych z dnia 31 stycznia 1959 r.: *Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania znajdujących się na jego terenie zabytków, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Cmentarze wyróżnić można ze względu na przynależność wyznaniową i miejsce występowania. Na terenie Gminy Siechnice występują cmentarze wiejskie, parafialne, czy przykościelne. Zapewne część z nich to miejsca, gdzie pochowano osoby wyznania ewangelickiego. Ich datowanie szacowane jest na różne okresy – od XIII-XV w. (cmentarz przykościelny w Trestnie – jedyny cmentarz wpisany do rejestru zabytków spośród wszystkich z terenu gminy) do 1920-1930 r. (cmentarz w Siechnicach). W trakcie badań terenowych zaobserwowano brak zachowanych elementów architektury cmentarnej na miejscu pocmentarnym w Iwinach. Z kolei dojście na teren cmentarza w Blizanowicach jest znacznie utrudnione, a w okresie letnim niemożliwe. Dawna droga prowadząca na nekropolię od strony zachodniej obecnie nie istnieje. Występuje tam też liczny samosiew. Na cmentarzu w Grodziszowie zachowana została kwatera ewangelicka, zaś w Sulimowie znajduje się niewielkie lapidarium poewangelickie.

Ogólny stan zabytkowych cmentarzy należy ocenić jako dobry. Cmentarze przykościelne i parafialne posiadają stałą opiekę i reprezentują dobry oraz bardzo dobry stan zachowania. Na cmentarzu w

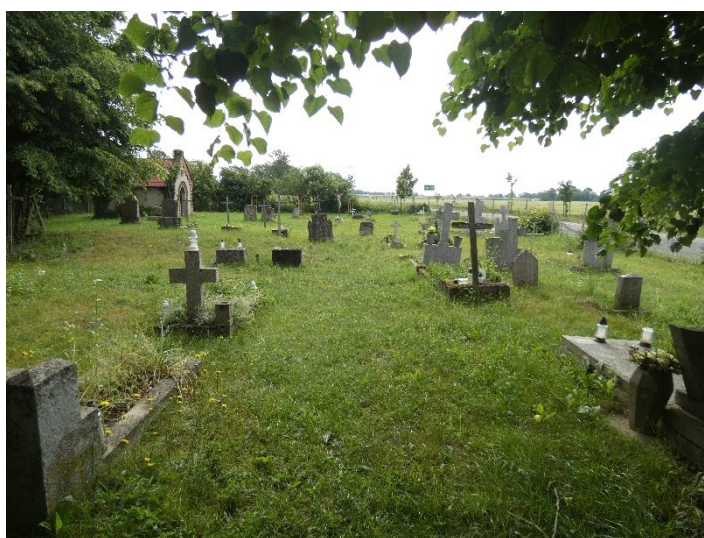

Trestnie zachowana została murowana kaplica grobowa, a na cmentarzu w Siechnicach ceglana kaplica cmentarna.

Tabela 11. Zabytkowe cmentarze

Lp.	Miejscowość	Cmentarz	Czas powstania	Układ	Stan zachowania	Nr ewid. działki
1	Blizanowice	cmentarz wiejski	ok. 1870 r.	zatarty	bardzo zły	117/9
2	Groblice	cmentarz wiejski	ok. 1880 r.	czytelny	dostateczny	123
3	Grodziszów	cmentarz wiejski	k. XIX w.	czytelny	dobry	41/1
4	Iwiny	miejsce pocmentarne	ok. 1880 r.	zatarty	bardzo zły	493
5	Kotowice	cmentarz wiejski	ok. 1880 r.	czytelny	bardzo dobry	219
6	Radwanice	cmentarz wiejski	ok. 1870 r.	czytelny	bardzo dobry	1066
7	Siechnice	cmentarz wiejski	1920-1930 r.	czytelny	bardzo dobry	141
8	Sulęcín	cmentarz wiejski	ok. 1880 r.	czytelny	bardzo dobry	21
9	Sulimów	cmentarz parafialny	1805 r.	czytelny	bardzo dobry	150
10	Święta Katarzyna	cmentarz katolicki w zespole kościelnym	2 poł. XVIII w.	czytelny	dobry	787
11	Święta Katarzyna	cmentarz parafialny	1870-1880 r.	czytelny	bardzo dobry	958, 273
12	Trestno	cmentarz katolicki przy kościele fil. Niepokalanego Poczęcia NMP	XIII-XV w.?	czytelny	dobry	8
13	Trestno	cmentarz wiejski	przed 1845 r.	czytelny	dobry	4/50
14	Żerniki Wrocławskie	cmentarz wiejski	1860-1870 r.	czytelny	bardzo dobry	140, 139/2

Źródło: opracowanie własne

Fot. 7. Cmentarz wiejski w Trestnie

Źródło: fotografia własna

Parki

Zabytkowe założenia zieleni zakładane były tuż przy obiektach rezydencjonalnych. Stanowiły odskocznnię od codzienności dla właścicieli majątków, były miejscem ukojenia i osobliwym spotkaniem z przyrodą. Założenia te projektowane były przez specjalistów, często musiały być wkomponowane w lokalną topografię, np. cieki wodne, wzniesienia, zbiorniki wodne, ciągi komunikacyjne. Częścią parków

były aleje i szpalery wysadzone przy drogach prowadzących do dworu. Zachowane parki na stałe wpisały się w krajobraz danych miejscowości. Znajdujący się na obszarach parków starodrzew stanowi przykład zachowanych form historycznych roślinności, które są niezwykle cenne dla lokalnego mikroklimatu. Inną formą zaprojektowanych form zieleni są aleje drzewne, które spełniały zarówno funkcję ozdobną w krajobrazie, regulowały gospodarkę wodną, jak zmniejszały trud podróży w upały. Drzewa przy ciągach komunikacyjnych sadzone były przez właścicieli majątków dworskich i bezpośrednio prowadziły do miejsca ich zamieszkania, łącząc się niejednokrotnie z parkami przydworskimi.

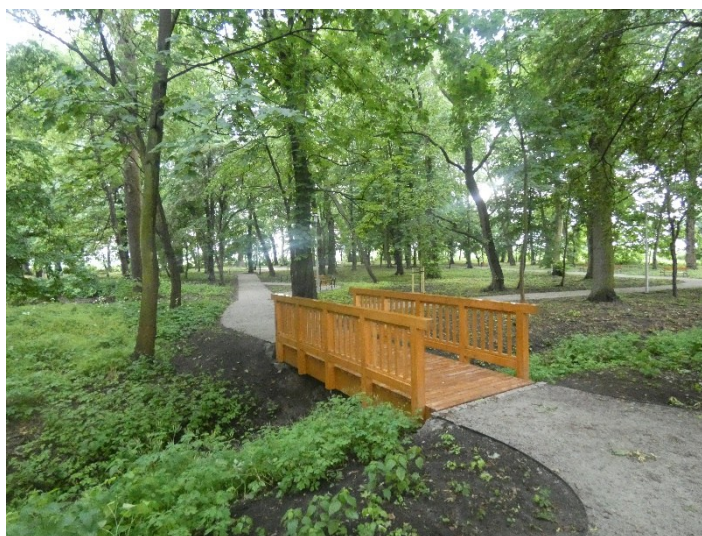
Na terenie Gminy Siechnice odnotowano 7 zabytkowych parków. Są to w większości miejsca ogólnodostępne, zadbane i na bieżąco pielęgnowane. Większość opisywanych parków założona została w XIX w. Największym założeniem zieleni jest park w Zacharzycach o pow. ok. 4,1 ha, który w większości znajduje się we własności prywatnej. Spośród 7 wymienionych kompleksów zieleni na terenie gminy, tylko 1 został wpisany do rejestru zabytków. Ogólny stan zachowania parków należy ocenić jako bardzo dobry. Okazałe pomniki przyrody występują w zabytkowych parkach dworskich w:

- Łukaszowicach:
 - platan klonolistny - (*Platanus xhispanica*), obwód 350-400 cm, wiek ok. 180-200 lat;
- Radwanicach:
 - dąb szypułkowy - *Quercus robur*; pierśnica: 105cm; obwód: 330cm,
 - buk pospolity (Buk zwyczajny) - *Fagus sylvatica*; pierśnica: 101cm; obwód: 317cm,
 - buk pospolity (Buk zwyczajny) - *Fagus sylvatica*; pierśnica: 96cm; obwód: 302cm; wysokość: 22m;
- Świętej Katarzynie (park dworski):
 - dąb szypułkowy - *Quercus robur*; pierśnica: 95cm; obwód: 298cm,
 - buk pospolity (buk zwyczajny) - *Fagus sylvatica*; pierśnica: 53cm; obwód: 166cm;
 - skupisko drzew „Buczki Świętokatarskie”.

Tabela 12. Zabytkowe parki

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Powierzchnia (ha)	Stan zachowania	Wpis do rejestru
1	Łukaszowice	park pałacowy w zespole pałacowym, ob. park	poł. XIX w.	1,7	dobry	nie
2	Radwanice	park dworski	XVIII-XIX w.	1,26	bardzo dobry	nie
3	Sulimów	park dworski w zespole dworskim	XIX w.	1,3	bardzo dobry	nie
4	Święta Katarzyna	park pałacowy	2 poł. XIX w.	2,44	bardzo dobry	nie
5	Święta Katarzyna	park dworski w zespole dworskim	XIX w.	0,8	bardzo dobry	nie
6	Zacharzyce	park krajobrazowy	XVIII-XIX w.	4,1	bardzo dobry	nie
7	Żerniki Wrocławskie	park dworski, ob. osiedlowy	2 poł. XIX w.	2,75	bardzo dobry	tak

Źródło: opracowanie własne

Fot. 8. Park dworski w Sulimowie

Źródło: fotografia własna

Budynki rezydencjonalne

Dwory nierozzerwalnie związane są z majątkami, dobrami oraz pozostałymi obiektami wokół nich. Otaczane były parkami krajobrazowymi oraz stanowiły funkcje reprezentatywne. Przy nich stawiano gospodarcze budynki folwarczne, dalej domy pracownicze. Były jednocześnie miejscem zamieszkania, miejscem towarzyskim na bale i przyjęcia, a także miejscem przyjmowania ważnych gości i osobistości, w tym w celach biznesowych. Wielkość i wygląd świadczyły o sytuacji materialnej gospodarzy.

Na terenie Gminy Siechnice znajdują się 4 zachowane dwory oraz 1 pałac. Charakteryzowane obiekty to budynki otynkowane, wybudowane na przełomie XVII – XIX w. Najstarszy obiekt występuje w Siechnicach – dwór o genezie z 1790 r. Ogólny stan dawnych obiektów pańskich należy ocenić jako dostateczny. W związku z powyższym niezbędne jest przeprowadzenie przy nich prac remontowo-konserwatorskich. Są to obecnie obiekty mieszkalne, w znacznej części wielorodzinne. Żaden z charakteryzowanych budynków nie został wpisany do rejestru zabytków. Najbardziej reprezentatywnymi obiektami zdają się być: pałac w Łukaszowicach oraz dwór w Sulimowie. Z kolei dworek w Siechnicach odznacza się częściowo zachowanymi elementami klasycyzującymi.

Tabela 13. Zabytkowe budynki rezydencjonalne

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	funkcja obecna	Czas powstania	Stan zachowania	MPZP	Wpis do rejestru
1	Iwiny	dwór	budynek mieszkalny	XIX w., XX w.	dostateczny	tak	nie
2	Łukaszowice	pałac w zespole pałacowym, zootechniczny zakład doświadczalny	budynek mieszkalny	1836 r., 1918 r.	dostateczny	tak	nie
3	Siechnice	dwór (oficyna mieszkalna w zespole IHZ)	budynek mieszkalny	1790 r., 1 poł. XIX w., XX w., 1923 r.	dobry	tak	nie
4	Sulimów	dwór w zespole dworskim	budynek mieszkalny	przed 1826 r., 4 ćw. XIX w.	dostateczny	tak	nie

5	Święta Katarzyna	dwór w zespole dworskim	budynek mieszkalny	pocz. XIX w., XX w.	dostateczny	tak	nie
---	------------------	-------------------------	--------------------	---------------------	-------------	-----	-----

Źródło: opracowanie własne

Fot. 9. Pałac w Łukaszowicach

Źródło: fotografia własna

Obiekty militarne

Na terenie Gminy Siechnice odnotowuje się obiekty militarne w postaci fortów, schronów i wartowni zlokalizowanych w: Iwinach, Radomierzycach, Radwanicach i Zacharzycach. Powstały one w 1914 r. jako południowy zespół umocnień Wrocławia. Budowle o konstrukcji żelbetowej są obecnie miejscami nieużytkowanymi. Fort nr 18 w Radomierzycach zlokalizowany na działce nr 49/185 wraz z dwiema wartowniami i dwoma schronami znajduje się na terenie pól uprawnych. Dojście na jego teren możliwe jest tylko w okresie zimowym. Obiekty w Iwinach są aktualnie przedmiotem wpisu do rejestru zabytków. Ze względu na odporny materiał stan techniczny analizowanych obiektów zdaje się być dobry/dostateczny. Niemniej, ich otoczenie jest często zarośnięte, a ich lokalizacja utrudniona. Stan zachowania schronu w Zacharzycach przy ul. Jabłecznej 19 pozostaje nieokreślony ze względu na wybudowanie na nim budynku mieszkalnego.

Tabela 14. Obiekty militarne

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Czas powstania	Stan zachowania
1	Iwiny	Punktu Oporu Piechoty nr 21 w Iwinach tj. zespół fortyfikacji składający się z: dwóch schronów, wartowni umocnień ziemnych oraz zieleni komponowanej będącej nasadzeniami maskującymi	ul. Zaciszna, dz. 257/5	1914 r.	dobry
2	Iwiny	schron piechoty I w zespole fortu	ul. Zaciszna, dz. 257/5	1914 r.	dobry
3	Iwiny	schron piechoty II w zespole fortu	ul. Zaciszna, dz. 257/5	1914 r.	dobry

4	Iwiny	wartownia I w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	dobry
5	Iwiny	wartownia II w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	dobry
6	Radomierzyce	fort piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	dostateczny
7	Radomierzyce	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	dostateczny
8	Radomierzyce	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	dostateczny
9	Radomierzyce	wartownia I w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	dostateczny
10	Radomierzyce	wartownia II w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	dostateczny
11	Radomierzyce	fort piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	dostateczny
12	Radomierzyce	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	dostateczny
13	Radomierzyce	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	dostateczny
14	Radomierzyce	wartownia I w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	dobry
15	Radomierzyce	wartownia II w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	dostateczny
16	Radwanice	fort piechoty nr 23	ul. Kościelna	1914 r.	dobry
17	Radwanice	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/8	1914 r.	dobry
18	Radwanice	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/1	1914 r.	dobry
19	Radwanice	wartownia w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/8-10	1914 r.	dobry
20	Zacharzyce	fort piechoty nr 22	ul. Orzechowa/ ul. Jabłeczna	1914 r.	dobry
21	Zacharzyce	schron piechoty I w forcie piechoty nr 22	ul. Jabłeczna 19, dz. 147/4	1914 r.	nieokreślony
22	Zacharzyce	schron piechoty II w forcie piechoty nr 22	ul. Orzechowa, dz. 3/121	1914 r.	dobry
23	Zacharzyce	wartownia I w forcie piechoty nr 22	ul. Jabłeczna 20, dz. 3/114	1914 r.	dobry
24	Zacharzyce	wartownia II w forcie piechoty nr 22	ul. Orzechowa 11, dz. 3/54	1914 r.	dobry

Źródło: opracowanie własne

Fot. 10. Schron w Iwinach

Źródło: fotografia własna

Obiekty techniki

Gmina Siechnice wyróżnia się na tle pozostałych jednostek w powiecie wrocławskim zachowanym zespołem historycznych budynków elektrociepłowni „Czechnica” w Siechnicach. Kompleks obiektów założony został w latach 1909 – 1959 r. W 1909 r. największe na Dolnym Śląsku przedsiębiorstwo energetyczne – Elektrizitätswerk Schlesien rozpoczęło budowę elektrowni sieci elektroenergetycznej w Siechnicach i pozostało jej właścicielem do końca II wojny światowej. Autorami budynku elektrociepłowni i osiedla domów wielorodzinnych dla pracowników przy ul. Fabrycznej 22 byli bracia Richard i Paul Hermann Ehrlichowie. Początkowa moc elektrociepłowni wynosiła 4 MW, a pierwszy prąd popłynął do siechnickich domów w 1911 r. Zespół obiektów wybudowano jako elektrociepłownię okręgową zasilającą w energię elektryczną Wrocław w uzupełnieniu do funkcjonujących tam Elektrowni Głównej (Hauptwerk) przy ul. Łowieckiej i elektrowni tramwajowej przy pl. Rozjezdny. Prowadzona od 1915 r. systematyczne rozbudowa i modernizacja parku maszynowego i obiektów elektrowni pozwoliła osiągnąć moc 120 MW w 1940 r. Zakład nie uległ zniszczeniu w trakcie II wojny światowej, jednak został częściowo zdemontowany przez wojska radzieckie opuszczające Siechnice. W grudniu 1947 r. po przejęciu Siechnic od władz radzieckich przez przedsiębiorstwo państwowe Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Dolnośląskiego, udało się uruchomić 2 kotły i 1 turbosespół.

Poszczególne etapy wznoszenia budynków miały miejsce w latach:

- 1910 – I etap budowy;
- 1912-1914 – II etap budowy;
- 1917-1923 – III etap budowy;
- 1924-1928 – IV etap budowy;
- 1939-1944 – V etap budowy;
- 1947-1959 – VI etap budowy.

Fot. 11. Elektrociepłownia „Czechnice” w Siechnicach

Źródło: fotografia własna

Do innych obiektów techniki należy wymienić także:

- most kolejowy nad Jeziorem Panieńskim w Kotowicach (w stanie średnim);
- transformator w Ozorzycach (w stanie dobrym);
- zespół śluzy „Ratowice” z obiektami wchodzącymi w skład zespołu: wodomistrzówka, most drogowy, śluza (wszystkie w stanie bardzo dobrym);
- dworce kolejowe w: Siechnicach, Świętej Katarzynie i Żernikach Wrocławskich (wszystkie w stanie bardzo dobrym).

Fot. 12. Dworzec w Świętej Katarzynie

Źródło: fotografia własna

Domy

Budynki mieszkalne znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków są najliczniejszą grupą obiektów zabytków wyodrębnionych ze względu na funkcje. Stanowią niespełna połowę zbioru zabytków na terenie gminy. Ich największa liczba znajduje się w Świętej Katarzynie i Siechnicach. Szczególnym przykładem budownictwa mieszkalnego jest zespół budynków mieszkalnych, wielorodzinnych w zespole elektrociepłowni w Siechnicach przy ul. Fabrycznej z pierwotnym przeznaczeniem mieszkalnym dla pracowników elektrociepłowni. Charakteryzowane obiekty na terenie gminy to

głównie budynki murowane, najczęściej otynkowane, często z bogatym detalem, jedno lub dwukondygnacyjne, ustawiono zazwyczaj kalenicowo względem drogi. Dachy najczęściej kryte są dachówką ceramiczną, głównie karpiówką. Budynki te powstawały na początku XX w., rzadziej z końcem XIX w. lub w 2 poł. XIX w.

Ujęcie w ewidencji zabytków budynków mieszkalnych, powinno zagwarantować ich ochronę i opiekę przez właścicieli i osoby je zamieszkujące. Jednakże obiekty te podatne są także na różnego rodzaju przekształcenia ze względu na brak świadomości właścicieli oraz ich problemy finansowe. Domy mogą ulec zatarciu np. poprzez:

- niewłaściwą wymianę stolarki okiennej;
- niewłaściwą wymianę stolarki drzwiowej;
- niewłaściwą wymianę połaci dachowej;
- ocieplenie budynku;
- otynkowanie budynku;
- wszelkiego rodzaju dobudówki;
- umieszczanie reklam zakrywających detale architektoniczne.

Fot. 13. Reprezentacyjny budynek mieszkalny w Świętej Katarzynie z 2 poł. XIX w., ob. częściowo poczta

Źródło: fotografia własna

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego, a zatem mogą być z niej wyłączone, jak i włączane nowe obiekty.

5.5. Strefy ochrony konserwatorskiej

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siechnice na terenie gminy znajdują się strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa "A" – ścisłej ochrony konserwatorskiej
Obejmuje ona trzy obszary; teren wokół wieży mieszkalnej w Biestrzykowie i centrum wsi Święta Katarzyna (oraz teren wokół zabytkowego kościoła w Kotowicach). Jest to obszar uznany za szczególnie ważny jako świadectwo historyczne. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalność inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Działania konserwatorskie w strefie "A" zmierzają do:

- zachowania historycznego układu przestrzennego, tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz urbanistycznych i kompozycji zieleni.;
- konserwacji zachowanych elementów układu przestrzennego, a zwłaszcza: posadzki (nawierzchnie, ciek i zbiorniki wodne, sposób użytkowania gruntów), ścian (zabudowa, zieleń) oraz dążenia do usunięcia elementów uznanych z niekkształcające założenie historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych, w oparciu o szczegółowe warunki określone każdorazowo przez WUOZ;
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz nawiązania formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów przez nawiązanie do programu historycznego, dawnych podziałów funkcjonalnych terenu oraz eliminację uciążliwych funkcji.

Postulaty te dotyczą również wartościowej kompozycji jaką są relikty urządzeń obronnych wokół kościoła, a zwłaszcza profile skarp, zarysy fosy, obsadzenia przydrożne. W strefie "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej wprowadza się bezwzględny wymóg konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków wszelkich zmian form własności i podziałów nieruchomości, zmian funkcji oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów będących w strefie, z także konieczności uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych na terenie tej strefy. Dla Świętej Katarzyny, ze względu na dużą wartość historyczną i stosunkowo dobrze zachowany układ oraz wzmożony ruch budowlany wymagane jest opracowanie szczegółowego planu zagospodarowania przestrzennego, który winien zawierać elementy planu rewitalizacyjnego dla terenów objętych strefą "A" i "B".

– Strefa "B" ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszar, w którym elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Działalność konserwatorska w strefie "B" zmierza do:

- zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, takich jak układ dróg i sposób użytkowania ujętych strefą terenów;
- restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów;
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, formy, bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej. W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne.

Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej "B" wprowadza się wymóg konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:

- budowy nowych obiektów kubaturowych;
- przebudowy, rozbudowy i remontów, a także zmiany funkcji obiektów figurujących w wykazie zabytków architektury i budownictwa;
- zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych;
- prowadzenia wszelkich prac ziemnych,

Strefą "B" ochrony konserwatorskiej objęto w gminie Siechnice następujące miejscowości lub ich części: Biestrzyków, Groblice i przysiółek Durok, Grodziszów, Łukaszowice, przysiółek Radwanic Solniki, Siechnice, Sulęcín, Sulimów, Święta Katarzyna, Trestno, Zacharzyce, Żerniki Wrocławskie Kotowice, *Zębice, Radwanice*.

- strefa „K” ochrony krajobrazu, tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, znajdujący się w jego otoczeniu, dla których obowiązuje wymóg restauracji zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie z częściowym ich odtworzeniem, ochrona krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem, likwidowania elementów dysharmonizujących, przy jednoczesnym wymogu uzyskania opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków odnośnie nowych inwestycji;
- strefa „E” ochrony ekspozycji układu zabytkowego obejmująca obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych, dla których obowiązuje wymóg ustalenia nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy dysharmonizującej z zespołem zabytkowym obowiązującym na terenie objętym strefą „E” lub całkowity zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych;
- strefa ochrony zabytkowych układów zieleni kształtowanej obejmująca parki, cmentarze i aleje, dla których obowiązuje wymóg zachowania terenu zabytkowych założeń zieleni w granicach historycznych, uzgodnienia wszelkich prac porządkowych i renowacyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz uzgodnienia inwestycji zarówno z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, jak i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody. Zabytkowe układy zieleni najczęściej stanowią integralną część jednego z obszarów chronionych strefą „A” , „B”, lub „K”, choć niekiedy występują samoistnie. Zalecenia konserwatorskie na ich obszarze zawierają się w następujących punktach:
 - zachować teren zabytkowych założeń zieleni w granicach historycznych;
 - utrzymanie jednorodnego charakteru;
 - na obszarach chronionych założeń zielonych wprowadza się zakaz prowadzenia jakichkolwiek inwestycji bez uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody;
 - wszelkie prace porządkowe i renowacyjne należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
 - w miarę możliwości należy zachować dawne funkcje poszczególnych części założeń; folwark jako tereny gospodarcze, polany jako łąki krajobrazowe – bez wprowadzenia nasadzeń, tereny zadrzewione jako naturalne masywy zieleni.
 - prace melioracyjne winny być prowadzone i projektowane w taki sposób aby nie naruszać naturalnych zadrzewień, zwłaszcza rosnących nad brzegami cieków wodnych;
 - aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew. Zalecane jest obsadzanie gatunkami trwałymi i długowiecznymi (nie topolami);
 - poszczególne tereny zielone należy łączyć pasami zadrzewień zwłaszcza wzdłuż cieków wodnych tworząc ciągi ekologiczne.
- strefa „W” ochrony archeologicznej obejmująca stanowiska archeologiczne w: Biestrzykowie – grodzisko stożkowate wraz z wieżą mieszkalną o chronologii późnośredniowiecznej, wyłączone z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną

formę, dla których obowiązuje wymóg realizowania przedsięwzięć o charakterze rewaloryzacyjnym, przy czym inne prace rekultywacyjne podejmowane na obszarze stanowisk objętych tą strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich nadzorem;

- strefa „OW” obserwacji archeologicznych o domniemanej zawartości reliktywów archeologicznych obejmująca miejscowości, których średniowieczna metryka potwierdzona jest w źródłach historycznych, dla której obowiązuje wymóg zgłoszenia wszelkich budowlanych prac ziemnych właściwemu organowi służby ochrony zabytków. Wszelkie inwestycje planowane na obszarach objętych strefą „OW” powinny zostać uzgodnione z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Strefę „OW” – obserwacji archeologicznej wyznaczono dla następujących miejscowości: Biestrzyków, Radomierzyce, Bogusławice, Groblice, Grodziszów, Łukaszowice, Mokry Dwór, Ozorzyce, Radwanice, Solniki, Smardzów, Sulęcín, Sulimów, Święta Katarzyna, Trestno, Blizanowice, Zacharzyce, Żębice, Żerniki Wrocławskie;
- Obszar krajobrazu chronionego. W granicach obszaru obowiązuje zakaz lokalizacji rozbudowy budynków mogących zniszczyć lub niekorzystnie zmienić krajobraz przyrodniczy i kulturowy, a w granicach otuliny i jej postulowanych poszerzeń wszelkie inwestycje i remonty związane z wzniesieniem nowej kubatury lub jej rozbudową wymagają pozytywnej opinii Państwowej Służby Ochrony Zabytków. Ustala się również obowiązek opiniowania przebiegu napowietrznych linii energetycznych w granicach strefy, prócz szczegółowych ustaleń w tej kwestii obowiązujących dla obszaru od chwili jego prawnego ustanowienia. Wszelkie ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze gminy Siechnice dla terenów objętych ochroną mogą zostać doprecyzowane w ramach współpracy władz gminy Siechnice z właściwym organem służby ochrony zabytków w trakcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

W podrozdziale 5.5. wskazano zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy, którymi są wybrane obiekty wpisane do rejestru zabytków. Obiekty te stanowią pewien wyróżnik na tle innych w regionie, przez co ich identyfikacja nie stanowi większego problemu, szczególnie dla miejscowej społeczności. Zabytki te posiadają wysokie walory artystyczne i historyczne. Ich obecność na stałe wpisała się w krajobraz gminy, są dla niej charakterystyczne i niepowtarzalne, jednocześnie związane czasem, miejscem i otaczającą przestrzenią. Poniżej krótko scharakteryzowano najważniejsze obiekty zabytkowe (zabytki rejestrowe) z terenu gminy oraz przedstawiono ich fotografie.

Biestrzyków – wieża mieszkalna (rycerska)

Jest to przykład dworu o charakterze wieżowym, który w chwili jego powstawania był dość powszechny na ziemiach otaczających Wrocław. Budowali je bogaci właściciele ziemscy, zmuszeni do tego w skutek książęcego zakazu budowy własnych zamków. Wieża pełniła funkcje bezpiecznego domostwa. O jego charakterze obronnym świadczy częściowo istniejąca do dziś fosa. Przez setki lat przeszła ona liczne przebudowy, wliczając w to gruntowną odbudowę przeprowadzoną w ostatnich latach, dokonaną przez prywatnego właściciela obiektu. W trakcie II Wojny Światowej uległa ona pożarowi i z odzyskaniem swojej świetności czekać musiała do początku XXI wieku. Wieża mieszkalna, początkowo siedziba administratorów dóbr wrocławskiej kapituły katedralnej. Pierwotnie dwukondygnacyjna z kaplicą na parterze, otoczona wałami i fosą. W końcu XVI w. wzniesiono wieżyczkę z klatką schodową, powiększono okna i założono kamienne opaski. W kolejnych latach dobudowano trzecią kondygnację

i dodatkowe piętrowe skrzydło od strony zachodniej. Murowana z cegły, z użyciem zendrówki, wysoka partia cokołowa kamienna. Wieża wzniesiona na rzucie zbliżonym do kwadratu. Trójkondygnacyjna, z zewnętrzną klatką schodową od zachodu. Elewacja jednoosiowa, na parterze okna ostrołukowe, na piętrach- prostokątne, w opaskach z piaskowca; na parterze elewacji wsch.- trzy okna ostrołukowe. Od zach. relikty prostokątnego wykusza wspartego na dwóch kamiennych konsolach. Wnętrza jednoprzestrzenne, sklepienie krzyżowo i kolebkowo z lunetami.

Fot. 14. Wieża w Biestrzykowie

Źródło: fotografia własna

Kotowice – kościół fil. Parafialny NSPJ

Kościół zbudowany w 1924 roku. w miejscu kaplicy. Pierwotnie wieża w konstrukcji szkieletowej. Kościół wydłużony na osi pn. zach.- pd. wsch. Budynek na rzucie prostokąta, nakryty dwuspadowym dachem z kwadratową wieżą w zach. partii dachu, zwieńczoną stromym namiotowym hełmem z latarnią. Prezbiterium niższe i węższe, prostokątne, z zakrystią od północy, nakryte dwuspadowo; północną połączyć dachu tworzy dach pulpitowy zakrystii. Ściany murowane, tynkowane, ściany wieży ceglane. W elewacjach bocznych po trzy osie arkadowo zamkniętych okien oraz, w części zach.- dwie kondygnacje otworów: prostokątny i kolisty. W fasadzie drewniany ganek z daszkiem dwuspadowym oraz frontem szalowanym pionowo deskami. W szczycie ganku nisza oszklona i zamknięta łukiem pełnym z figurą Chrystusa.

Fot. 15. Kościół w Kotowicach

Źródło: fotografia własna

Radwanice – kościół parafialny MB Różańcowej

Kościół wybudowany jako ewangelicki w 1937 r. wg proj. E. Graua. Pierwotną bryłę kościoła stanowi część centralna budynku z wieżą. W późniejszym czasie dobudowane zostały prezbiterium z zakrystią oraz przedsionek. Kościół jednonawowy, nakryty namiotowym dachem, z ażurową sygnaturką w części zach. Kościół wzniesiony na osi pn. zach.- pd. wsch. na rzucie prostokąta. W elewacji pn. zach. obszerna prostokątna kruchta, węższa i niższa od nawy, nakryta trójspadowo. Niższe, prostokątne prezbiterium nakryte dachem trójspadowym, z połącią przedłużoną nad prostokątną kruchtą- wysuniętą poza obrys murów. W wejściu do kruchty- arkadowy podcień wsparty na narożnej kolumnie. Budynek murowany z cegły, gładko otynkowany. Okna zamknięte łukiem okrągłym. Wnętrze jednoprzestrzenne kryte stropem belkowym. Wyposażenie współczesne.

Fot. 16. Kościół w Radwanicach

Źródło: fotografia własna

Święta Katarzyna – kościół parafialny św. Katarzyny

Historia powstania tej budowli sięga 1257 roku, kiedy to wzmiankowano ją po raz pierwszy. Kościół był wielokrotnie przebudowywany i odbudowywany po zniszczeniach takich jak pożar w 1720 roku czy

wysadzenie przez Niemców podczas trwania II Wojny Światowej. Kościół reprezentuje architekturę późnoromańską, z zauważalnymi w konstrukcji elementami gotyckimi. Zewnętrzna elewacja nie jest otynkowana ani pomalowana dzięki czemu budowla swoim wyglądem przypomina o swojej długiej historii. W ciągu wieków Dolny Śląsk przechodził skomplikowane dzieje, wskutek zawirowań politycznych. Podobnie Kościół pod wezwaniem Świętej Katarzyny, który zmieniał swój wygląd, popadał w ruinę po czym znowu się odradzał. Sam kościół pełnił rolę nie tylko świątyni katolickiej jak ma to miejsce dziś, ale w przeszłości, także kościoła protestanckiego. Obecnie kościół pod wezwaniem Świętej Katarzyny jest najbardziej charakterystyczną zabytkową budowlą na terenie gminy. Dodatkowo posiada rangę sanktuarium Maryjnego przez co znany jest wśród wiernych w całym kraju. Ważnym elementem świątyni jest obraz Matki Boskiej Częstochowskiej. Ten dziewiętnastowieczny obraz w 1945 roku z kresów wschodnich przywiózł pierwszy proboszcz parafii w Świętej Katarzynie ks. Józef Garbicz. Kościół orientowany (lekko odchylony od osi wsch.- zach.) jednonawowy z dłuższym od nawy, dwuprzęsłowym, prosto zamkniętym prezbiterium, przy którym zakrystia z lożą kolatorską na piętrze- o wysokości równej wysokości kościoła- nakryta dachem trójspadowym. W fasadzie kwadratowa, czterokondygnacyjna wieża nakryta dachem namiotowym. Elewacje ceglane z czytelnym zasięgiem budowli. W zwieńczeniu elewacji południowej fryz w formie przeplatających się trójkątów (1257 r.)- w ścianach nawy oraz z przecinających się arkadek- w ścianach prezbiterium. Ściany wieży dzielone płaskimi gzymsami. Wnętrze sklepione kolebką z lunetami (w tęczu ślady wcześniejszego sklepienia). Wyposażenie głównie barokowe z XVIII w.; ołtarz główny z obrazami i rzeźbami, rzeźby wolnostojące, obrazy; ponadto klasycystyczna chrzcielnica (XVIII/ XIX w.), obrazy- stacje drogi krzyżowej (pocz. XX w.), dwie płyty nagrobne z pocz. XVI w.

Fot. 17. Kościół w Świętej Katarzynie

Źródło: fotografia własna

Święta Katarzyna - Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej

Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej położony jest w południowej części miejscowości w rejonie ulicy Dąbrowskiego. Na terenie zakładu znajdują się: Dom Pomocy Społecznej, kaplica Chrystusa Dobrego Pasterza, budynek mieszkalny Sióstr Pasterek, pralnia, późn. obora ob. budynek gospodarczy, budynek mieszkalno-gospodarczy, kaplica cmentarna. Zespół klasztorny został wybudowany z inicjatywy sióstr ze Zgromadzenia Chrystusa Dobrego Pasterza. Właśnie siostry z tej wspólnoty przeprowadziły się z Monachium do Wrocławia, a następnie do Świętej

Katarzyny. Miało to miejsce na przełomie XIX i XX wieku. W 1907 roku zakończyła się budowa pierwszej części kompleksu mieszkalno-opiekuńczego w Świętej Katarzynie. Obecnie w klasztorze znajduje się Zakład Opiekuńczo - Lecniczy prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej.

Fot. 18. Zakład Opiekuńczo-Lecniczy w Świętej Katarzynie

Źródło: fotografia własna

Trestno – kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP

Wzniesiony w 1934 r. wg proj. E. Graua jako świątynia ewangelicka. Na przestrzeni dekad prowadzono liczne remonty. Początkowo funkcję kościoła pełniła ewangelicka kaplica domowa i cmentarna majątku w Trestnie. W czasie wojny 30- letniej kolejny właściciel dóbr- M. von Riedel ufundował kościółek z drewna, z wieżą w konstrukcji szkieletowej, przekazany katolikom. Obecny kościół, protestancki, powstał w 1934 r. W 1945 przejęty przez katolików. W 2010 r.- remont kapitalny budynku. Kościół murowany, jednonawowy z niższym, węższym prezbiterium zamkniętym półowalną apsydą i kwadratową zakrystią- w narożu między prezbiterium i nawą. Dach nawy dwuspadowy, w zach. części dachu osadzona wieża: murowana, kwadratowa, w górnej partii ośmioboczna drewniana, zwieńczona wąskim, kielichowatym hełmem. Ściany nawy przeprute arkadowymi oknami, rozmieszczonymi pośrodku arkadowych blend, w części zachodniej- dwie osie małych kwadratowych okien w dwóch kondygnacjach. Dach kryty ceramicznie, na dachu wieży- blacha. Wnętrze jednoprzestrzenne przykryte stropem. Na zewnątrz budynku można znaleźć zabytkowe płyty epitafijne. Wyposażenie współczesne oraz organy z okresu budowy i kamienny zegar słoneczny z 1771 r.

Fot. 19. Kościół w Trestnie

Źródło: fotografia własna

Trestno – cmentarz katolicki przy kościele gil. Niepokalanego Poczęcia NMP

Cmentarz usytuowany we wschodniej części miejscowości, w rejonie ulicy Nadodrzańskiej, przy kościele filialnym Niepokalanego Poczęcia NMP. Nekropolia pochodzi z XIII-XV wieku. Na fasadzie kościoła, po obu stronach głównego wejścia zawieszono pochodzące z wcześniejszej budowli renesansowe płyty epitafijne dawnych właścicieli dóbr w Trestnie z rodziny von Clausnitz und Treschen – Sebastiana von Treschen Clausnitz i Elisabeth von Clausnitz. Na elewacji wschodniej wieży zawieszono epitafium poległego na froncie wschodnim w 1942 miejscowego nauczyciela Willego Bacher. Przy ścianie kościoła usytuowany również pomnik wojenny 1914-1918 z Mokrego Dworu (Althhofnass). Jest to monument z jasnego granitu strzegomskiego z korpusem, na którym widnieje 18 nazwisk.

Fot. 20. Epitafium na elewacji kościoła w Trestnie

Źródło: fotografia własna

Trestno – zegar słoneczny (zabytek ruchomy)

Zegar słoneczny w Trestnie datowany jest na 1771 r. Ufundował go ówczesny właściciel Tresna – Christiana Gottfrieda von Krause. Wykonano go dla pobliskiego majątku na terenie, którego znajdował

się w parku dworskim do 1998 r. Umieszczony był pierwotnie obok nieistniejącej już kaplicy św. Jadwigi, w pobliżu wału przeciwpowodziowego nad Odrą. Po powodzi w 1997 r. zegar odnalazł i zabezpieczył Bogdan Wereżyński z Trestna. Dziś kamienna tarcza zegara stoi w pobliżu kościoła.

Fot. 21. Zegar słoneczny w Trestnie

Źródło: fotografia własna

Żerniki Wrocławskie – park dworski, ob. osiedlowy

Park znajduje się w zachodniej części miejscowości przy ul. Parkowej. Jego powierzchnia zgodnie z ewidencją zabytkowych parków województwa wrocławskiego z 1984 r. wynosi ok. 2,75 ha, brak wód stojących. Kształtem przypomina wydłużony prostokąt. Na jego obszarze znajduje się plac zabaw. Park ogólnodostępny stanowi miejsce spacerów i spędzania wolnego czasu mieszkańców wsi. Wśród liczego drzewostanu największą grupę drzew stanowią: lipa drobnolistna, klon pospolity oraz jesion wyniosły. Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie parku nie występują pomniki przyrody.

Fot. 22. Park w Żernikach Wrocławskich

Źródło: fotografia własna

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY – ANALIZA SWOT

Ocenę stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Siechnice przeprowadzono za pomocą analizy SWOT, w której wskazano mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. Poniższe zapisy przedstawione w układzie tabelarycznym wynikają z analizy dokumentów programowych na szczeblu gminnym, wizji terenowej oraz własnych wywodów i spostrzeżeń. Ogółem, jest to cały zbiór wniosków odnoszący się do zasobu kulturowego Gminy Siechnice. Analiza SWOT ma na celu wyłonienie określonych założeń projektowych.

Tabela 15. Analiza SWOT uwzględniająca dziedzictwo kulturowe gminy

Szanse	Zagrożenia
1. Pozyskanie funduszy zewnętrznych na prace remontowo-konserwatorskie. 2. Remediacja i rekultywacja zabytkowej tkanki na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych. 3. Wykorzystanie potencjału obiektów zabytkowych. 4. Przystąpienie do prac remontowych i konserwatorskich mających na celu polepszenie stanu zabytków. 5. Cele, zasady i kierunki opracowań strategicznych zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich. 6. Zapoczątkowane zmiany w systemie planowania przestrzennego. 7. Nowoczesne techniki informatyczne stwarzające możliwość prezentacji dziedzictwa kulturowego na szerszą skalę oraz jego cyfryzację (tworzenie edukacyjnych baz danych). 8. Lokalne tematyczne strony internetowe. 9. Organizacja imprez kulturowych, tematycznych wystaw podczas których podkreśla się lokalną kulturę. 10. Zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w edukację kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady. 11. Korzystne położenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego – wykorzystanie zabytków w celach gospodarczych. 12. Utrzymanie i eksponowanie zachowanych zabytków o walorach lokalnych, tworzących lokalny klimat. 13. Budowa dodatkowych szlaków/tras turystycznych. 14. Aktywizacja ekonomiczna i społeczna wokół działalności związanej z promowaniem i utrzymaniem zabytków. 15. Nowe dokumenty programowe w trakcie opracowywania: strategia rozwoju, gminny program rewitalizacji, plan ogólny.	1. Zmniejszające się nakłady budżetu państwa na odnowę zabytków. 2. Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego, szczególnie budynków gospodarczych. 3. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych i ich rozbioru. 4. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów. 5. Uszkodzenie i zniszczenie zabytków w wyniku działań przyrody: huragany, grad, burze, upały. 6. Uszkodzenie i zniszczenie zabytków w wyniku działań człowieka: podpalenia, rabunek, dewastacja. 7. Zagrożenie dla stanowisk archeologicznych poprzez głęboką orkę, nielegalnych poszukiwaczy. 8. Wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych. 9. Zwiększenie zadań własnych gminy bez wsparcia finansowego, marginalizowanie problematyki zabytkoznawczej i kulturotwórczej. 10. Negatywny wpływ na krajobraz nowych budowli substandardowych. 11. Zanik świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy i regionu, a co za tym idzie brak identyfikacji mieszkańców z regionem. 12. Presja inwestorów pod nowe grunty przeznaczone na budownictwo niezharmonizowane z historycznym.
Mocne strony	Słabe strony

1. Duża liczba zabytków nieruchomych oraz archeologicznych w porównaniu do średniej krajowej. 2. Ogólny dobry stan zachowania wszystkich obiektów zabytkowych z gminnej ewidencji zabytków. 3. Duża liczba zaewidencjonowanych układów ruralistycznych. 4. Licznie występujące budownictwo militarne: forty, schrony, wartownie. 5. Występujące obiekty wpisane do rejestru zabytków. 6. Dobry stan kościołów i cmentarzy oraz bardzo dobre parki dworskie oraz dworców kolejowych. 7. Występujący zespół historycznych budynków elektrociepłowni w Siechnicach jako unikat w skali regionalnej. 8. Zaktualizowana gminna ewidencja zabytków oraz dobrze rozpoznane dziedzictwo materialne gminy. 9. Przyjęta Zarządzeniem gminna ewidencja zabytków. 10. Uwzględnienie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy. 11. Opracowany gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. 12. Zapisy ochronne dotyczące zabytków w bardzo licznie występujących MPZP. 13. Przyjęta uchwała w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach – możliwość finansowania. 14. Duża świadomość właścicieli zabytków o występowaniu zabytkowych obiektów, a także konieczności należytego dbania o zabytki. 15. Organizowane zajęcia rękodzielnicze podtrzymujące tradycje ludowe w klubach i świetlicach wiejskich. 16. Potencjał społeczny – koła gospodyń wiejskich, zespoły, pozostałe organizacje związane z dziedzictwem kulturowym. 17. Zachowane legendy gminne. 18. Duża liczba informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy. 19. Publikacje książkowe dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy. 20. Organizowane imprezy kulturalne. 21. Aktywność lokalnych władz w pozyskiwaniu środków na cele kulturalne. 22. System Informacji Przestrzennej Powiatu Wrocławskiego (https://wrosip.pl).	1. Brak dostępu do niektórych zabytkowych obiektów (własność prywatna). 2. Nieoznakowane zabytki rejestrowe niebiesko-białą tablicą. 3. Niezadowolający stan dworów i pałaców. 4. Zmieniona i przekształcona struktura części zabytkowych założeń ruralistycznych. 5. Roszczeniowa postawa właścicieli obiektów zabytkowych względem służb ochrony zabytków. 6. Zanikający zasób obiektów zabytkowych – częste przekształcenia i przebudowy powodujące zatarcie cech stylistycznych. 7. Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków).
---	--

Źródło: opracowanie własne

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Założenia projektowe zostały przedstawione w układzie: priorytet, kierunek działania, zadanie. Wypracowane priorytety są założeniem ogólnym, na który składają się kierunki działań. Na kierunki działań składają się z kolei zadania. Zadania są ostatnim elementem hierarchicznej piramidy będąc jej najmniejszą częścią wskazując najbardziej szczegółowe prace. Priorytety, kierunki i zadania określono w podrozdziałach rozdziału 7.

W art. 4. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wskazano że ochrona zabytków polega w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ponadto należy przypomnieć zapisy art. 87 ust.2 odwołujące się do celów GPOnZ:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Dzięki zaangażowaniu władz gminy oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami możliwe było wypracowanie założeń projektowych. Te opracowane zostały na podstawie analizy stanu dziedzictwa kulturowego gminy, wizji i inwentaryzacji terenowej zabytków, analizy SWOT, dokumentów strategicznych i planistycznych gminy, diagnozie gminnej ewidencji zabytków, stanu poszczególnych obiektów, a także doświadczeń nabytych w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym.

Zaproponowany spójny pakiet rozwiązań, jak i konkretnych zadań powinien przyczynić się do ogólnej poprawy stanu i wizerunku dziedzictwa kulturowego gminy. W sposób szczególny dotyczy to dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym zabytków z terenu gminy.

7.1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Wypracowane priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 uwzględniają cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jednocześnie sformułowane zostały w perspektywie wieloletniej.

Wyznaczono następujące priorytety:

1. *Rewaloryzacja zabytków.*
2. *Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.*
3. *Dokumentacja i badanie dziedzictwa kulturowego.*
4. *Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz zwiększenie funkcji turystycznej.*

7.2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

Określono długofalowe kierunki działań (wykraczające często ponad 4-letni okres obowiązywania Programu) wraz z oczekiwanymi rezultatami. Wypracowane kierunki działań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028 to:

- 1.1. *Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.*
- 1.2. *Podjęmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków.*
- 2.1 *Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.*
- 2.2 *Ochrona układów ruralistycznych.*
- 3.1 *Prowadzenie i monitoring gminnej ewidencji zabytków oraz pozostałej dokumentacji dotyczącej zabytków.*
- 3.2 *Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.*
- 4.1. *Wspieranie rozwoju turystyki.*
- 4.2. *Edukacja i popularyzacja wiedzy.*
- 4.3. *Turystyczna promocja gminy.*

7.3 Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

W ramach wyznaczonych kierunków działań wskazano zadania wyznaczone na 4 lata obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice na lata 2025-2028. Zgodnie z art. 87 ust 5 z realizacji programu wójt sporządzi co 2 lata sprawozdanie z realizacji programu i przedstawi je radzie gminy. W związku z powyższym zaproponowane zadania podzielone zostały na 2 etapy. Pierwszy na lata 2025-2026, za który opracowane zostanie sprawozdanie z początkiem 2027 r. oraz drugi przypadający na lata 2027-2028. Sporządzenie sprawozdania będzie miało kluczowy wpływ na realizację pozostałych zadań w latach 2027-2028.

Zadania w okresie 2025-2026 będą miały charakter przygotowawczy, zaś większość pozostałych zadań zrealizowana zostanie w latach 2027-2028. Dla części zadań wyznaczono 4-letni okres obowiązywania. Kolorem niebieskim zaznaczono okres realizacji, zaś kolor biały oznacza brak realizacji w danym etapie. W poniższej tabeli zaproponowano także, kto będzie odpowiadał za wykonanie zadania. Nie jest to jednak podział obligatoryjny, ponieważ realizacja lub część realizacji danego zadania może odbyć się przy udziale/współudziale innych lub dodatkowych podmiotów, których nie można wskazać na obecnym etapie programowania. Niezmiernie ważnym jest współdziałanie władz Gminy z jej jednostkami organizacyjnymi oraz pozostałymi osobami/podmiotami zaangażowanymi w realizację zadań.

Tabela 16. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Kierunki działań	Zadania	2025-2026	2027-2028	Realizator
Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków				
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1. Dokończenie prac remontowych przy budynku przedszkola w Żernikach Wrocławskich.			UM
	2. Rewitalizacja zabytkowego parku w Żernikach Wrocławskich.			UM
	3. Zagospodarowanie terenu zieleni w miejscu byłego cmentarza przy ul. Pogodnej w miejscowości Groblice.			UM
	4. Wykonanie projektu zagospodarowania parku dworskiego w zespole dworskim w Świętej Katarzynie.			UM
	5. Modernizacja placu zabaw NIVEA zlokalizowanego na terenie parku dworskiego w zespole dworskim w Świętej Katarzynie.			UM
	6. Dokończenie prac modernizacyjnych budynku OSP w Siechnicach.			UM
	7. Wykonanie ekspertyz, badań wraz z wykonaniem dokumentacji dla zakładu Elektrociepłowni Czechnica w Siechnicach.			W
	8. Przyznawanie dotacji ze środków własnych gminy na prace remontowo-konserwatorskie zabytków na podstawie przyjętej uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków.			UM
	9. Aplikowanie o datacje zewnętrzna na dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych.			UM
1.2. Podejmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków	1. Podjęcie działań mających na celu oznakowanie zabytków rejestrowych – współpraca ze Starostwem.			UM, St
	2. Wykonanie iluminacji świetlnych najważniejszych zabytków gminy.			UM, W
	3. Oznakowanie tablicami informacyjno-historycznymi najważniejszych zabytków gminy.			UM, W
Priorytet 2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego				
2.1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1. Prowadzenie okresowych przeglądów najważniejszych drzew – pomników przyrody w zabytkowych parkach.			UM
	2. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: parkach podworskich, skwerach, cmentarzach.			UM
2.2. Ochrona układów ruralistycznych	1. Przestrzeganie ustaleń ochronnych dotyczących układów ruralistycznych zawartych w MPZP.			UM, W
	2. Wydawanie decyzji o warunkach zabudowy, oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego ze szczególnym uwzględnieniem historycznego charakteru miejsca.			UM
Priorytet 3. Dokumentacja i badanie dziedzictwa kulturowego				
3.1. Prowadzenie i monitoring gminnej	1. Opracowanie zaktualizowanego gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.			UM
	2. Dokończenie prac nad Planem Ogólnym Gminy.			UM

ewidencji zabytków oraz pozostałej dokumentacji dotyczącej zabytków	3. Monitoring nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków.			UM
	4. Zwiększenie poziomu pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającymi występowanie obszarów chronionych.			UM
	5. Wydawanie zaświadczeń z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Siechnice.			UM
3.2. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	1. Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi AI do opracowywania krótkich filmów przedstawiających zabytki.			UM
	2. Informowanie mieszkańców gminy o prowadzonych działaniach konserwacyjnych, remontowych, renowacyjnych, rewitalizacyjnych, otrzymanych dotacjach na zabytki, przyznanych dotacjach, itp. poprzez stronę internetową gminy.			UM
Priorytet 4. Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz zwiększenie funkcji turystyczne				
4.1. Wspieranie rozwoju turystyki	1. Promowanie istniejących szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych.			UM
	2. Współpraca z podmiotami działającymi na rzecz rozwoju turystyki w gminie.			UM
	3. Podanie danych tele-adresowych firm związanych z turystyką gminną na stronie internetowej gminy.			UM
4.2. Edukacja i popularyzacja wiedzy	1. Podjęcie dalszych działań mających na celu zachęcanie do przekazania/użyczenia historycznych przedmiotów w celu ich ekspozycji w izbie pamięci Terra Nostra w Świętej Katarzynie.			UM, IP
	2. Organizacja konkursów fotograficznych, plastycznych, konkursów wiedzy o tematyce historii regionu i zachowanego dziedzictwa.			UM, CK
	3. Organizacja wycieczek szkolnych do miejsc ciekawych turystycznie.			UG, S
	4. Uczestnictwo pracowników urzędu miejskiego w szkoleniach i prelekcjach w dziedzinie ochrony zabytków.			UM
	5. Wspieranie działań dotyczących podtrzymania dziedzictwa kulturowego na rzecz zespołów muzycznych, KGW, organizacji pozarządowych, itp.			UM
4.3. Turystyczna promocja gminy	1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) o tematyce historycznej, zabytkoznawczej.			UM, CK
	2. Prowadzenie działań promocyjno-informacyjnych mające na celu rozwój turystyki i przedsiębiorczości na terenie gminy w oparciu o obiekty zabytkowe.			UM, CK
	3. Organizowanie imprez i festynów nawiązujących do lokalnych tradycji. w tym opracowanie koncepcji flagowej imprezy o zasięgu ponadlokalnym.			UM, CK
	4. Opracowanie produktu turystycznego nawiązującego do historii i dziedzictwa gminy.			UM, CK, IP
	5. Powołanie konkursu na logo gminy z uwzględnieniem jego dziedzictwa kulturowego			UM

Źródło: opracowanie własne

Realizatorzy, wykaz skrótów: CK – Centrum Kultury, IP – Izba Pamięci, S – Szkoły, St – Starostwo, UM – Urząd Miejski, W – Właściciele.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja Programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy oraz pozostałych depozytariuszy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

1. instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie gminnego programu opieki nad zabytkami, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wpis do rejestru zabytków, przyjęcie Zarządzeń w sprawie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
2. instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, aplikowanie o dofinansowanie, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz pożyczki, dotacje, subwencje, nagrody, a także stosowanie finansowania w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego);
3. instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich i powiatowych strategiach, planach zagospodarowania, programach opieki nad zabytkami, itp. oraz pomiędzy dokumentami własnymi gminy. Ponadto współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków, urzędem marszałkowskim, starostwem, izbą pamięci, jednostkami własnymi gminy, właścicielami zabytków, parafiami, pozostałymi organizacjami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami oraz współpraca ze wszystkimi realizatorami przypisanymi do zadań w Programie);
4. instrumentów kontrolnych (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sprawozdanie z realizacji Programu, opracowanie aktualizacji GPOnZ na lata 2029-2032).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Ustawodawca wymienił zadania związane z gminnym programem opieki nad zabytkami. Na podstawie ww. artykułu skonkretyzowano je poniżej na potrzeby niniejszego Programu.

Burmistrz Siechnic sporządza na okres 4 lat Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice przyjmuje Rada Miejska w Siechnicach, po uzyskaniu opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego. Z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Siechnice Burmistrz Siechnic sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej w Siechnicach.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
- b) koszt wykonania zadań;
- b) efektywność ich wykonania.

Poniżej wskazano przykładowe kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań, które mogą być pomocne przy opracowaniu sprawozdania.

W ramach priorytetu **1. Rewaloryzacja zabytków:**

- liczba obiektów ogółem poddanych pracom remontowym i konserwatorskim;
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich;
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach;
- wartość finansowa uzyskanych dotacji na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach;
- liczba tablic informacyjno-historycznych umieszczonych na zabytkach;
- liczba znaków zabytku rejestrowego umieszczonych na obiektach wpisanych do rejestru.

W ramach priorytetu **2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:**

- liczba zinwentaryzowanych pomników przyrody;
- liczba nowo wybudowanych obiektów w tradycyjnej, historycznej stylistyce regionalnej;

W ramach priorytetu **3. Badanie i dokumentacja zasobu kulturowego:**

- liczba nowo opracowanych MPZP;
- stopień pokrycia gminy MPZP;
- liczba wydanych zaświadczeń z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Siechnice;
- liczba publikacji, informacji wstawionych na stronę internetową gminy, dot. obiektów zabytków.

W ramach priorytetu **4. Promocja i edukacja na rzecz dziedzictwa kulturowego i turystyki:**

- liczba przedmiotów przekazanych do Izby Pamięci;
- liczba zorganizowanych konkursów fotograficznych, plastycznych, konkursach wiedzy dotyczących historii regionu i jej zachowanego dziedzictwa;
- liczba podmiotów gospodarczych, z którymi nawiązano współpracę;
- liczba zespołów muzycznych, KGW, organizacji pozarządowych związanych z dziedzictwem kulturowym, itp., którym udzielono wsparcia;
- liczba szkoleń i prelekcji dot. ochrony zabytków, w których uczestniczyli urzędnicy gminni;
- liczby zorganizowanych imprez i festynów nawiązujących do dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba wycieczek szkolnych do miejsc ciekawych turystycznie;
- liczba dzieci i młodzieży, która brała udział w wycieczkach;
- liczba wydawanych/wspartych publikacji dot. tematyki zabytkoznawczej, historii gminy;
- liczba otrzymanych projektów na logo gminy;
- liczba wytyczonych szlaków turystycznych.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział ma charakter informacyjny. Poniżej przedstawiono przykładowe możliwości finansowania wskazanych w podrozdziale 7.3. zadań z uwzględnieniem środków:

- publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

W poszukiwaniu dofinansowania nie można ograniczać się wyłącznie do powszechnie znanych i dostępnych programów. Źródeł należy także szukać w ogłaszanych przez samorządy konkursach na realizację zadań z zakresu edukacji, kultury, promocji, w budżetach tzw. obywatelskich lub partycypacyjnych, a nawet w projektach społecznych dotyczących utworzenia np. klubów seniora, dziennych domów pobytu, przedszkoli, żłobków, gdzie w ramach cross-financingu możliwe jest dostosowanie budynków, w tym zabytkowych do prowadzenia zajęć. Decydując się na złożenie wniosku, należy liczyć się z tym, że w każdym konkursie wniosków z podobnym zakresem działań wpływa dużo, a uzyskanie dofinansowania nie jest łatwe, m.in. ze względu na z góry przydzieloną alokację środków. Ponadto w zdecydowanej większości konkursów wymagany jest wkład własny. W związku z powyższym wnioskodawca z góry powinien zarezerwować określoną pulę środków.

Źródłami wsparcia działań w obszarze kultury w ramach budżetu państwa są:

- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków;
- programy MKiDN;
- Rządowy Program Odbudowy Zabytków;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Fundusz Kościelny.

Wsparcie na zabytki prowadzą również jednostki samorządowe:

- środki własne gminy;
- Urząd Marszałkowski;
- Starostwo Powiatowe.

Na działania związane z ochroną i wykorzystaniem zabytków można pozyskać środki z wielu programów w ramach środków europejskich, m.in. takich jak:

- Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 ;
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Szczegółowe informacje o zasadach i kryteriach możliwości pozyskiwania ww. środków są dostępne na stronach internetowych poświęconych ww. źródłom finansowania. Poniżej scharakteryzowano najbardziej popularne programy pomocowe.

Programy MKiDN 2025

Programy Ministra z zakresu kultury mają na celu dofinansowanie zadań o charakterze projektowym z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego,

podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Dzięki Programom Ministra wsparcie finansowe mogą otrzymać działania z zakresu kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego, obejmujące m.in. szeroko rozumianą edukację, działalność artystyczną, kulturę cyfrową, działania promujące czytelnictwo, a także projekty infrastrukturalne. Na rok 2025 przewidziano nabory m.in. na następujące programy, które nawiązują do wyznaczonych zadań w programie:

- groby i cmentarze wojenne w kraju - celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń;
- kultura ludowa i tradycyjna - celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania;
- miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju - celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości;
- ochrona zabytków - celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne;
- ochrona zabytków archeologicznych - celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest to Program, który wesprze samorządy w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i uchroni przed degradacją i niszczeniem. Program dopuszcza finansowanie obiektów posiadających wpis do ewidencji lub rejestru zabytków i będących w posiadaniu jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjnej podległej jednostce samorządu terytorialnego. Program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie będzie przyznawane na realizację zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Może być przeznaczone na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego albo na udzielenie dotacji samorządowej na takie prace. Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji, a minimalny wkład własny - 2%. Wnioski będą mogły być składane w aplikacji Polski Ład udostępnionej przez BGK, w jednej z trzech kategorii:

- do 150 000 zł;
- do 500 000 zł;
- do 3 500 000 zł.

W ostatnich latach z terenu Gminy Siechnice w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przyznano następujące dotacje:

- Prace zabezpieczające i remontowe budynku gospodarczego nr I w zespole kościelnym - Kościół parafialny św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie, I nabór 2023 r. – 333 200,00 zł;
- Odnowienie tynków i okładzin architektonicznych z uwzględnieniem charakterystycznej kolorystyki budynku Centrum Kultury w Świętej Katarzynie, I nabór 2023 r. – 156 800,00 zł;
- Zabezpieczenie przeciwwilgociowe budynku przedszkola w Żernikach Wrocławskich, I nabór 2023 r. – 686 000,00 zł;
- Wykonanie niezbędnych ekspertyz, badań wraz z wykonaniem dokumentacji dla ZEW KOGENERACJA S.A. zakładu predykcyjnego Elektrociepłowni Czechnica, II nabór 2023 r. – 390 000,00 zł.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz oferuje pożyczki, dotacje oraz inne formy dofinansowania projektów realizowanych m.in. przez samorządy, przedsiębiorstwa, podmioty publiczne, organizacje społeczne a także osoby fizyczne. W sektorze finansów publicznych Narodowy Fundusz jest również największym w Polsce partnerem międzynarodowych instytucji finansowych w obsłudze środków zagranicznych przeznaczonych na ochronę środowiska. NFOŚiGW organizuje również m.in. konkursy dotyczące dofinansowania na prace związane z gruntowymi termomodernizacjami zabytkowych obiektów. Konkursy dotyczą poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, w tym budynków zabytkowych, a także projekty związane z rewaloryzacją cennych, zabytkowych założeń parkowych.

Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Dotacja realizowana jest ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Dolnośląski. Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje dotacje na podstawie art. 74 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Z wnioskiem o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane mogą ubiegać się podmioty posiadające osobowość prawną oraz siedzibę, zakład lub oddział na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne z zastrzeżeniem państwowych instytucji kultury, publicznych szkół oraz uczelni wyższych, uczelni artystycznych oraz innych podmiotów, o których mowa w art. 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. Do udzielenia dotacji nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43. budżetu państwa - wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, w dziale 758 – różne rozliczenia, w rozdziale 75822 – Fundusz Kościelny, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości

narodowych i etnicznych. Maksymalna kwota udzielonej dotacji z Funduszu Kościelnego w roku 2024 nie powinna przekraczać 200.000,00 zł.

Kościelne osoby prawne będą mogły ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację w 2025 r. następujących zadań:

1. Konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo.
2. Wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej.

W ramach zadania 1 dotacje przeznaczone będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

Dotacja celowa przyznawana jest z budżetu województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa dolnośląskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne, kulturowe, naukowe i będących w złym stanie technicznym. O dotację, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Termin składania wniosków w konkursie ogłaszany jest corocznie przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego.

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

Polska w perspektywie unijnej 2021-2027 otrzyma około 76 miliardów euro, z tego 1,673 mld euro przypada na województwo dolnośląskie, plus dodatkowe 556 mln euro z nowego Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Niniejszy dokument będzie podstawą do ubiegania się o dofinansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków w ramach funduszy europejskich. W ramach FE dla Dolnego Śląska 2021-2027 przewidziano również finansowanie na ochronę zabytków wskazując kod 166.

Kod 166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury przypisano do dwóch celów szczegółowych:

- (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;
- (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii.

Wartość alokacji przeznaczona do wykorzystania w perspektywie finansowej 2021-2027 w ramach programu regionalnego wynosi 17 692 410 euro dla celu szczegółowego (vi) oraz 30 093 794 euro w ramach celu szczegółowego (i).

Powyższy kod został przyporządkowany do celów szczegółowych: 4. Infrastruktura społeczna oraz 5. Rozwój terytorialny.

Należy bacznie monitorować informacji na temat ogłoszenia pierwszych konkursów w ramach FE.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Program jest następcą Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko realizowanego w perspektywie finansowej 2014-2020. Jest to program europejski na lata 2021-2027 zarządzany na poziomie krajowym. Przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FENIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet całego programu: 135 mld zł, wkład UE: 111,7 mld zł. Dotację na zabytki będzie można uzyskać na renowację, konserwację, rewaloryzację i restaurację obiektów zabytkowych (w tym pomników) w przypadku gdy nie będą to pojedyncze interwencje, tylko stanowić będą część większego przedsięwzięcia, które wiąże rozwój kultury z rozwojem gospodarczym, włączeniem społecznym i innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub skali lokalnej. W ramach priorytetu 7. Kultura, działania 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej wskazano podstawowe informacje, m.in.:

- cel szczegółowy: EFRR.CP4.VI - Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;
- instytucję pośredniczącą: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- wysokość alokacji UE: 600 000 000,00 EUR;
- zakres interwencji: 166 - ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury;
- działania: obszar 1 - rozwój infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej), obszar 2 - ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego;
- typ beneficjenta: organizacje społeczne i związki wyznaniowe, administracja publiczna, przedsiębiorstwa, kościoły i związki wyznaniowe, jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa;
- maksymalny % poziom dofinansowania UE w projekcie: 79,71%;
- maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + współfinansowanie ze środków krajowych przyznane beneficjentowi przez właściwą instytucję): 100%.

Starostwo Powiatowe we Wrocławiu

Na podstawie Uchwały nr XXII/257/21 Rady Powiatu Wrocławskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. z budżetu samorządu powiatowego dotowane są prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, znajdujących się na stałe w granicach administracyjnych powiatu wrocławskiego. O dofinansowanie ubiegać się może każdy podmiot niezaliczany do sektora finansów publicznych, będący właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może być udzielona w wysokości do 20% nakładów koniecznych wynikających z kosztorysu na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków. Wnioskowana kwota dotacji nie może być niższa niż 10 000 zł i wyższa niż 50 000 zł.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zaplanowane w podrozdziale 7.3. zadania będą możliwe do wykonania od momentu przyjęcia uchwałą przez Radę Gminy niniejszego Programu do końca 2028 r.

Wdrażanie zadań odbędzie się w miarę dostępnych środków i nakładów pracy. Ich realizacja możliwa będzie poprzez zabezpieczenie określonych środków w budżecie gminy. Zadania inwestycyjne dotyczące ochrony zabytków (zabytków będących we własności gminy) powinny być wprowadzone do wieloletniego programu inwestycyjnego gminy. Wyznaczone w Programie zadania powinny być również uwzględnione w innych dokumentach strategicznych i planistycznych gminy. Część wyznaczonych zadań realizowana będzie przez specjalistów w postaci podmiotów zewnętrznych, którzy zostaną wybrani jako Wykonawcy w drodze obowiązujących przepisów prawa.

W art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano na możliwość finansowania przez gminy prac przy obiektach zabytkowych: dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Gmina udziela dotacji na podstawie Uchwały nr XIV/208/25 z dnia 17 kwietnia 2025 r w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków (poprzednio obowiązywała: nr LXXXIII/763/24 z dnia 4 kwietnia 2024 r., nr XLIV/392/21 z dnia 26 sierpnia 2021 r., nr XLII/378/21 z dnia 29 czerwca 2021 r.). Udzielone w poprzednich latach dotacje to:

- 2024 r. – 59 700,00 zł dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie na prace przy kościele pw. Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie;
- 2023 r. – 60 000,00 zł dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie na prace przy kościele pw. Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Świętej Katarzynie.

Dotacja z budżetu Gminy Siechnice na wykonanie prac przy jednym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów koniecznych na te prace. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku gdy beneficjent na prace lub roboty budowlane przy zabytku otrzymuje również inne środki publiczne, kwota dotacji przyznanej z budżetu Gminy wraz z kwotami przyznanymi na ten cel z innych środków publicznych nie może przekroczyć 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. O dotację może ubiegać się każdy podmiot będący właścicielem zabytku, a także podmiot, który do tego zabytku posiada tytuł prawny wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, który złoży wniosek opracowany zgodnie z

wymaganiami, w miejscu i terminie określonym w tym ogłoszeniu. Dotację można uzyskać na prace przy zabytkach, wyłącznie tych, które zlokalizowane są na terenie Gminy Siechnice i wpisane są do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków. Wnioskodawca może równocześnie wystąpić z kilkoma wnioskami o dotację do prac lub robót budowlanych przy więcej niż jednym zabytku. Dotacji udziela Rada Miejska w Siechnicach w trybie uchwały, w ramach środków przeznaczonych na ten cel w budżecie Gminy Siechnice na 2025 r.

Do priorytetowych zadań, jakie będą prowadzone w najbliższych latach należy zaliczyć:

1. Budynek Przedszkola Samorządowego w Żernikach Wrocławskich: źródło finansowania: Rządowy Program Odbudowy Zabytków, przyznanie środków: 07.2023 r., podmiot: Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) w dniu 2024-09-30 udzielił Promesę inwestycyjną nr RPOZ/2022/9711/PolskiŁad, kwota promesy: 686 000,00 zł, nazwa zadania: Zabezpieczenie przeciwwilgociowe budynku przedszkola w Żernikach Wrocławskich, środki własne: 508 703,72 zł, realizacja: 2024-2025.
2. Park w Żernikach Wrocławskich – Rewitalizacja parku w miejscowości Żerniki Wrocławskie, roboty budowlane polegające na remoncie ścieżek pieszych, montażu elementów małej architektury, rozbudowie oświetlenia wraz z zasilającą siecią elektroenergetyczną oraz nasadzenia zieleni parkowej.
3. Cmentarz wiejski w Groblicach, dz. 123 – zagospodarowanie terenu zieleni w miejscu byłego cmentarza przy ul. Pogodnej w miejscowości Groblice.
4. Park Dworski w zespole dworskim w Świętej Katarzynie, ul. Kolejowa – Wykonanie projektu zagospodarowania terenu na działkach nr 785/1, 785/3, 1128 Obręb 0017 Święta Katarzyna, wykonanie utwardzeń terenu (ciągi pieszce, place, miejsca rekreacyjne); montaż małej architektury, uporządkowanie roślinności, nowe nasadzenia oraz pielęgnacja zieleni.
5. Park Dworski w zespole dworskim w Świętej Katarzynie, ul. Kolejowa – Modernizacja placu zabaw NIVEA zlokalizowanego w obrębie parku na działce nr 785/8, obręb Święta Katarzyna.
6. Budynek OSP w Siechnicach: źródło finansowania: Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, przyznanie środków: 08.2022 r., podmiot: Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) w dniu 2022-12-27 udzielił Promesę inwestycyjną nr Edycja3PGR/2021/3977/PolskiŁad, kwota promesy: 1 200 000,00 zł, nazwa zadania: Modernizacja infrastruktury społecznej przez rozbudowę budynku OSP w Siechnicach wraz z zagospodarowaniem terenu, realizacja: 2022-2025, uwaga: dofinansowanie w kwocie 1 200 000, zł dotyczy także budowy nowego budynku OSP, modernizacja budynku istniejącego to kwota 1 156 200,00 zł, można przyjąć, że kwota 600 000 zł z dofinansowania zostanie przeznaczona na modernizację istniejącego budynku OSP.
7. Budynki Elektrociepłowni Czechnica w Siechnicach: źródło finansowania: Rządowy Program Odbudowy Zabytków, przyznanie środków: 10.2023 r., podmiot: Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) w dniu 2025-02-25 udzielił Promesę inwestycyjną nr Edycja2RPOZ/2023/4946/PolskiŁad, kwota promesy: 327 868,80 zł, nazwa zadania: Wykonanie niezbędnych ekspertyz, badań wraz z wykonaniem dokumentacji dla KOGENERACJA S.A. zakładu produkcyjnego Elektrociepłowni Czechnica, dotacja z budżetu Gminy Siechnice 6 691,20 zł, realizacja 2025 r.

Zadania określone w Programie realizowane będą w zdecydowanej większości przez Urząd Gminy oraz w mniejszym stopniu w sposób pośredni lub bezpośredni przez pozostałych interesariuszy, do który w sposób szczególny zaliczyć należy:

- Centrum Kultury w Siechnicach;
- parafie z terenu gminy;
- organizacje pozarządowe i stowarzyszenia z terenu gminy;
- szkoły podstawowe z terenu gminy;
- Starostwo Powiatowe we Wrocławiu;
- Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu;
- Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu;
- właścicieli obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- instytucje odpowiedzialne za przyznawanie dotacji na zabytki.

Wszelkie uzgodnienia dotyczące zabytków będą prowadzone z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zaprezentowane w niniejszym programie informacje powinny zostać na nowo uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju gminy oraz innych dokumentach o charakterze strategicznym i planistycznym gminy, w których będzie podejmowana tematyka dziedzictwa kulturowego.

12. BIBLIOGRAFIA

Literatura:

1. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, F.Sulmierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1884, druk „Wieku” Nowy Świat.
2. Geografia regionalna Polski, J. Kondracki, Warszawa 2009 r., Wyd. Naukowe PWN.
3. Geografia osadnictwa, D. Szymańska, Warszawa 2009 r., Wyd. Naukowe PWN.
4. Mały słownik terminów plastycznych, K. Zwolińska, Z. Malicki, 1993 r., Warszawa, Wyd. Wiedza Powszechna.

Strony internetowe:

www.dane.gov.pl
www.mapy.geoportal.gov.pl
www.wspolrzedne-gps.pl
www.igrek.amzp.pl
www.mapy.amzp.pl
www.maps.arcanum.com
www.ongeo.pl
www.rejestr.io
www.mapio.net
www.mapy.zabytek.gov.pl
www.mkidn.gov.pl
www.isap.sejm.gov.pl

www.samorząd.nid.pl
www.maps.mapywig.org
www.niematerialne.nid.pl
www.openstreetmap.org
www.geoserwis.gdos.gov.pl
www.serwis.wrosip.pl
www.dolnoslaskie.e-mapa.net
www.polska.e-mapa.net
www.niezlomni.com
www.crfop.gdos.gov.pl
www.siechnice.bip.gov.pl
www.siechnice.gmina.pl
www.legendarium.pl

13. SPISY

13.1. Spis tabel

Tabela 1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Siechnice.....	21
Tabela 2. Liczba mieszkańców Gminy Siechnice z podziałem na jednostki	31
Tabela 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	52
Tabela 4. Stanowisko archeologiczne najbardziej zróżnicowane chronologicznie	60
Tabela 5. Zróżnicowanie stanowisk archeologicznych ze względu na określone funkcje.....	60
Tabela 6. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	61
Tabela 7. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków	72
Tabela 8. Charakterystyka obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków	73
Tabela 9. Zabytki we własności Gminy Siechnice.....	79
Tabela 10. Zabytkowe obiekty sakralne.....	82
Tabela 11. Zabytkowe cmentarze	84
Tabela 12. Zabytkowe parki	85
Tabela 13. Zabytkowe budynki rezydencjonalne	86
Tabela 14. Obiekty militarne	87
Tabela 15. Analiza SWOT uwzględniająca dziedzictwo kulturowe gminy.....	101
Tabela 16. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami	105

13.2. Spis rycin

Ryc. 1. Gmina Siechnice na tle kraju	28
Ryc. 2. Gmina Siechnice w układzie gmin sąsiednich	29
Ryc. 3. Gmina Siechnice na tle gmin powiatu wrocławskiego	29
Ryc. 4. Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości w Gminie Siechnice	30
Ryc. 5. Siechnice i okolice w 1933 r.	35
Ryc. 6. Siechnice w XIX w.	36
Ryc. 7. Biestrzyków w XIX w.	36
Ryc. 8. Bogusławice w XIX w.	37
Ryc. 9. Groblice w XIX w.	37
Ryc. 10. Grodziszów w XIX w.	38
Ryc. 11. Kotowice w XIX w.	38
Ryc. 12. Łukaszowice w XIX w.	39
Ryc. 13. Ozorzyce w XIX w.	39

Ryc. 14. Radwanice w XIX w.	40
Ryc. 15. Sulęcín w XIX w.	40
Ryc. 16. Sulimów w XIX w.	41
Ryc. 17. Święta Katarzyna w XIX w.	42
Ryc. 18. Trestno w XIX w.	42
Ryc. 19. Zacharzyce w XIX w.	43
Ryc. 20. Żębice w XIX w.	43
Ryc. 21. Żerniki Wrocławskie w XIX w.	44
Ryc. 22. Ruralistyczny układ przestrzenny Sulimowa	49
Ryc. 23. Obszary AZP na terenie Gminy Siechnice	57
Ryc. 24. Lokalizacja gródka w Biestrzykowie	62
Ryc. 25. Lokalizacja stanowiska w Radwanicach	63
Ryc. 26. Lokalizacja stanowiska w Siechnicach.....	63
Ryc. 27. Etnograficzna mapa Polski	66
Ryc. 28. Legendy o Świętej Katarzynie – rysunki na piasku (screen).....	69
Ryc. 29. Herb Gminy Siechnice	70
Ryc. 30. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru	75
Ryc. 31. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	76

13.3. Spis wykresów

Wyk. 1. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na sektory AZP	58
Wyk. 2. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na miejscowości.....	59
Wyk. 3. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Siechnice	71
Wyk. 4. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowości.....	78
Wyk. 5. Stan zachowania zabytków.....	79

13.4. Spis fotografii

Fot. 1. Układ ruralistyczny Świętej Katarzyny – widok na ulicę Główną	50
Fot. 2. Wnętrze kościoła pw. św. Katarzyny w Świętej Katarzynie.....	53
Fot. 3. Pozostałości nagrobka Johanna Slillera, 1928 r. na cmentarzu w Kotowicach	54
Fot. 4. Zbiory Terra Nostra	64
Fot. 5. Szkoła Podstawowa nr 2 w Siechnicach	81
Fot. 6. Kościół w Żernikach Wrocławskich.....	83
Fot. 7. Cmentarz wiejski w Trestnie.....	84
Fot. 8. Park dworski w Sulimowie.....	86
Fot. 9. Pałac w Łukaszowicach	87
Fot. 10. Schron w Iwinach	89
Fot. 11. Elektrociepłownia „Czechnice” w Siechnicach	90
Fot. 12. Dworzec w Świętej Katarzynie	90
Fot. 13. Reprezentacyjny budynek mieszkalny w Świętej Katarzynie z 2 poł. XIX w., ob. częściowo poczta	91
Fot. 14. Wieża w Biestrzykowie	95
Fot. 15. Kościół w Kotowicach	96
Fot. 16. Kościół w Radwanicach	96
Fot. 17. Pałac w Świętej Katarzynie	97
Fot. 18. Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Świętej Katarzynie	98
Fot. 19. Kościół w Trestnie.....	99
Fot. 20. Epitafium na elewacji kościoła w Trestnie	99
Fot. 21. Zegar słoneczny w Trestnie	100

Fot. 22. Park w Żernikach Wrocławskich.....	100
---	-----

14 ANEKSY

Załącznik 1. Nieruchome zabytki architektury i budownictwa ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
1	Biestrzyków	historyczny układ ruralistyczny wsi		1351 r. – pierwsza wzmianka	
2	Biestrzyków	zagroda	ul. Lipowa 2, ob. ul. Lipowa 1, 1a, 1b, 1c, 1d	k. XIX w.	
3	Biestrzyków	oficyna	ul. Lipowa 2a, ob. ul. Lipowa 1, 1a, 1b, 1c	k. XIX w.	
4	Biestrzyków	budynek mieszkalny	ul. Lipowa 2b, ob. ul. Lipowa 1d	k. XIX w.	
5	Biestrzyków	stajnia	ul. Lipowa 2b, ob. ul. Lipowa 1d	k. XIX w.	
6	Biestrzyków	stodoła	ul. Lipowa 2b, ob. przy ul. Lipowa 1d	XX w.	
7	Biestrzyków	budynek mieszkalny	ul. Lipowa 5 (d. 1)	pocz. XX w.	
8	Biestrzyków	wieża mieszkalna	ul. Lipowa 7a	2 poł. XIV w., k. XVI w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/3915/421 z dn. 01.04.1957 r.
9	Blizanowice	cmentarz wiejski	na pn.-zach. od wsi	ok. 1870 r.	
10	Bogusławice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1245 r. – pierwsza wzmianka	
11	Durok	zespół folwarczny		pocz. XX w.	
12	Durok	rządcówka, ob. budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	1	pocz. XX w.	
13	Durok	obora, ob. budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	1	pocz. XX w.	
14	Durok	chlewnia, ob. stajnia w zespole folwarcznym	1	pocz. XX w.	
15	Durok	stodoła w zespole folwarcznym	1	pocz. XX w.	
16	Groblice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1337 r. – pierwsza wzmianka	
17	Groblice	cmentarz wiejski	dz. 123	ok. 1880 r.	
18	Groblice	budynek mieszkalny	ul. Kotowicka 10 (d. 10)	pocz. XX w.	
19	Groblice	zespół folwarczny	ul. Zachodnia 10	XIX w.	
20	Groblice	budynek mieszkalny, ob. biblioteka	ul. Kotowicka 5 (d. 15)	2 poł. XIX w.	
21	Groblice	rządcówka, ob. budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	ul. Zachodnia 10 (d. 16)	1 poł. XIX w., XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
22	Groblice	budynek mieszkalny	ul. Zachodnia 8 (d. 17)	2 poł. XIX w.	
23	Groblice	budynek mieszkalny	ul. Opolska 24 (d. 36)	pocz. XX w.	
24	Grodziszów	historyczny układ ruralistyczny wsi		1329 r. – pierwsza wzmianka	
25	Grodziszów	cmentarz wiejski	ul. Topolowa, dz. 41/1	k. XIX w.	
26	Grodziszów	budynek mieszkalny	ul. Parkowa 38 (d. 13)	pocz. XX w.	
27	Grodziszów	budynek mieszkalny	ul. Parkowa 39 (d. 8)	2 poł. XIX w., XX w.	
28	Grodziszów	budynek mieszkalny	ul. Parkowa 43 (d. 10)	2 poł. XIX w., XX w.	
29	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 17	ok. poł. XIX w., XX w.	
30	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 16-18, 20-22	pocz. XX w.	
31	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 24-26- 28	pocz. XX w.	
32	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 30-32- 34	pocz. XX w.	
33	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 31	k. XIX w., XX w.	
34	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 36	po poł. XIX w., XX w.	
35	Iwiny	dwór, budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 42 (d. Kościuszki 40/42)	XIX w., XX w.	
36	Iwiny	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 44	pocz. XX w.	
37	Iwiny	Punktu Oporu Piechoty nr 21 w Iwinach tj. zespół fortyfikacji składający się z: dwóch schronów, wartowni umocnień ziemnych oraz zieleni komponowanej będącej nasadzeniami maskującymi	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
38	Iwiny	schron piechoty I w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
39	Iwiny	schron piechoty II w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
40	Iwiny	wartownia I w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
41	Iwiny	wartownia II w zespole fortu	ul. Zacisza, dz. 257/5	1914 r.	
42	Iwiny	miejsce pocmentarne	ul. Sarnia/ul. Radomierzycka	ok. 1880 r.	
43	Kotowice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1245 r. - pierwsza wzmianka	
44	Kotowice	cmentarz wiejski	ul. Cmentarna, dz. 219	ok. 1880 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
45	Kotowice	budynek nadleśnictwa, budynek mieszkalny	ul. Główna 5	2 poł. XIX w.	
46	Kotowice	budynek mieszkalny	ul. Główna 12	2 poł. XIX w.	
47	Kotowice	kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Główna 16	1923 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1261/733/W z dn. 25.11.1997 r.
48	Kotowice	plebania	ul. Główna 16	lata 20., 30. XX w.	
49	Kotowice	budynek mieszkalny	ul. Główna 17	k. XIX w.	
50	Kotowice	zajazd, ob. budynek mieszkalny	ul. Odrzańska 8	ok. poł. XIX w., XX w.	
51	Kotowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 10	k. XIX w.	
52	Kotowice	budynek mieszkalny	ul. Sławna 6 (d. Sławna 2)	1930 r.	
53	Kotowice	budynek mieszkalno- gospodarczy	ul. Spacerowa 25	pocz. XX w.	
54	Kotowice	budynek mieszkalny	ul. Spacerowa 27	pocz. XX w.	
55	Kotowice	budynek mieszkalny	Spacerowa 31	pocz. XX w.	
56	Kotowice	most kolejowy nad Jeziołem Panieńskim	dz., 551, 481 AM-1	1909 r.	
57	Kotowice	zespół śluzy „Ratowice”		1906 r.	
58	Kotowice	wodomistrzówka w zespole śluzy		1909 r.	
59	Kotowice	most drogowy nad śluzą w zespole śluzy		ok. 1906 r.	
60	Kotowice	śluzą pociągowa w zespole śluzy		ok. 1906 r.	
61	Łukaszowice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1282 r. – pierwsza wzmianka	
62	Łukaszowice	zespół pałacowy		1 poł. XIX w.	
63	Łukaszowice	budynek gospodarczy	ul. Okrzei 19 (d.19)	pocz. XX w.	
64	Łukaszowice	budynek mieszkalny	ul. Okrzei 19 (d.19)	1884 r.	
65	Łukaszowice	oficyna mieszkalna w zespole pałacowym, ob. budynek mieszkalny	ul. Okrzei 27 (d. 27)	pocz. XX w.	
66	Łukaszowice	oficyna mieszkalna w zespole pałacowym, ob. budynek mieszkalny	ul. Okrzei 28 (d. 28)	pocz. XX w.	
67	Łukaszowice	pałac w zespole pałacowym, zootechniczny zakład doświadczalny, ob. budynek mieszkalny	ul. Okrzei 16 (d. 31)	1836 r., 1918 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
68	Łukaszowice	obora dworska w zespole pałacowym, ob. budynek gospodarczy	ul. Okrzei przy nr 18	1924-1925 r.	
69	Łukaszowice	park pałacowy w zespole pałacowym, ob. park	ul. Okrzei	poł. XIX w.	
70	Ozorzyce	historyczny układ ruralistyczny wsi		1155 r. – pierwsza wzmianka	
71	Ozorzyce	budynek gospodarczy	ul. Krasińskiego 3	k. XIX w.	
72	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 3	1 poł. XIX w., XX w.	
73	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 8	2 poł. XIX w., XX w.	
74	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 14	1 poł. XIX w.	
75	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 15	pocz. XX w.	
76	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 18	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.	
77	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 20	2 poł. XIX w., XX w.	
78	Ozorzyce	budynek mieszkalny	ul. Krasińskiego 24	2 poł. XIX w., XX w.	
79	Ozorzyce	transformator	ul. Krasińskiego przy nr 4	ok. 1910-1915 r.	
80	Radomierzyce	fort piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	
81	Radomierzyce	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	
82	Radomierzyce	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	
83	Radomierzyce	wartownia I w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	
84	Radomierzyce	wartownia II w zespole fortu piechoty nr 18	dz. 49/185	1914 r.	
85	Radomierzyce	fort piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	
86	Radomierzyce	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	
87	Radomierzyce	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	
88	Radomierzyce	wartownia I w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	
89	Radomierzyce	wartownia II w zespole fortu piechoty nr 18a	ul. Żernicka, dz. 51/13	1914 r.	
90	Radwanice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1353 r. – pierwsza wzmianka	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
91	Radwanice	kościół par. MB Różańcowej	ul. Kościelna 8	1937 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1262/732/W z dn. 24.11.1997 r.
92	Radwanice	cmentarz wiejski	w centrum d. wsi Solniki	ok. 1870 r.	
93	Radwanice	park dworski	ul. Parkowa	XVIII-XIX w.	
94	Radwanice	fort piechoty nr 23	ul. Kościelna	1914 r.	
95	Radwanice	schron piechoty I w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/8	1914 r.	
96	Radwanice	schron piechoty II w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/1	1914 r.	
97	Radwanice	wartownia w zespole fortu piechoty nr 23	ul. Kościelna, dz. 72/8-10	1914 r.	
98	Radwanice	budynek mieszkalny	ul. Szkolna 4	pocz. XX w.	
99	Radwanice	budynek mieszkalny	ul. Szkolna 7	ok. poł. XIX w., XX w.	
100	Radwanice	szkoła	ul. Szkolna 14a (d. Szkolna 16)	pocz. XX w.	
101	Siechnice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1253 r. – pierwsza wzmianka	
102	Siechnice	cmentarz wiejski	za wsią dz. 141	1920-1930 r.	
103	Siechnice	kaplica cmentarna	za wsią	ok. 1930 r.	
104	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Fabryczna 6	1 poł. XIX w.	
105	Siechnice	zespół elektrociepłowni „Czechnica”	ul. Fabryczna 22	1909 – 1959 r.	
106	Siechnice	budynek administracyjny główny w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1925 r.	
107	Siechnice	budynek pompowni wody sieciowej w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	1925 – 1926 r.	
108	Siechnice	budynek turbogeneratorów I i II w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1925 r.	
109	Siechnice	budynek turbogenerators III w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1925 r.	
110	Siechnice	budynek kotłowni + szatnie w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1926 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
111	Siechnice	budynek młynowni węgla surowego w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna	ok. 1925 r.	
112	Siechnice	budynek nastawni rozdzielni napowietrznej w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna	ok. 1925 r.	
113	Siechnice	budynek zmiękczałni wody w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1925 r.	
114	Siechnice	budynek warsztatów mechanicznych w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22	ok. 1930 r.	
115	Siechnice	magazyny + laboratorium w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22d	ok. 1926 r.	
116	Siechnice	budynek przychodni i stołówki w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22c	ok. 1925 r.	
117	Siechnice	budynek straży pożarnej w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22b	ok. 1925 r.	
118	Siechnice	budynek wartowni w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna	ok. 1920 r.	
119	Siechnice	komin (czynny) w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1930 r.	
120	Siechnice	komin (nieczynny) w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1930 r.	
121	Siechnice	chłodnia kominowa w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22a	ok. 1935 r.	
122	Siechnice	dom mieszkalno- pracowniczy w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22/2	lata 20-30. XX w.	
123	Siechnice	dom mieszkalno- pracowniczy w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22/5 (d. 22/2 IV)	lata 20-30. XX w.	
124	Siechnice	dom mieszkalno- pracowniczy w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22/3	lata 20-30. XX w.	
125	Siechnice	dom mieszkalno- pracowniczy w zespole elektrociepłowni	ul. Fabryczna 22 (d. 22/IV)	lata 20-30. XX w.	
126	Siechnice	zespół stacji kolejowej	ul. Kolejowa	pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
127	Siechnice	budynek dworca wraz z częścią magazynową, pomocniczą i drewnianą wiatą	ul. Kolejowa 4, 4a, 4b	pocz. XX w.	
128	Siechnice	budynek d. wc w zespole stacji kolejowej	ul. Kolejowa	pocz. XX w.	
129	Siechnice	nastawnia Si w zespole stacji kolejowej	ul. Kolejowa	pocz. XX w.	
130	Siechnice	d. budynek pracowników kolei w zespole stacji kolejowej	ul. Kolejowa 2	pocz. XX w.	
131	Siechnice	budynek gospodarczy w zespole stacji kolejowej	ul. Kolejowa 2	pocz. XX w.	
132	Siechnice	budynek mieszkalny - willa	ul. św. Katarzyny 4 (d. ul. Kolejowa 10)	1920 – 1925 r.	
133	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Opolska 5	XIX w., XX w.	
134	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Opolska 7	pocz. XX w.	
135	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Opolska 14	kon. XIX w.	
136	Siechnice	budynek mieszkalno-gospodarczy	ul. Opolska 19	2 poł. XIX w., XX w.	
137	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Piastów Śląskich 2 (d. ul. Świerczewskiego 2)	pocz. XX w.	
138	Siechnice	budynek gospodarczy	ul. Piastów Śląskich 2 (d. ul. Świerczewskiego 2)	pocz. XX w.	
139	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Piastów Śląskich 3 (d. ul. Świerczewskiego 3)	2 poł. XIX w.	
140	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Piastów Śląskich 7 (d. ul. Świerczewskiego 7)	pocz. XX w.	
141	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Piastów Śląskich 16 (d. ul. Świerczewskiego 16)	XIX, XX w.	
142	Siechnice	budynek mieszkalny - willa	ul. Piastów Śląskich 37 (d. ul. Świerczewskiego 37)	ok. 1910-1915 r.	
143	Siechnice	budynek mieszkalny	ul. Piastów Śląskich 39 (d. ul. Świerczewskiego 39)	XIX/XX w.	
144	Siechnice	zespół budowlany dawnego Instytutu Hodowli Zwierząt	ul. Księżnej Anny z Przemysławów 6 (d. ul. Świerczewskiego 40)	1 poł. XX w.	
145	Siechnice	gimnazjum w zespole IHZ, ob. szkoła podstawowa nr 2	ul. Księżnej Anny z Przemysławów 6 (d. ul. Świerczewskiego 40)	po 1926 r.	
146	Siechnice	budynek mieszkalny w zespole IHZ	ul. Księżnej Anny z Przemysławów 1, 1a (d. ul. Świerczewskiego 40/2)	ok. 1910-1920 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
147	Siechnice	budynek mieszkalny w zespole IHZ	ul. Gimnazjalna 7 (d. ul. Świerczewskiego 40/3)	ok. 1910-1920 r.	
148	Siechnice	dwór (oficyna mieszkalna w zespole IHZ)	ul. Księżnej Anny z Przemysławów 7 (d. ul. Świerczewskiego 40/4)	1790 r., 1 poł. XIX w., XX w., 1923 r.	
149	Siechnice	budynek mieszkalny w zespole IHZ	ul. Gimnazjalna 11 (d. ul. Świerczewskiego 40/5/7)	ok. 1910-1920 r.	
150	Siechnice	budynek mieszkalny w zespole IHZ	ul. Gimnazjalna 6 (d. ul. Świerczewskiego 40/8)	ok. 1910-1920 r.	
151	Siechnice	remiza OSP	ul. Piastów Śląskich 26 (d. ul. Świerczewskiego)	pocz. XX w.	
152	Smardzów	zespół folwarczny	ul. Kwiatowa (d. ul. Polna)		
153	Smardzów	rządcówka, ob. budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	ul. Kwiatowa 4 (d. ul. Polna 8)	1 ćw. XX w.	
154	Smardzów	obora w zespole folwarcznym	ul. Kwiatowa (d. ul. Polna)		
155	Sulęcín	historyczny układ ruralistyczny wsi			
156	Sulęcín	cmentarz wiejski	na zach. od wsi, dz. 21	ok. 1880 r.	
157	Sulęcín	szkoła, późn. Świetlica, ob. budynek mieszkalny	ul. Klonowa 3 (d. 3)	1903 r.	
158	Sulęcín	budynek mieszkalny	ul. Akacyjowa 23 (d. 6)	2 poł. XIX w.	
159	Sulęcín	budynek mieszkalny	ul. Akacyjowa 34, 36 (d. 9)	1904 r.	
160	Sulęcín	budynek mieszkalny	al. Lipowa 6 (d. 14)	2 poł. XIX w., XX w.	
161	Sulimów	historyczny układ ruralistyczny wsi		1339 r. – pierwsza wzmianka	
162	Sulimów	kościół fil. św. Franciszka z Asyżu	Dz. 150	1805-1806 r., 1847 r., 1889 r., 1903 r.	
163	Sulimów	cmentarz parafialny		1805 r.	
164	Sulimów	zespół dworski	ul. Kochanowskiego	XIX w.	
165	Sulimów	dwór w zespole dworskim	ul. Kochanowskiego 24/3	przed 1826 r., 4 ćw. XIX w.	
166	Sulimów	park dworski w zespole dworskim		XIX w.	
167	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 2	2 poł. XIX w., XX w.	
168	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 15	kon. XIX w.	
169	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 25	kon. XIX w., pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
170	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 26	XIX/XX w.	
171	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 30	XIX/XX w.	
172	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 31	2 poł. XIX w., XX w.	
173	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 32	XIX/XX w.	
174	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 34	pocz. XX w.	
175	Sulimów	pastorówka, ob. budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 35	4 ćw. XIX w.	
176	Sulimów	budynek mieszkalny	ul. Kochanowskiego 37	pocz. XX w.	
177	Święta Katarzyna	historyczny układ ruralistyczny wsi		1257 r. – pierwsza wzmianka	
178	Święta Katarzyna	zespół kościelny	ul. Sienkiewicza 21	2 poł. XIII w. – l. 30. XX w.	
179	Święta Katarzyna	kościół par. św. Katarzyny w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	2 poł. XIII w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1263/197 z dn. 31.05.1950 r.
180	Święta Katarzyna	cmentarz katolicki w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	2 poł. XVIII w.	
181	Święta Katarzyna	mur obronny cmentarza w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	1 poł. XVII w.	
182	Święta Katarzyna	plebania w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	ok. 1900-1920 r.	
183	Święta Katarzyna	budynek gospodarczy I w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	2 poł. XIX w.	
184	Święta Katarzyna	budynek gospodarczy II w zespole kościelnym	ul. Sienkiewicza 21	lata 20., 30. XX w.	
185	Święta Katarzyna	cmentarz parafialny	ul. Bukowa, na pn.-zach. od wsi	1870-1880 r.	
186	Święta Katarzyna	zespół dworca kolejowego pkp	ul. Kolejowa	XIX/XX w.	
187	Święta Katarzyna	dworzec kolejowy z wiatą w zespole dworca kolejowego pkp	ul. Kolejowa 3	XIX/XX w.	
188	Święta Katarzyna	budynek kolejowy w zespole dworca kolejowego pkp	ul. Kolejowa dz. 63/8	XIX/XX w.	
189	Święta Katarzyna	budynek wc w zespole dworca kolejowego pkp	ul. Kolejowa dz. 63/9	XIX/XX w.	
190	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 1	ok. 1920 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
191	Święta Katarzyna	willa	ul. Dąbrowskiego 6	ok. 1925 r.	
192	Święta Katarzyna	Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Zgrom. Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej:	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80. XIX w. – 1925 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
193	Święta Katarzyna	Dom Pomocy Społecznej w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80., 90. XIX w., ok. 1900 r., 1925 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
194	Święta Katarzyna	kaplica Chrystusa Dobrego Pasterza w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	1905 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
195	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny Sióstr Pasterek w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	1925 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
196	Święta Katarzyna	pralnia, późn. obora ob. budynek gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 80., 90. XIX w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
197	Święta Katarzyna	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	ul. Dąbrowskiego 8	lata 90. XIX w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
198	Święta Katarzyna	kaplica cmentarna na d. cmentarzu przyklasztornym w zespole Sióstr Pasterek Opatrzności Bożej	przy drodze na Żerniki	2 poł. XIX w., XX w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1264/655/W z dn. 05.07.1991 r.
199	Święta Katarzyna	park pałacowy	ul. Główna	2 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
200	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 1	kon. XIX w., pocz. XX w.	
201	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 3	pocz. XX w.	
202	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 5	XIX/XX w.	
203	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 8	pocz. XX w.	
204	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 15	ok. 1915-1920 r.	
205	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 21	pocz. XX w.	
206	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 25	1910-1915 r.	
207	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny, ob. poczta	ul. Główna 32	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	
208	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 34	pocz. XX w.	
209	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 56	1902 r.	
210	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 72	XIX w., XX w.	
211	Święta Katarzyna	klasztor siostr św. Elżbiety, ob. ośrodek zdrowia	ul. Główna 74	XIX/XX w.	
212	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 76	1909 r.	
213	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 78	XIX/XX w.	
214	Święta Katarzyna	urząd gminy, ob. Centrum kultury	ul. Główna 82	ok. poł. XIX w., XX w.	
215	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 86	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	
216	Święta Katarzyna	budynek mieszkalno- usługowy	ul. Główna 88	1887 r.	
217	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 90	kon. XIX w., XX w.	
218	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 96, 96B	k. XIX w., XX w.	
219	Święta Katarzyna	wozownia, ob. budynek gospodarczy	ul. Główna 96, 96B	XIX w.	
220	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 102	2 poł. XIX w., XX w.	
221	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 104	2 poł. XIX w., XX w.	
222	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Główna 108	pocz. XX w.	
223	Święta Katarzyna	budynek gospodarczy	ul. Główna 108	pocz. XX w.	
224	Święta Katarzyna	budynek gospodarczy, sklep, ob. budynek mieszkalny	ul. Główna 108	pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
225	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 1	pocz. XX w.	
226	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 5 (d. ul. Kolejowa 3)	XIX/XX w.	
227	Święta Katarzyna	zespół dworski	ul. Powstańców Śl.	XIX/XX w.	
228	Święta Katarzyna	dwór w zespole dworskim	ul. Powstańców Śl. 7	pocz. XIX w., XX w.	
229	Święta Katarzyna	park dworski w zespole dworskim	ul. Kolejowa	XIX w.	
230	Święta Katarzyna	dom ludowy, późn. klub i biblioteka, ob. ośrodek badań OIKOS	ul. Powstańców Śl. 8	pocz. XX w.	
231	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 11	kon. XIX w., XX w.	
232	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 13	pocz. XX w.	
233	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 15	2 poł. XIX w., XX w.	
234	Święta Katarzyna	wozownia, ob. budynek gospodarczy	ul. Powstańców Śl. 15	XIX w.	
235	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 23	pocz. XIX w., pocz. XX w.	
236	Święta Katarzyna	budynek mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 27	XIX w., pocz. XX w.	
237	Święta Katarzyna	willa	ul. Strażacka 7 (d. ul. Strażacka 1)	pocz. XX w.	
238	Trestno	historyczny układ ruralistyczny wsi		1216 r. – pierwsza wzmianka	
239	Trestno	kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP	ul. Nadodrzańska, dz. 8	1934 r., 2010 r.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1265/731/W z dn. 20.11.1997 r.
240	Trestno	cmentarz katolicki przy kościele fil. Niepokalanego Poczęcia NMP	ul. Nadodrzańska , dz. 8	XIII-XV w.?	wpis do rejestru zabytków pod nr A/1265/731/W z dn. 20.11.1997 r.
241	Trestno	cmentarz wiejski	ul. Nadodrzańska, dz. 4/50	przed 1845 r.	
242	Trestno	kaplica grobowa na cmentarzu wiejskim	ul. Nadodrzańska	XIX/XX w.	
243	Trestno	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 22 (d. 21)	pocz. XX w.	
244	Zacharzyce	historyczny układ ruralistyczny wsi		1305 r. – pierwsza wzmianka	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
245	Zacharzyce	park krajobrazowy		XVIII-XIX w.	
246	Zacharzyce	rządówka, ob. dom mieszkalny	ul. Robotnicza 4 (d. ul. Kościuszki 2a)	2 poł. XIX w., XX w.	
247	Zacharzyce	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 9	XIX w., XX w.	
248	Zacharzyce	fort piechoty nr 22	ul. Orzechowa/ ul. Jabłeczna	1914 r.	
249	Zacharzyce	schron piechoty I w forcie piechoty nr 22	ul. Jabłeczna 19, dz. 147/4	1914 r.	
250	Zacharzyce	schron piechoty II w forcie piechoty nr 22	ul. Orzechowa, dz. 3/121	1914 r.	
251	Zacharzyce	wartownia I w forcie piechoty nr 22	ul. Jabłeczna 20, dz. 3/114	1914 r.	
252	Zacharzyce	wartownia II w forcie piechoty nr 22	ul. Orzechowa 11, dz. 3/54	1914 r.	
253	Zębice	historyczny układ ruralistyczny wsi		1251 r. – pierwsza wzmianka	
254	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 2	k. XIX w., XX w.	
255	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 7	2 poł. XIX w., XX w.	
256	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 8-10 (d. ul. Prusa 10)	2 poł. XIX w., XX w.	
257	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 13	ok. poł. XIX w., XX w.	
258	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 20	2 poł. XIX w., XX w.	
259	Zębice	budynek mieszkalny	ul. Prusa 22	2 poł. XIX w.	
260	Zębice	budynek toalet na terenie stacji PKP	dz. 155/2	1 ćw. XX w.	
261	Żerniki Wrocławskie	historyczny układ ruralistyczny wsi		1287 r. – pierwsza wzmianka	
262	Żerniki Wrocławskie	kościół par. Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Wrocławska 1	ok. 1930 r.	
263	Żerniki Wrocławskie	cmentarz wiejski	ul. Długosza/Wrocławska	1860-1870 r.	
264	Żerniki Wrocławskie	park dworski, ob. osiedlowy		2 poł. XIX w.	wpis do rejestru zabytków pod nr A/3916/690/W z dn. 23.08.1994 r.
265	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Błotna 1	ok. 1915 r.	
266	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Długosza 4	lata 20., 30. XX w.	
267	Żerniki Wrocławskie (d. pod miejscowością Smardzów)	zespół stacji kolejowej	ul. Kolejowa	XIX/XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres	Datowanie	Uwagi
268	Żerniki Wrocławskie (d. pod miejscowością Smardzów)	budynek dworca wraz z częścią magazynową	ul. Kolejowa, działka nr 185/5	XIX/XX w.	
269	Żerniki Wrocławskie (d. pod miejscowością Smardzów)	budynek mieszkalny I	ul. Kolejowa 1 działka nr 185/5	XIX/XX w.	
270	Żerniki Wrocławskie (d. pod miejscowością Smardzów)	budynek mieszkalny II	ul. Kolejowa 2/1, 2/2 działka nr 185/2	XIX/XX w.	
271	Żerniki Wrocławskie	przedszkole	ul. Kolejowa 2	pocz. XX w.	
272	Żerniki Wrocławskie	szkoła	ul. Kolejowa 7a	ok. 1920 r.	
273	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 17 (d. ul. Kolejowa 9)	pocz. XX w.	
274	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 14	pocz. XX w.	
275	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 16	ok. 1920 r.	
276	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 18	k. XIX w.	
277	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 3	kon. XIX w., XX w.	
278	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 6		
279	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 12	kon. XIX w., XX w.	
280	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 17	1911 r.	
281	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 39	lata 20., 30. XX w.	
282	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska 41	lata 20. XX w.	
283	Żerniki Wrocławskie	budynek mieszkalny	dz. 185/5 AM-2		
284	Żerniki Wrocławskie	fort piechoty nr 19	ul. Strzelińska, dz. 406/2	1914 r.	
285	Żerniki Wrocławskie	schron piechoty I w forcie piechoty nr 19	ul. Strzelińska, dz. 406/2	1914 r.	
286	Żerniki Wrocławskie	schron piechoty II w forcie piechoty nr 19	ul. Strzelińska, dz. 406/2	1914 r.	
287	Żerniki Wrocławskie	wartownia w forcie piechoty nr 19	ul. Strzelińska, dz. 406/2	1914 r.	

Źródło: Gminna ewidencja zabytków

Załącznik 2. Nieruchome zabytki archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
1	Mokry Dwór	80-29	1	76	śląd osadnictwa – neolit-epoka brązu	
2	Mokry Dwór	80-29	2	77	śląd osadnictwa – późne średniowiecze	Brak lokalizacji
3	Trestno	80-29	1	78	śląd osadnictwa - neolit	
4	Trestno	80-29	2	79	osada – XIV-XV w.	
5	Trestno	80-29	3	80	osada – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
6	Trestno	80-29	4	81	osada – XIV-XV w.	
7	Biestrzyków	81-28	1	54	gródek stożkowaty? – późne średniowiecze	Wpis do rejestru zabytków pod nr 12/Arch/2001 z 2001-07-23 z dn. 23.07.2001
8	Biestrzyków	81-28	2	55	osada - późne średniowiecze	
9	Biestrzyków	81-28	3	56	osada – kultura przeworska osada – późne średniowiecze	
10	Biestrzyków	81-28	4	57	śląd osadnictwa – okres lateński faza D (kultura przeworska) śląd osadnictwa – późne średniowiecze śląd osadnictwa - pradzieje	
11	Biestrzyków	81-28	5	58	śląd osadnictwa – pradzieje osada – późne średniowiecze	
12	Żerniki Wrocławskie	81-28	9	59	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – kultura łużycka	
13	Radomierzyce	81-28	1	60	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze	
14	Mokry Dwór	81-29	1	3	osada – epoka brązu (kultura łużycka)	
15	Mokry Dwór	81-29	2	4	Osada – epoka brązu (kultura łużycka)	
16	Radwanice	81-29	1	5	śląd osadnictwa - neolit	
17	Radwanice	81-29	2	6	śląd osadnictwa – neolit osada – epoka brązu – (kultura łużycka) cmentarzysko ciałopalne – kultura łużycka osada – okres wpływów przedrzymski (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	Wpis do rejestru zabytków pod nr 354/Arch z 1968-04-05 z dn. 05.04.1968

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					grób szkieletowy - okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa - okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
18	Radwanice	81-29	3	7	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – neolit (kultura ceramiki sznurowej) osada – epoka brązu (kultura łużycka) ślad osadnictwa – okres halsztacki D-Lt (kultura pomorska) osada – okres przedrzymski (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – wczesne średniowiecze	
19	Radwanice	81-29	4	8	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – epoka brązu ślad osadnictwa – okres lateński (kultura celtycka) ślad osadnictwa – okres przedrzymski (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – wczesne średniowiecze osada – późne średniowiecze	
20	Radwanice	81-29	5	9	osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych) osada – neolit osada- okres przedrzymski (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska), II-IV w ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
21	Radwanice	81-29	6	10	osada – okres przedrzymski (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich faza C2 (kultura przeworska)	
22	Radwanice	81-29	7	11	ślad osadnictwa – epoka kamienia	Brak lokalizacji
23	Radwanice	81-29	8	12	grodzisko – późne średniowiecze	Brak lokalizacji
24	Radwanice	81-29	9	13	osada – neolit osada – okres przedrzymski-okres rzymski (kultura przeworska)	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					osada – późne średniowiecze	
25	Radwanice	81-29	10	14	osada – epoka brązu III-IV (kultura łużycka) osada – faza C1 (kultura przeworska) osada – okres wpływów rzymskich faza C (kultura przeworska) ślad osadnictwa – pradzieje osada – późne średniowiecze	
26	Radwanice	81-29	11	15	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
27	Radwanice	81-29	12	16	ślad osadnictwa – późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – XII-XIII w.	
28	Radwanice	81-29	13	17	ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
29	Radwanice	81-29	14	18	ślad osadnictwa – późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
30	Radwanice	81-29	15	19	ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich faza D (kultura przeworska)	
31	Radwanice	81-29	16	20	osada – okres lateński osada – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – późne średniowiecze	
32	Radwanice	81-29	17	21	ślad osadnictwa – późne średniowiecze ślad osadnictwa – okres nowożytny	
33	Siechnice	81-29	2	22	cmentarzysko ciałopalne – V epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – pradzieje osada – późne średniowiecze	
34	Siechnice	81-29	3	23	cmentarzysko ciałopalne – okres halsztacki-okres lateński (kultura pomorska) osada – pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					osada – wczesne średniowiecze faza starsza ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
35	Siechnice	81-29	5	24	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
36	Siechnice	81-29	7	25	osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych) osada – młodszy okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
37	Siechnice	81-29	8	26	osada – późne średniowiecze	
38	Siechnice	81-29	9	27	osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych) ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
39	Siechnice	81-29	10	28	ślad osadnictwa – neolit osada – okres wpływów rzymskich faza D (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
40	Siechnice	81-29	11	29	ślad osadnictwa – neolit osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
41	Siechnice	81-29	12	30	osada – późne średniowiecze	
42	Iwiny	81-29	1	31	osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych faza lubońska osada – epoka brązu (kultura łużycka) osada – I w p. n. e. (kultura przeworska) osada – wczesne średniowiecze, XIII w.)	
43	Iwiny	81-29	2	32	cmentarzysko szkieletowe - ?	Brak lokalizacji
44	Iwiny	81-29	3	33	osada – okres halsztacki (kultura łużycka)	
45	Iwiny	81-29	4	34	osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych) osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich faza C1, C2 (kultura przeworska) osada – późne średniowiecze	
46	Iwiny	81-29	5	35	osada – koniec epoki kamienia- początek epoki brązu	
47	Iwiny	81-29	6	36	ślad osadnictwa – neolit (kultura cyklu wstęgowego) osada – późne średniowiecze	
48	Iwiny	81-29	7	37	osada - pradzieje	
49	Iwiny	81-29	8	38	ślad osadnictwa – pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					osada – późne średniowiecze	
50	Iwiny	81-29	9	39	osada – młodszy okres przedrzymski-okres rzymski faza C1, C2 (kultura przeworska)	
51	Iwiny	81-29	10	40	osada – neolit ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
52	Iwiny	81-29	11	41	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – VII-VIII w. ślad osadnictwa – X-XII w., późne średniowiecze	
53	Iwiny	81-29	12	42	osada – okres wpływów rzymskich faza D (kultura przeworska)	
54	Smardzów	81-29	1	43	ślad osadnictwa – neolit osada – V epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – okres wpływów rzymskich faza B2 (kultura przeworska), okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska), późne średniowiecze	
55	Smardzów	81-29	2	44	ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich faza D (kultura przeworska)	
56	Smardzów	81-29	3	45	ślad osadnictwa – epoka kamienia-I epoka brązu ślad osadnictwa – neolit osada – okres halsztacki (kultura łużycka) ślad osadnictwa – kultura łużycka	
57	Smardzów	81-29	4	46	ślad osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
58	Smardzów	81-29	5	47	ślad osadnictwa – późne średniowiecze	Brak lokalizacji
59	Smardzów	81-29	6	48	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
60	Żerniki Wrocławskie	81-29	1	49	cmentarzysko ciałopalne – III epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka)	
61	Żerniki Wrocławskie	81-29	2	50	osada – V epoka brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
62	Żerniki Wrocławskie	81-29	3	51	ślad osadnictwa - pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
63	Żerniki Wrocławskie	81-29	4	52	osada – okres wpływów rzymskich faza C (kultura przeworska)	
64	Żerniki Wrocławskie	81-29	5	53	osada – X-XI w.	
65	Żerniki Wrocławskie	81-29	6	54	ślad osadnictwa – 1847 r.	
66	Żerniki Wrocławskie	81-29	7	55	osada – pradzieje ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
67	Żerniki Wrocławskie	81-29	8	56	osada – pradzieje osada – późne średniowiecze	
68	Zacharzyce	81-29	1	75	ślad osadnictwa – okres halsztacki (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
69	Święta Katarzyna	81-29	2	77	ślad osadnictwa - neolit	
70	Święta Katarzyna	81-29	3	78	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – I epoka brązu	Brak lokalizacji
71	Święta Katarzyna	81-29	4	79	ślad osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
72	Święta Katarzyna	81-29	5	80	ślad osadnictwa - neolit	
73	Święta Katarzyna	81-29	6	81	osada – epoka kamienia – I epoka brązu osada – III epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – wczesne średniowiecze	
74	Zacharzyce	81-29	2	82	ślad osadnictwa – pradzieje	
75	Święta Katarzyna	81-29	7	83	osada – okres przedrzymski (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
76	Święta Katarzyna	81-29	8	84	osada – późne średniowiecze	
77	Święta Katarzyna	81-29	9	85	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich faza D (kultura przeworska) ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
78	Święta Katarzyna	81-29	10	86	osada – późne średniowiecze	
79	Święta Katarzyna	81-29	11	87	osada – pradzieje ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – późne średniowiecze	
80	Święta Katarzyna	81-29	12	88	osada – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
81	Święta Katarzyna	81-29	13	89	osada – okres wpływów rzymskich faza C-D (kultura przeworska)	
82	Radwanice	81-29	18	94	osada – późne średniowiecze	
83	Kotowice	81-30	3	54	osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – wczesne średniowiecze osada – pradzieje śląd osadnictwa – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – wczesne średniowiecze-IX-XI w.	
84	Kotowice	81-30	4	55	osada – neolit osada – epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – wczesne średniowiecze osada – IX-I p. X w.	
85	Kotowice	81-30	5	56	osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze osada – IX-1 p. X w.	
86	Kotowice	81-30	6	57	śląd osadnictwa - ?	
87	Kotowice	81-30	7	58	śląd osadnictwa - ?	
88	Kotowice	81-30	8	59	śląd osadnictwa - ?	
89	Kotowice	81-30	9	60	cmentarzysko szkieletowe – XI w.	Brak lokalizacji
90	Kotowice	81-30	10	61	grodzisko	Brak lokalizacji
91	Kotowice	81-30	11	62	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze faza starsza	
92	Siechnice	81-30	1	63	osada – epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
93	Siechnice	81-30	19	64	śląd osadnictwa - pradzieje	
94	Siechnice	81-30	20	65	osada – pradzieje osada – kultura pucharów lejkowatych osada – V okres epoki brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) śląd osadnictwa – X-XI w. śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
95	Siechnice	81-30	21	66	śląd osadnictwa – neolit osada – II-I w p. n. e.- IV w. śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze (IX-Xw.)	
96	Siechnice	81-30	22	67	śląd osadnictwa – pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze faza starsza	
97	Siechnice	81-30	23	68	śląd osadnictwa - pradzieje	
98	Blizanowice	81-30	1	70	osada - średniowiecze	
99	Blizanowice	81-30	2	71	osada – pradzieje osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) osada – epoka brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) osada – wczesne średniowiecze osada – późne średniowiecze	
100	Bogustawice	82-29	1	1	śląd osadnictwa - pradzieje	
101	Łukaszowice	82-29	1	6	śląd osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
102	Łukaszowice	82-29	2	7	osada – kultura łużycka śląd osadnictwa – kultura przeworska śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze	
103	Łukaszowice	82-29	3	8	śląd osadnictwa – kultura przeworska faza D śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
104	Łukaszowice	82-29	4	9	śląd osadnictwa – pradzieje osada – kultura łużycka	
105	Ozorzyce	82-29	1	22	śląd osadnictwa – epoka brązu	
106	Ozorzyce	82-29	2	23	cmentarzysko – I okres epoki brązu (kultura unietycka)	
107	Ozorzyce	82-29	3	24	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze faza młodsza śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
108	Ozorzyce	82-29	4	25	śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
109	Prawocin	82-29	2	26	osada – kultura łużycka śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze późna faza	
110	Prawocin	82-29	3	27	śląd osadnictwa - pradzieje	
111	Siechnice	82-29	4	28	osada – kultura łużycka śląd osadnictwa - pradzieje	
112	Siechnice	82-29	14	29	osada – kultura łużycka osada – kultura przeworska śląd osadnictwa pradzieje	
113	Siechnice	82-29	15	30	śląd osadnictwa – okres halsztacki (kultura łużycka) śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - średniowiecze	
114	Sulęcín	82-29	1	31	cmentarzysko szkieletowe – epoka brązu (kultura unietycka)	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
115	Sulęcín	82-29	2	32	śląd osadnictwa – kultura przeworska cmentarzysko ciałopalne – wczesne średniowiecze	
116	Sulęcín	82-29	3	33	cmentarzysko ciałopalne – okres późnolateński (kultura przeworska)	
117	Sulęcín	82-29	4	34	cmentarzysko ciałopalne – kultura łużycka śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - średniowiecze	
118	Sulęcín	82-29	5	35	śląd osadnictwa – wczesna epoka brązu śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	Brak lokalizacji
119	Sulęcín	82-29	6	36	osada - neolit	Brak lokalizacji
120	Sulęcín	82-29	7	37	śląd osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
121	Sulęcín	82-29	8	38	grób ciałopalny – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	Brak lokalizacji
122	Sulęcín	82-29	9	39	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze młode fazy śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
123	Sulęcín	82-29	10	40	śląd osadnictwa – kultura przeworska śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
124	Sulęcín	82-29	11	41	śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
125	Sulęcín	82-29	12	42	śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
126	Sulimów	82-29	1	43	cmentarzysko szkieletowe – neolit cmentarzysko szkieletowe – kultura unietycka	
127	Sulimów	82-29	2	44	cmentarzysko ciałopalne – III i V epoka brązu (kultura łużycka)	
128	Sulimów	82-29	3	45	śląd osadnictwa - neolit	
129	Sulimów	82-29	4	46	śląd osadnictwa - neolit	
130	Sulimów	82-29	5	47	osada – kultura łużycka śląd osadnictwa – wczesny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) śląd osadnictwa – późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
131	Sulimów	82-29	6	48	osada - średniowiecze	
132	Sulimów	82-29	7	49	osada – kultura łużycka osada – późny okres lateński (kultura przeworska) ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze młodsze fazy ślad osadnictwa – późne średniowiecze ?	
133	Sulimów	82-29	8	50	ślad osadnictwa – neolit osada – kultura łużycka osada – kultura przeworska faza C-D ślad osadnictwa - pradzieje	
134	Święta Katarzyna	82-29	1	51	cmentarzysko szkieletowe – wczesna epoka brązu – kultura unietycka cmentarzysko ciałopalne – V okres epoki brązu (kultura łużycka) ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
135	Święta Katarzyna	82-29	14	52	ślad osadnictwa – wczesna epoka brązu ślad osadnictwa – późny okres lateński-wczesny okres wpływów rzymskich ślad osadnictwa - pradzieje	
136	Święta Katarzyna	82-29	15	53	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
137	Święta Katarzyna	82-29	16	54	ślad osadnictwa – kultura łużycka ślad osadnictwa – kultura przeworska późne fazy ślad osadnictwa - pradzieje	
138	Święta Katarzyna	82-29	17	55	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – kultura wczesnośredniowieczna faza młodsza	
139	Święta Katarzyna	82-29	18	56	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – kultura przeworska faza C-D	
140	Zębice	82-29	1	81	skarb	Brak lokalizacji
141	Zębice	82-29	2	82	ślad osadnictwa – wczesny okres lateński (kultura celtycka)	Brak lokalizacji
142	Zębice	82-29	3	83	ślad osadnictwa – kultura celtycka	Brak lokalizacji
143	Zębice	82-29	4	84	ślad osadnictwa – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
144	Zębice	82-29	5	85	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – kultura wczesnośredniowieczna faza młodsza	
145	Zębice	82-29	6	86	osada – kultura przeworska, faza C-D	
146	Żerniki	82-29	9	87	śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
147	Groblice	82-30	1	1	cmentarzysko szkieletowe – młodsza epoka kamienia (kultura pucharów lejkowatych) cmentarzysko ciałopalne – IV-V okres epoki brązu-okres halsztacki (kultura łużycka) śląd osadnictwa – średniowiecze (XIII-XIV w.)	
148	Groblice	82-30	2	2	śląd osadnictwa – pradzieje osada – wczesne średniowiecze	
149	Groblice	82-30	3	3	śląd osadnictwa – młodsza epoka kamienia	
150	Groblice	82-30	4	4	śląd osadnictwa – kultura przeworska	Brak lokalizacji
151	Groblice	82-30	5	5	śląd osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
152	Groblice	82-30	6	6	śląd osadnictwa – pradzieje osada – XIII-XIV w. śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
153	Groblice	82-30	7	7	śląd osadnictwa – neolit śląd osadnictwa – kultura łużycka śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze faza późna śląd osadnictwa - średniowiecze	
154	Groblice	82-30	8	8	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze	
155	Groblice	82-30	9	9	śląd osadnictwa – kultura łużycka śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
156	Groblice	82-30	10	10	osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska) śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
157	Groblice	82-30	11	11	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
158	Groblice	82-30	12	12	śląd osadnictwa – epoka brązu (kultura łużycka) śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
159	Groblice	82-30	13	13	śląd osadnictwa – kultura łużycka śląd osadnictwa - pradzieje	
160	Groblice	82-30	14	14	śląd osadnictwa – kultura łużycka śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - średniowiecze	
161	Groblice	82-30	15	15	osada – okres halsztacki (kultura łużycka) śląd osadnictwa - średniowiecze	
162	Groblice	82-30	16	16	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
163	Groblice	82-30	17	17	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
164	Groblice	82-30	18	18	śląd osadnictwa – okres halsztacki (kultura łużycka) osada – kultura przeworska faza B śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze faza późna	
165	Groblice	82-30	19	19	śląd osadnictwa – okres halsztacki (kultura łużycka) śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich faza C-D (kultura przeworska)	
166	Groblice	82-30	20	20	osada – kultura przeworska faza B-C śląd osadnictwa – średniowiecze XIII-XIV w.	
167	Groblice	82-30	21	21	śląd osadnictwa – okres halsztacki H-4 (kultura łużycka) osada – kultura przeworska faza C-D śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
168	Groblice	82-30	22	22	śląd osadnictwa – kultura przeworska faza późna śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - średniowiecze	
169	Groblice	82-30	23	23	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa – późne średniowiecze	
170	Grodziszów	82-30	1	24	śląd osadnictwa – neolit	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					osada – epoka brązu (kultura łużycka) ślad osadnictwa - pradzieje	
171	Grodziszów	82-30	2	25	ślad osadnictwa - ?	Brak lokalizacji
172	Grodziszów	82-30	3	26	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
173	Grodziszów	82-30	4	27	ślad osadnictwa – średniowiecze i nowożytność	Brak lokalizacji
174	Grodziszów	82-30	5	28	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
175	Grodziszów	82-30	6	29	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – kultura łużycka osada – kultura przeworska faza późna ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze IX-XI w.	
176	Grodziszów	82-30	7	30	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze fazy młodsze	
177	Grodziszów	82-30	8	31	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa – kultura łużycka ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze fazy młodsze	
178	Grodziszów	82-30	9	32	ślad osadnictwa - pradzieje	
179	Grodziszów	82-30	10	33	ślad osadnictwa – pradzieje	
180	Kotowice	82-30	1	68	ślad osadnictwa – epoka brązu	
181	Kotowice	82-30	2	69	skarb – wczesne średniowiecze- X w.	
182	Kotowice	82-30	3	70	ślad osadnictwa - ?	
183	Siechnice	82-30	6	90	cmentarzysko – II okres epoki brązu (kultura przedłużycka) osada – epoka brązu osada – wczesne średniowiecze	Wpis do rejestru zabytków pod nr 787/Arch/75 z 1975-03-25 z dn. 25.03.1975
184	Siechnice	82-30	16	91	ślad osadnictwa – kultura łużycka	
185	Siechnice	82-30	17	92	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa - średniowiecze	
186	Siechnice	82-30	18	93	ślad osadnictwa – neolit ślad osadnictwa - pradzieje	
187	Sulęcín	82-30	13	96	ślad osadnictwa – neolit osada – kultura przeworska faza C-D ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa - średniowiecze	
188	Zębice	82-30	13	109	ślad osadnictwa – faza B-1 kultura przeworska	
189	Zębice	82-30	14	110	ślad osadnictwa – pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					śląd osadnictwa - średniowiecze	
190	Zębice	82-30	15	111	śląd osadnictwa – kultura łużycka śląd osadnictwa - pradzieje	
191	Zębice	82-30	16	112	śląd osadnictwa – pradzieje śląd osadnictwa - średniowiecze	
192	Zębice	82-30	17	113	śląd osadnictwa – epoka kamienia śląd osadnictwa - średniowiecze	
193	Sulęcín	82-30	14	120	założenie z rowami - średniowiecze	

Źródło: Gminna ewidencja zabytków